STANISŁAW MICHALSKI

KASY OBROTOWE I ICH FUNKCJA

Dalszym i to bardzo istotnym krokiem w kierunku pogłębienia planowania kasowego, stworzenia z niego operatywnego narzędzia, jest wprowadzenie w organizacji Narodowego Banku Polskiego kas obrotowych i związanie z nimi kontroli wykonywania planów kasowych.

Na wstępie należy wyjaśnić istotę tej zmiany. Wiadomo, że w Narodowym Banku Polskim, podobnie zresztą jak w wielu instytucjach emisyjnych, nie jest znane pojęcie kasy, analogiczne do kasy w innych bankach. Dotychczasowa organizacja nie przewiduje wydzielenia osobnej masy pieniężnej dla obsługi potrzeb gospodarstwa i oddzielenia jej, organizacyjnego i księgowego, od zapasu znaków pieniężnych, stanowiącego czysto techniczną rezerwę, uwarunkowaną co do swej wielkości z jednej strony dynamiką obiegu pieniężnego, z drugiej możliwościami produkcji wytwórni znaków wartościowych i stopniem zużycia się obiegających znaków pieniężnych.

Organizacyjnie zmiana oznacza właśnie oddzielenie tej masy pieniężnej, przeznaczonej do obsługi potrzeb gospodarstwa, od rezerwy technicznej znaków pieniężnych, a księgowo— wprowadzenie kasy do bilansu, jako składnika jego aktywów. Inaczej mówiąc, obieg pieniężny bilansowy — o interpretacji gospodarczej tak ujętego obiegu będzie mowa dalej — obejmie pozostałości kas obrotowych instytucji emisyjnej, na równi z kasami tych instytucji bankowych (w naszych obecnych warunkach P.K.O. i gminne kasy spółdzielcze), które prowadzą samodzielnie czynności kasowe i w związku z tym posiadają pewne pozostałości gotówkowe.

Znaki pieniężne, wydzielone dla obsługi potrzeb gospodarstwa, stanowią kasę obrotową; w zależności od wielkości i struktury obrotu gotówkowego w konkretnym oddziale ustalona zostaje wielkość kasy obrotowej, t. zn. maksymalna pozostałość (limit) gotówki, która może być przechowywana w ramach kasy obrotowej. Nadwyżki, które przekraczają w określonym stosunku ustalony limit, podlegają przeniesieniu do rezerwy znaków pieniężnych, dla której przyjęto określenie zapasu emisyjnego.

Przesuwanie środków gotówkowych z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego odbywa się niejako automatycznie. Ruch w przeciwnym kierunku — uzupełnianie kasy obrotowej z zapasu emisyjnego — może mieć natomiast miejsce w określonych ściśle przypadkach i przy zachowaniu odpowiedniego postępowania. Oddział jest w tym ostatnim wypadku związany zadaniem, które dla niego zostało wyznaczone w planie kasowym. Z planu tego wynika dla oddziału zadanie odprowadzenia w obrębie każdego miesiąca określonej sumy z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego, t. zn. zadanie zmniejszenia obiegu pieniężnego w znaczeniu bilansowym (t. zn. obiegu traktowanego łącznie z pozostałościami kasy obrotowej), bądź też zadanie wyznaczone negatywnie, jako dopuszczalna wysokość, do której może być uzupełniona kasa obrotowa z zapasu emisyjnego, czyli granica zwiększenia w danym okręgu bankowym obiegu pieniężnego.

W mechanizmie planowania kasowego skoncentrowana jest uwaga na planowe i kontrolowane zwiększenie obiegu pieniężnego. W związku z tym uzupełnianie kasy obrotowej z zapasu emisyjnego ponad wysokość, która wynika z planu, czyli zwiększenie obiegu, nieprzewidziane planowo, wymaga w każdym wypadku zezwolenia jednostki nadrzędnej (oddziału wojewódzkiego, względnie Zarządu Banku — w stosunku do oddziału wojewódzkiego).

Organizacja kas obrotowych stanowi w naszych warunkach pewien przełom. Niewątpliwie przysparza ona oddziałom dodatkowej pracy, krępuje ich dotychczasową swobodę w zakresie dyspozycji środkami gotówkowymi. Mijałoby się jednak całkowicie z celem, gdyby tę reformę traktować wyłącznie formalnie, nie wypełniając jej konkretną treścią. Cała organizacja pomyślana jest jako instrument pogłębienia pracy aparatu bankowego w zakresie kontroli procesów gospodarczych. Powinna

być ona instrumentem mobilizacji wysiłków w kierunku przyspieszenia rotacji środków, pogłębienia dyscypliny finansowej, racjonalnej dystrybucji towarowej masy rynkowej, oraz poprawy jakości planowania, tak po stronie klientów banku, jak i samego aparatu bankowego. Nie ulega wątpliwości, że bez nadania właściwej, gospodarczej treści nowej organizacji obrotu gotówkowego i planowania kasowego, organizacji tej może grozić sformalizowanie.

Stąd zadania stojące przed aparatem bankowym są w tym zakresie szczególnie poważne, a przy tym niewątpliwie trudne.

OPERATYWNOŚĆ PLANOWANIA KASOWEGO

W dotychczasowej fazie planowanie kasowe miało w przeważającej mierze charakter środka, przy pomocy którego uzyskiwano bardzo cenny i pod wieloma względami jedyny materiał, ilustrujący wpływ, jaki poszczególne plany gospodarcze wywierają na obieg pieniężny oraz pozwalający na konfrontację tych planów z założeniami polityki pieniężnej, a w konsekwencji na wartościową ich ocenę.

Oczywiście, planowanie kasowe nadal zachowuje zadania o charakterze analitycznym. Przede wszystkim jednak plan kasowy, ustalający dopuszczalną względnie postulowaną zmianę wielkości obiegu pieniężnego w wyniku konfrontacji z poszczególnymi planami gospodarczymi i ich weryfikacji w świetle wytycznych polityki pieniężnej, staje się **zadaniem** wyznaczonym aparatowi bankowemu jako całości, w tym Narodowemu Bankowi Polskiemu przede wszystkim i poszczególnym placówkom bankowym w szczególności. W nadaniu planowi kasowemu cech zadania i w usankcjonowaniu odpowiedzialności za wykonanie tego zadania wyraża się właśnie operatywność planowania kasowego.

Dla celów operatywnych plan kasowy, jako zadanie, musi być doprowadzony do każdego oddziału N.B.P., a także do każdej innej placówki bankowej. Znaczy to, że każdy oddział N.B.P. i każda inna placówka bankowa ma wyznaczoną wielkość dopuszczalnej względnie postulowanej zmiany obiegu pieniężnego w danym okręgu lub w zakresie rzeczowej kompetencji placówki bankowej.

Skonkretyzowanie i doprowadzenie do oddziału zadania wymaga odpowiedniej organizacji planowania kasowego. Instrukcja o planowaniu kasowym i zarządzenie o kasach obrotowych ustala — w ogólności biorąc — następujący tryb powstawania planu kasowego i konkretyzowania zadań dla poszczególnych oddziałów:

a) przygotowanie projektów planu kasowego przez poszczególne placówki bankowe i oddziały N.B.P. dla swego okręgu — na podstawie wniosków kasowych klientów i materiałów własnych;
b) przygotowanie przez oddziały wojewódzkie projektów wojewódzkich planów kasowych — na podstawie projektów przedstawionych przez oddziały N.B.P. i materiałów, którymi oddział wojewódzki rozporządza na stopniu województwa;
c) przygotowanie przez centralę N.B.P. projektu ogólnego planu kasowego.

Po zatwierdzeniu planu kasowego przez właściwe władze rozpoczyna się rozprowadzenie planu do placówek bankowych:

d) ustalenie przez centralę N.B.P. planów kwartalnych dla oddziałów wojewódzkich N.B.P. (wojewódzkich planów kasowych);
e) ustalenie przez oddziały wojewódzkie planów kwartalnych dla poszczególnych oddziałów N.B.P.;
f) ustalenie przez oddziały N.B.P. kwartalnych planów dla oddziałów innych banków.

Dalsza detalizacja planu, konieczna dla celów operatywnych, należy już do poszczególnych oddziałów wykonujących plan. Obejmuje ona:

g) podział planu kwartalnego na plany miesięczne; dokonują go poszczególne oddziały, a następnie na tej podstawie— dokonuje się podziału na okresy miesięczne — wojewódzkiego planu kasowego oraz planu ogólnego;
h) podziału planu miesięcznego na okresy pięciodniowe, stanowiącego podstawę do kontroli kasy obrotowej i przerzutów między kasami obrotowymi a zapasem emisyjnym.

Zadanie oddziału zamyka się w okresie miesiąca; postulowana względnie dopuszczalna zmiana obiegu pieniężnego w skali każdego miesiąca stanowi dla oddziału (także dla oddziału wojewódzkiego) odrębne zadanie; wyniki jednego miesiąca na przestrzeni kwartału nie są w związku z tym włączane przy obliczaniu zadania na następny miesiąc. Natomiast podział planu miesięcznego na okresy pięciodniowe, dokonywany tylko w sumach global-

nych (planowanych wpłat i planowanych wypłat), ma charakter pomocniczy; wynikające z tego podziału sumy, które oddział winien przenieść z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego, nie stanowią definitywnego i samoistnego zadania; obliczenia tej sumy prowadzone są w sposób ciągły, licząc od początku miesiąca. Mają one umożliwić bieżące śledzenie wykonywania planu miesięcznego, kontrolować prawidłowość przerzutów między kasami obrotowymi i zapasem emisyjnym, a także sygnalizować oddziałowi jak i jego jednostce nadrzędnej (oddziałowi wojewódzkiemu względnie centrali — w stosunku do oddziału wojewódzkiego) odchylenia, które w konsekwencji mogą spowodować niewykonanie w skali miesiąca nałożonego na oddział zadania.

W istocie operatywność polega na tym, że określone zadanie, które zostało nałożone na jednostkę gospodarczą, jest tak sformułowane, że pozostawia temu podmiotowi pewien zakres swobody co do wyboru środków wykonania tego zadania.

W przypadku planu kasowego zakres środków, którym rozporządza oddział, jest stosunkowo znaczny. Zadanie oddziału polega na odprowadzeniu na przestrzeni miesiąca odpowiedniej sumy z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego względnie nieprzekroczeniu sumy, o którą może być uzupełniona kasa obrotowa z zapasu emisyjnego. Znaczy to, że oddziałowi nie wyznacza się tylu zadań, ile jest tytułów planu kasowego, t. zn. osiągnięcia określonej sumy oddzielnie z utargu, usług, podatków i t. p. oraz zachowania określonej granicy w wypłatach na płace, emerytury, skup artykułów rolnych i t. d., lecz określa się sumę dopuszczalnej (w przypadku wzrostu) lub postulowanej (w przypadku spadku) zmiany obiegu pieniężnego, rozumianego tu — co zawsze należy mieć na uwadze — łącznie z pozostałościami kas obrotowych w oddziałach N.B.P.

Zakres operatywnej samodzielności oddziału jest przy takim sformułowaniu zadania dość znaczny. Trzeba tu dodać, że różnimy się nieco pod tym względem z systemem planowania kasowego w Banku Państwa Związku Radzieckiego. W systemie tym mianowicie jeden tytuł planu kasowego po stronie wypłat, którego wysokość ma charakter limitu dla placówki bankowej (jednak nie dla poszczególnego klienta). Są nimi wypłaty na delegacje służbowe i na t. zw. wydatki gospodarczo-operacyjne; te ostatnie odpowiadałyby naszym tytułom planu kasowego: „zapłata za usługi" i „zakup towarów i materiałów". Wprowadzenie limitu w tych tytułach uzasadnia się charakterem odnośnych wydatków. Tą drogą ogranicza się gotówkowe pokrywanie tego typu wydatków, kierując je na drogę rozliczeń bezgotówkowych, gdzie kontrola jest efektywniejsza. Wiąże się to również z zagadnieniem zakupów, dokonywanych przez przedsiębiorstwa i instytucje w sieci detalicznej, na których usystematyzowanie kładzie się tam duży nacisk.

Jak już wspomniano, zadanie oddziału konkretyzuje się ostatecznie w odprowadzaniu określonej sumy z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego względnie w zachowaniu granicy, w ramach której może być uzupełniona kasa obrotowa z zapasu emisyjnego. Suma podlegająca odprowadzeniu do zapasu emisyjnego na uzupełnienie kasy obrotowej wprowadzana jest na podstawie miesięcznego planu kasowego jako różnica między planowanymi wpłatami i wypłatami; analogicznie ustalona jest ta suma dla okresów pięciodniowych w ramach planu miesięcznego.

To samo zadanie oddział może wykonać, jeśli:

a) dokonując większych wypłat niż przewidywał plan — osiągnie równocześnie większe wpływy gotówkowe;

b) realizując mniejsze wpływy niż ustalono w planie, równocześnie przez wzmocnienie kontroli nad jednostkami gospodarczymi uzyska odpowiednie ograniczenie wypłat;

c) osięgając w jednym okresie pięciodniowym wynik gorszy niż przewidziano w planie (mniejsze wpływy lub zwiększone wypłaty), podejmuje równocześnie kroki, w rezultacie czego powinna nastąpić np. poprawa wpłat, która jednak da efekt dopiero w następnym okresie pięciodniowym; w takiej sytuacji i w przewidywaniu poprawy sytuacji oddział może w pewnych przypadkach utrzymać się w granicach sumy zaplanowanego uzupełnienia kasy obrotowej, pracując na obniżonym poziomie kasy obrotowej, przy całkowitym zaspokojeniu potrzeb płatniczych.

Sytuację, o której mowa można zilustrować na przykładzie:

Okres miesiąca	planowane		planowana różnica	
	wpłaty	wypłaty	dnia	od początku miesiąca
1 — 5	150	200	— 50	— 50
6 — 10	250	150	+100	+ 50
11 — 15	220	270	— 50	—
16 — 20	180	150	+ 30	+ 30
21 — 25	170	120	+ 50	+ 80
26 — 31	190	280	— 90	— 10
	1.160	1.170		

Zadanie oddziału wyraża się sumą 10, stanowiącą granicę, do której może być uzupełniona kasa obrotowa z zapasu emisyjnego. O ile wpłaty na przestrzeni miesiąca osiągną zamiast planowanych 1160 faktycznie tylko 1100, a wypłaty zamiast planowanych 1170 wyniosą — powiedzmy — 1200, różnica faktyczna między wpłatami a wypłatami wyrazi się sumą —100, zamiast planowanych —10.

Zadanie oddziału zostanie wykonane, o ile uzupełnienie kasy obrotowej z zapasu emisyjnego nie przekroczy planowanej sumy 10; wówczas jednak oddział będzie musiał sprostać wszystkim żądaniom płatniczym przy obniżonej o 90 pozostałości kasy obrotowej. Analogicznie będzie się przedstawiać sytuacja biorąc pod uwagę każdy pięciodniowy okres oddzielnie.

PRZERZUTY MIĘDZY KASĄ OBROTOWĄ I ZAPASEM EMISYJNYM

Wysokość przerzutów między kasą obrotową a zapasem emisyjnym wynika z miesięcznego planu kasowego i podziału tego planu na okresy pięciodniowe. Każdy okres pięciodniowy zamyka się sumą, która — od początku miesiąca licząc — powinna być przeniesiona z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego lub którą oddział uprawniony jest uzupełnić kasę obrotową z zapasu.

Charakter przerzutu w każdym z tych dwóch kierunków jest odmienny. Przeniesienie z kasy obrotowej do zapasu emisyjnego jest wówczas obowiązkowe, gdy pozostałość kasy obrotowej w końcu dnia przekracza o określoną wielkość ustalony limit tej kasy dla oddziału. Obowiązek ten jest automatyczny, a za dopełnienie odpowiedzialne jest kierownictwo oddziału. Ruch w przeciwnym kierunku — uzupełnienie kasy obrotowej z zapasu emisyjnego — związany jest z różnym postępowaniem w zależności od tego, czy uzupełnienie mieści się w granicach przewidzianych planem na koniec danego okresu pięciodniowego, czy też te granice przekracza. W pierwszym przypadku uzupełnienia kasy obrotowej dokonuje oddział we własnym zakresie i z własnej inicjatywy. W drugim przypadku uzupełnienie kasy obrotowej z zapasu emisyjnego wymaga zezwolenia jednostki nadrzędnej (oddziału wojewódzkiego względnie centrali — w stosunku do oddziału wojewódzkiego).

Wymóg zezwolenia jest instrumentem operatywnej kontroli wykonywania planu kasowego; sygnalizując o nieprawidłowościach, zmusza jednocześnie do przeanalizowania sytuacji i podjęcia — w granicach możliwości oddziału — środków koniecznych do usunięcia braków.

W zasadzie wszystkie oddziały administrować będą zapasem emisyjnym. W związku z tym uzupełnienie kasy obrotowej będzie z reguły miało miejsce z zapasu, administrowanego przez ten sam oddział. Przesunięcia zapasów środków pieniężnych między oddziałami i Skarbcem Emisyjnym odbywać się będą w obrębie zapasu emisyjnego, a nie między kasami obrotowymi.

Szczególna rola przypada oddziałom wojewódzkim jako wykonawcom wojewódzkich planów kasowych. Wyposażone one zostaną w kompetencje do decydowania o uzupełnieniu kas obrotowych z zapasu emisyjnego, w przypadkach gdy suma uzupełnienia przekracza planową granicę. Niemniej samodzielność oddziału wojewódzkiego jest również ograniczona, i to w sposób bardziej zasadniczy niż oddziału terenowego, pozostawiając zarazem szeroką sferę operatywnego manewrowania.

Oddział wojewódzki dysponuje swobodnie zapasem emisyjnym pod warunkiem, że zadanie w skali województwa jest całkowicie realizowane, zarówno w przypadku gdy w skali województwa przewidziane było uzupełnienie kas obrotowych z zapasu emisyjnego, jak i w tym przypadku, gdy plan przewiduje prze-

niesienie pewnej sumy z kas obrotowych do zapasu emisyjnego. O ile natomiast wyznaczone w planie zadanie co do dopuszczalnych względnie postulowanych zmian obiegu pieniężnego nie jest realizowane, czerpanie z zapasu emisyjnego wymaga już decyzji centrali N. B. P.

OBIEG PIENIĘŻNY I KASY OBROTOWE

Włączenie kas obrotowych do bilansu oznacza, że bilansowy obieg pieniężny obejmować będzie zarówno środki pieniężne, które wyszły poza kasy bankowe, jak i środki będące w posiadaniu banków. Sytuacja kasy obrotowej N.B.P. będzie pod tym względem identyczna z pozostałościami gotówkowymi w innych bankach i w rzeczy samej nie ma żadnego istotnego powodu, by w warunkach gospodarki planowej inaczej traktować pozostałości gotówkowe w instytucji emisyjnej niż pozostałości w innych bankach.

Obroty zewnętrzne (z klientami), przechodząc przez kasę obrotową kształtują bilansowy obieg pieniężny pośrednio, mianowicie przez wywoływanie przerzutów między zapasem emisyjnym i kasami obrotowymi. Przerzuty te nie mogą odpowiadać dokładnie różnicy między wpłatami i wypłatami tak ze względów technicznych (drobne nadwyżki kas obrotowych, nie podlegające odprowadzeniu do zapasu emisyjnego, lub drobny spadek pozostałości kas obrotowych) jak i merytorycznych (operowanie przez oddziały niższą pozostałością w kasie obrotowej). Wahania we wpłatach i wypłatach zostaną w pewnej części niejako zamortyzowane przez kasy obrotowe i nie znajdą swojego wyrazu w bilansowym obiegu pieniężnym.

W literaturze radzieckiej określa się obieg pieniężny, obejmujący sobą również pozostałości kas obrotowych, mianem obiegu, natomiast masę pieniężną, która znajduje się poza kasami instytucji emisyjnej — mianem obiegu narodowego. Różnica między jednym a drugim pojęciem jest tym mniej istotna dla potrzeb analizy gospodarczej, im ściślej poziom kas obrotowych ustalany jest na wysokości, odpowiadającej potrzebom obrotu płatniczego, czyli im mniej w kasach obrotowych kryje się rezerw znaków pieniężnych o charakterze technicznym.

ROMAN MICHEJDA

NA MARGINESIE PRAC PRZYGOTOWAWCZYCH DO OPRACOWANIA NOWEJ INSTRUKCJI KREDYTOWEJ

Rozwój systemu kredytowego stosowanego przez Narodowy Bank Polski cechuje dążność przystosowania tego systemu do założeń i funkcji gospodarki socjalistycznej. Dążność ta znalazła swój wyraz w sposób zupełnie wyraźny w nowej instrukcji kredytowej, obowiązującej od 1. I. 1951 r. Wprowadzone tą instrukcją zmiany dotychczasowego systemu finansowania i kontrolowania przedsiębiorstw sprowadzają się do zaostrzenia dyscypliny finansowej poprzez wzmożenie rygorów kredytowych na odcinku planowania, udzielania, zabezpieczania i spłacania kredytów oraz do zwiększenia operatywności kontroli bankowej, pogłębienia jej metod i nadania jej charakteru kontroli analitycznej typu ekonomicznego.

Rozwój systemu finansowania i kontroli przedsiębiorstw miał — do początków roku 1951 — charakter niewątpliwie ewolucyjny. Z roku na rok cel stawał się coraz bardziej wyrazistszy, metody zarówno finansowania jak i kontroli coraz bardziej precyzyjne, koncepcje rozwiązań coraz bardziej prawidłowo i trafne. Rozwój ten jednak szedł stopniowo, miał co roku oparcie o doświadczenia i obserwacje funkcjonowania instrukcji w danym roku obowiązującej, zmiany systemu zaś wprowadzane były z reguły od nowego roku, po gruntownym przemyśleniu w centrali i przygotowaniu terenu. Ten system ewolucyjnego rozwijania myśli kredytowej był słuszny, aczkolwiek może nie idealny.

Idealny nie był z tej prostej przyczyny, że dla olbrzymiego aparatu, jakim jest aparat kredytowy Banku, optymalny byłby stan większej stabilizacji koncepcji i metod pracy. Oczywistą jest jednak rzeczą, że w ustroju dążącym do określonej formy ustrojowej, rozwijającym w niesłychanym tempie i niemal równocześnie wszystkie dziedziny życia gospodarczego — w ustroju takim, przez cały czas trwania

okresu rozwojowego nie może być mowy o trwałej niezmiennej koncepcji systemu finansowego i kredytowego, a tym samym o stabilizacji metod pracy bankowej. Ponadto ewolucja myśli kredytowej nie zawsze może szła równolegle do przemian form życia gospodarczego, niekiedy je wyprzedzała, niekiedy pozostawała nieco w tyle.

Wydaje się jednak, że linia rozwoju myśli kredytowej aczkolwiek może z powyższych przyczyn nie idealna — była jednak słuszna. Linia ta była zawsze linią etapów co najmniej rocznych, gdyż nowych, zasadniczych koncepcji, nowych metod i systemów nie wprowadzało się w ciągu roku kalendarzowego tj. w okresie obowiązywania instrukcji. Motywem tej polityki była świadomość, że istotne zmiany zbyt często wprowadzane do skomplikowanego w swych powiązaniach logicznych, funkcjonalnych i technicznych mechanizmu finansowania i kontrolowania — muszą obniżyć sprawność funkcjonowania tego mechanizmu, a tym samym mogą podważyć zdolność osiągnięcia celu. Bank zaś nie może pogłębiać koncepcji i udoskonalać teoretycznej metody kosztem sprawności i poziomu pracy swego aparatu. Oba dezyderaty, tj. trafność koncepcji i sprawność pracy udawało się realizować kompromisową metodą ewolucji etapowej tj. raz w roku zmienianej instrukcji o finansowaniu i kontroli przedsiębiorstw. Metodę tę stosowano skutecznie do r. 1950.

Losy ostatniej jednak, obowiązujące od 1. I. 1951 r. instrukcji służbowej Dz. VI Finansowanie i Kontrola Przedsiębiorstw są odmienne od losów jej poprzedniczek. Realizacja obecnej instrukcji służbowej Dz. VI, wnoszącej ostrzejsze niż w latach poprzednich rygory finansowe — napotkała w pierwszych miesiącach bieżącego roku na poważne trudności, wynikające z obiektywnej niemożności dostosowania się przedsiębiorstw do jej wymogów. Głęboko sięgająca reorganizacja decentralizacyjna przedsiębiorstw, opóźnienie zatwierdzenia planów finansowych, spóźnione ustalenie zasad rozliczeń z budżetem i szereg innych okoliczności spowodował konieczność zawieszenia przez Bank na okres przejściowy pełnego rygoryzmu i wprowadzenia na ten okres znacznych ulg. Okres ulgowy trwał praktycznie rzecz biorąc przez cały pierwszy kwartał br. W okresie tym Bank nie mógł rozwinąć i wypróbować systemu wprowadzonego na ten rok, w szczególności zaś nie mógł zrealizować dyscypliny wykonania planu kredytowego pierwszego kwartału.

W czwartym miesiącu bieżącego roku nastąpił zasadniczy zwrot. Limity do planów finansowych wszędzie zostały podane, reorganizacja zasadniczo została zakończona (przynajmniej w swej pierwszej fazie) zasady rozliczeń z budżetem Państwa i stawki podatkowe zostały ustalone, przestały zatem działać najważniejsze przyczyny usprawiedliwiające tolerancyjną politykę Banku, który istotnie cofnął wszystkie stosowane dotychczas ulgi. Jednocześnie jednak z usunięciem obiektywnych przeszkód prawidłowej gospodarki finansowej postawione zostały postulaty maksymalnego podniesienia dyscypliny finansowej do poziomu gwarantującego prawidłowe i właściwe wykonanie planu sześcioletniego. Z tego postulatu wypływały określone obowiązki dla całego aparatu finansowego, a zatem tak dla Ministerstwa Finasów na odcinku finansowania środkami budżetowymi jak i dla Narodowego Banku Polskiego na odcinku kredytów. Bank likwidując w kwietniu br. okres ulgowy mógł wrócić do pierwotnej koncepcji kredytowej sformułowanej w instrukcji kredytowej na r. 1951. Krok ten byłby wystarczający dla cofnięcia ulg — nie byłby jednak wystarczający dla zrealizowania postulatu maksymalnego zwiększenia rygoryzmu finansowego.

Dlatego też Zarząd Banku nie ograniczył się tylko do cofnięcia ulg przez przywrócenie w pełni mocy obowiązującej instrukcji służbowej Dz. VI — ale ponadto wprowadził w niej szereg zasadniczych zmian, które są wyrazem dalszej i wyraźnej ewolucji myśli kredytowej.

Zmiany, o których mowa, zapoczątkowane zostały zarządzeniem Nr 6 Prezesa Narodowego Banku Polskiego. Zarządzenie to jest wyrazem zaostrzenia dyscypliny planu kredytowego, zaniechania finansowania wydatków przedsiębiorstwa przez całkowite wykluczenie dopływu kredytu przeterminowanego na pokrycie wymagalnych płatności, kredytowania wyłącznie określonych aktywów, środków obrotowych, ścisłego powiązania kredytu z przedmiotem kredytowania i pełnego zabezpieczenia kredytu oraz zaniechania finansowania przez Bank odcinków, które powinny pozostawać wyłącznie w gestii budżetu. Zarysowanie tych myśli w zarządzeniu Nr 6 nie było wystarczające dla operatywnej działalności oddziałów i siłą rzeczy okazało się konieczne wydanie szeregu dalszych zarządzeń (19, 20, 45), które

rozwijając myśli zarysowane w zarządzeniu Nr 6 zmodyfikowały szereg przepisów ostatniej instrukcji, przestawiły nieco technikę kredytowania i kontroli, a nawet zmieniły pewne odcinki techniki manipulacyjnej.

Okazało się, że system finansowania ujęty obowiązującą na dany rok instrukcją jest mechanizmem skomplikowanym, a poruszenie i przesunięcie jakiegokolwiek ważniejszego elementu tego mechanizmu musi sprowadzić za sobą wielorakie i różnorodne powikłania, których usuwanie w toku pracy aparatu kredytowego jest trudnie i musi się odbić na sprawności pracy tego aparatu. Praca tak obecnie rozbudowanego aparatu kredytowego po wejściu w życie nowej instrukcji przypomina nową maszynę, która musi przejść przez pewien okres „docierania" zanim zacznie pracować sprawnie i bez trudności.

Dodatkową okolicznością niekorzystną, opóźniającą osiągnięcie zamierzonego przez Bank rezultatu jest fakt, że przedsiębiorstwa, dla których znajomość zasad pracy banku jest bardzo ważna, nie są i nie mogą być, praktycznie rzecz biorąc, informowane w sposób metodyczny i zorganizowany o zmianach zasad pracy Banku. W konsekwencji przedsiębiorstwo wyposażone w tzw. wyciąg z instrukcji kredytowej Banku opiera swą znajomość przepisów kredytowych Banku na źródle już w dużym stopniu nieaktualnym i dopiero w kontakcie z oddziałem dowiaduje się o odmiennym i nowym traktowaniu przez Bank pewnych zagadnień kredytowych.

Podsumowując stwierdzić należy, że dotychczasowa powolna ewolucja myśli i koncepcji kredytowej w roku bieżącym została przyspieszona, co zostało podyktowane potrzebą wzmocnienia dyscypliny finansowej i kredytowej.

O zmianie systemu kredytowego wprowadzonego na rok 1951 zdecydowała przesłanka natury gospodarczej. Przepis pierwotny okazał się niewystarczający — przeto trzeba było naruszyć dezyderat stabilności przepisu. Jasną jest rzeczą, że o trwałości systemu kredytowego zawsze będzie decydować przede wszystkim istotna, aktualna potrzeba gospodarcza. Przyjęcie tego pewnika wydaje się być wysoce niepokojące, gdyż wiadoma jest powszechnie prężność naszego życia gospodarczego i wynikająca stąd zmienność jego form. Na pozór zatem żaden system kredytowy nie mógłby mieć odpowiedniej zdolności akomodacji. Sprawa ta nie wygląda może jednak tak groźnie.

Zmienność form życia gospodarczego nie jest ani chaotyczna, ani przypadkowa. Gospodarka planowa bowiem eliminując wpływ czynników postronnych prowadzi życie gospodarcze kraju w jednym określonym kierunku — państwowej racji gospodarczej. Wytyczenie świadome i celowe kierunku rozwoju gospodarczego wyklucza dowolność poczynań i form życia gospodarczego. Nasze życie gospodarcze ma niewątpliwie wielką prężność i cechuje go zmienność form organizacyjnych, ale ponieważ podlega rygorom planowania i ujęte jest zwłaszcza na okres kilku najbliższych lat ściśle określonym planem, przeto jego dynamizm jest celowy i kierunkowy a nie przypadkowy.

Koncepcja systemu kredytowego musi zatem leżeć dokładnie na tej właśnie linii i zmierzać musi do zrealizowania postulatu maksymalnej dyscypliny finansowej w gospodarce kraju. Bank swoim systemem kredytowym musi stworzyć dla kontrolowanych przez siebie jednostek takie warunki, aby zmuszały one przedsiębiorstwo do przestrzegania dyscypliny finansowej i najekonomiczniejszego wykorzystywania jego środków obrotowych.

Surowość warunków wytworzonych przez Bank nie może jednak być automatyczna, bezwzględna. Życiu gospodarczemu można nadać pewien kierunek rozwojowy, ale nie można usztywnić drogi rozwojowej poszczególnego organizmu gospodarczego. To są organizmy żywe, a linia życia nigdy nie jest matematycznie prostą linią, jest natomiast linią wahań, wynikających z naturalnej nierównomierności tętna.

Zadanie Banku nie może zatem ograniczyć się do stworzenia sztywnego systemu rygoryzmu kredytowego. Bank musi stworzyć system zmierzający i zdolny do osiągnięcia maksymalnej dyscypliny, ale jednocześnie tak elastyczny, aby umożliwiał stosowanie przez Bank odpowiedniej polityki w stosunku do indywidualnego organizmu gospodarczego, który z różnych przyczyn może mieć odmienną skalę wahań i tętno życia gospodarczego.

Wydaje się zatem, że jeśli Bank uwzględni przy konstrukcji systemu kredytowego jednocześnie oba postulaty: zapewnienie maksymalnej dyscypliny finansowej przedsiębiorstw kontrolowanych i możności elastycznego stosowania tego systemu w zależności od indywidualnych warunków pracy przedsiębiorstwa —

to zrealizuje tym samym trwałość koncepcji kredytowej tj. zbieżność jej z ostatecznym celem wytyczonym dla rozwoju sił gospodarczych.

Trwałość tak zmontowanej koncepcji nie może być oczywiście niewzruszona w tym sensie, aby cała konstrukcja systemu kredytowego mogła przetrwać szereg lat bez naruszenia żadnych ogniw. Pewne odcinki zagadnienia czy techniczne rozwiązania mogą i muszą ulegać zmianom już choćby w wyniku ulepszeń, doświadczeń, praktyki itd. Ale zmiany te nie będą prawdopodobnie zmianami istotnymi, zmianami systemu — a będą raczej jego doszlifowaniem. Tak też należałoby pojmować tendencję, jaka powinna przyświecać dalszemu rozwojowi myśli kredytowej.

Reasumując wydaje mi się, że celem uniknięcia niebezpieczeństwa zbyt częstych zmian systemu kredytowego — myśl kredytowa powinna nie tyle nadążać za rozwojem gospodarczym, ale rozwój ten wyprzedzać, sięgnąć do dalszego etapu rozwoju myśli gospodarczej i oparłwszy się na określonej na dłuższą metę koncepcji gospodarczej od razu uzyskać zdolność akomodacji i znaczną elastyczność.

Punktem oparcia dla myśli kredytowej na okres najbliższych przynajmniej kilku lat powinien być postulat maksymalnej dyscypliny finansowej w najszerszym tego słowa znaczeniu. System kredytowy oparty o ten postulat i gwarantujący uzyskanie przez Bank rygoryzmu finansowego w pracy przedsiębiorstw — mógłby mieć większą cechę trwałości. Drugą zasadniczą cechą tego systemu powinna być dostateczna jego elastyczność, która umożliwiłaby Bankowi zmniejszanie napięcia dyscypliny wszędzie tam, gdzie Bank i właściwe czynniki uważałyby to za stosowne i celowe.

Sądzę, że systemowi kredytowemu, który by spełniał powyższe warunki można by wróżyć przetrwanie dłuższego czasu niż to było udziałem systemów dotychczasowych, a w każdym razie systemu, którego wyrazem była pierwotna instrukcja kredytowa na r. 1951. Ta ostatnia instrukcja i skonstruowany przez nią system nie przetrwał długo, przede wszystkim właśnie dlatego, że postulowana obecnie silna dyscyplina finansowa nie znalazła w omawianym systemie zdecydowanego wyrazu, a ponadto system ten zbyt mało był elastyczny, aby mógł umożliwić Bankowi stosowanie indywidualnej (w stosunku do przedsiębiorstwa) polityki kredytowej.

Poza poruszonymi wyżej zagadnieniami natury gospodarczej jest jeszcze jedno zagadnienie o charakterze ściśle bankowym, wewnętrznym, które w sposób zupełnie zasadniczy zaważyć może na trwałości systemu kredytowego, a szczególnie na trwałości systemu i metody kontroli bankowej. Zagadnieniem tym jest wytrzymałość aparatu kredytowego.

Dotychczasowe systemy kredytowe nakładały na aparat kredytowy tak rozliczne obowiązki, skomplikowane i trudne czynności, agendy i funkcje — że spełnienie tych wszystkich zadań połączone było z ogromnym nieraz wysiłkiem i niejednokrotnie mogło ujemnie zaważyć na prawidłowości i sprawności pracy w zakresie najistotniejszych prac kredytowych. Dalsze rozszerzanie względnie rozbudowywanie czynności i zakresu pracy aparatu kredytowego poza właściwą kompetencję Banku — byłoby moim zdaniem niebezpieczne i zupełnie nieracjonalne, a w konsekwencji — doświadczenie i praktyka zmusiłyby do zmiany systemu, który nie uwzględniłby granicy wytrzymałości aparatu kredytowego.

A zatem nowy system kredytowy — powinien również redukować czynności wprawdzie dotąd wykonywane, ale nie należące ściśle do kompetencji Banku, uprościć nazbyt skomplikowane metody, wyeliminować cały szereg czynności zbędnych lub nieracjonalnych — jednym słowem zmniejszyć nacisk wywierany na aparat kredytowy przez olbrzymią machinę systemu kredytowego.

Wyżej skreślone uwagi nie pretendują do wytycznych nowego systemu kredytowego. Mają one jedynie na celu wzbudzić wśród pracowników aparatu kredytowego zainteresowanie i dyskusję nad tematem streszczającym się w zapytaniu: jak powinien być skonstruowany system kredytowy, aby mógł być trwały, elastyczny i wykonalny.

Uważam za rzecz konieczną, aby w pracy nad konstrukcją nowego systemu kredytowego, a szczególnie systemu kontroli bankowej wziął udział w większym niż dotychczas stopniu terenowy aparat kredytowy. W tym też celu podaję szereg uwag — aby wywołać bądź to na łamach Wiadomości NBP, bądź w drodze korespondencyjnej wymianę myśli i poglądów na poruszony, a bardzo żywotny i zasadniczy temat.

Spróbuję naszkicować kilka koncepcji, które nie tworzą jeszcze oczywiście zamkniętego, zwartego systemu kredytowego. Niemniej jed-

nak wszystkie one niemal oparte są na przeświadczeniu, że system kredytowy jaki będzie niedługo opracowywany powinien być trwały, elastyczny, a jednocześnie prostszy i ograniczający różnorodność czynności Banku do właściwych agend bankowych.

PRZEJŚCIE Z FINANSOWANIA NA KREDYTOWANIE

Zagadnienie funkcji, jaką powinien spełniać Bank, jako aparat zaopatrujący, dostarczający jednostkom gospodarczym potrzebnych środków finansowych — nie jest zagadnieniem nowym, a sprowadza się do ustalenia, czy Bank powinien finansować przedsiębiorstwo czy tylko kredytować. Różnica polega na tym, że pojęcie finansowania jest pojęciem szerszym niż kredytowanie, albowiem oznacza doprowadzanie przez Bank potrzebnych przedsiębiorstwu środków pochodzących z różnych źródeł, podczas gdy kredytowanie jako pojęcie węższe oznacza doprowadzanie do przedsiębiorstwa środków pochodzących jedynie z kredytów bankowych.

Od roku 1946 do roku bieżącego Bank finansował przedsiębiorstwa, dostarczał im bowiem środków zarówno w postaci dotacji budżetowych jak i w postaci kredytów. Bank finansował przedsiębiorstwo i z tej racji był administratorem funduszów akumulowanych na rachunek sum obrotowych, Różnic Cen, Narzutów Administracyjnych, wpływał na ustalanie struktury funduszów własnych w obrocie przedsiębiorstw, korygował, obliczał normatywy, zobowiązania stałe itd. Ponadto oczywiście udzielał kredytów według odrębnych zasad systemu kredytowego. To była funkcja finansowania.

W roku 1951 powstały warunki umożliwiające Bankowi stopniowe wycofywanie się z tych czynności i przechodzenie na czynności czysto bankowe tj. na kredytowanie przedsiębiorstw. Skasowanie metody rozliczania się przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym za pośrednictwem Rachunku Sum Obrotowych, Rachunku Różnic Cen — a wprowadzenie zasady rozliczania się przedsiębiorstw wprost z budżetem centralnym lub terenowym uwolniło Bank od funkcji administratora tych funduszów — co z kolei umożliwiło Bankowi stopniowe formułowanie koncepcji wyłącznego kredytowania przedsiębiorstw. Zarządzenia wydane w II kw. br. wprowadziły kapitalne zasady niedopuszczalności udzielania kredytu bankowego na finansowanie jakichkolwiek strat planowych, lub pozaplanowych, ograniczyły udzielanie kredytów bankowych normatywnych na finansowanie niedoborów powstałych w wyniku nieotrzymania przez przedsiębiorstwo zaplanowanej dotacji z budżetu, a także niedoborów powstałych w wyniku osiągnięcia przez przedsiębiorstwo niższego zysku niż zakładał jego plan finansowy, wreszcie zerwały z tradycją obliczania przez Bank normatywów—wprowadzając natomiast zasadę przyjmowania przez Bank takich normatywów, jakie wynikają z planu lub projektu planu bez względu na teoretyczną prawidłowość ich wyliczenia.

Te posunięcia spowodowały, że Bank nie całkowicie jeszcze, ale w dużym stopniu ograniczył finansowanie kredytem bankowym aktywów objętych normatywem, zmuszając przedsiębiorstwa do zapobiegliwych starań o uzyskanie środków, które zgodnie z systemem finansowym powinien dać budżet państwa lub powinno wypracować przedsiębiorstwo.

W podobny sposób rozwiązane zostało zagadnienie finansowania niedoborów powstających z niedoprowadzonych na czas dotacji na pokrycie ujemnych różnic wyrównawczych.

Zasada wycofywania się Banku z odcinka leżącego w gestii budżetu państwa została sformułowana i wprowadzona. Zasada ta umożliwia Bankowi przejście z finansowania na kredytowanie przedsiębiorstw.

Wskazane jednak byłoby przemyśleć system, który by pozostawiał w gestii budżetu państwa bez reszty finansowanie aktywów objętych normatywem — a tym samym zapewniłby całkowite wyposażenie przedsiębiorstwa w całą sumę funduszu własnego w obrocie. System taki musiałby oczywiście być dość elastyczny, aby mógł zapewnić sprawny dopływ lub odprowadzenie środków w przypadku niedoboru (mniejszy zysk, straty itd.) lub w przypadku nadwyżki.

Teza taka pociągałaby za sobą wprowadzenie zasady 100%-go pokrycia normatywów funduszem własnym, a ograniczenie kredytu normatywnego do przypadków, w których w rachubę wchodzi normatyw operatywny i finansowanie pod obrót. Kredyt normatywny w dotychczasowej skali pozostać by musiał w odniesieniu do jednostek nie rozliczających się z budżetem państwa.

System ten aczkolwiek niełatwy do przeprowadzenia, gdyż wymagałby zmiany systemu finansowego — miałby jednak tę zaletę, że zmusiłby do sprawnej i operatywnej pracy te-

renowy aparat Ministerstwa Finansów i niewątpliwie zwiększył zainteresowanie przedsiębiorstw w uzyskiwaniu z właściwych źródeł (z zysku lub z dotacji) uzupełnienia funduszów własnych. Bankowi natomiast pozwoliłby na rozwinięcie pełnego i czystego systemu kredytowania tj. stawiania przedsiębiorstwu do dyspozycji środków dodatkowych a nie zasadniczych.

KREDYTOWANIE PRZEZ BANK

Podstawową zasadą czystego systemu kredytowania przez Bank powinno być udzielanie kredytu wyłącznie na określone środki (w sensie bilansowych aktywów) a nie na wydatki. Zasada ta została już w tym roku sformułowana, ale jeszcze nie jest konsekwentnie przeprowadzona.

Istotną funkcją i rolą Banku wyłącznie kredytującego tj. finansującego kredytem bankowym określone środki—aktywa powinno być wywieranie bezpośredniego i skutecznego wpływu na najbardziej zdyscyplinowane i ekonomicznie racjonalne kształtowanie się tych aktywów, które jako dodatkowe, a więc przekraczające minimum gospodarcze ujęte normatywem — powinny się kształtować zawsze najniżej i obracać najszybciej.

Dyscyplina finansowa, racjonalność gospodarowania, minimum zamrożenia i maksymalna obrotność — są to zagadnienia najbadziej żywotne właśnie na odcinku tych aktywów, których prawidłowym źródłem finansowania jest kredyt bankowy.

Aby Bank mógł swą najistotniejszą funkcję spełnić, powinien mieć możność skupić całą swą uwagę i wysiłek właśnie tylko na kredytowaniu, usuwając poza orbitę zainteresowań Banku wyposażenie w fundusze własne.

Ponadto jednak Bank musi, już wyłącznie na odcinku kredytowania, nauczyć się „robić" politykę kredytową. Dotychczasowe udzielanie kredytów nie sprzyjało rozwinięciu polityki kredytowej, której istotą jest takie operowanie kredytem, aby mógł on być instrumentem, za pomocą którego osiągnąć można kompresję zapasów i zwiększenie rotacji.

Udzielanie kredytów na określone środki tj. na ponadnormatywne stany aktywów normowanych, i niektóre aktywa nienormowane powinno być wyrazem świadomej polityki kredytowej, którą Bank stosować by musiał do każdego kredytobiorcy indywidualnie. Warunkiem udzielania kredytów nie w sposób automatyczny tj. według stanu przedmiotów kredytowania, ale według określonej polityki tj. w oparciu o stan przedmiotów kredytowania, ale też w uzależnieniu od realnych potrzeb i możliwości rozwojowych, obiektywnych i subiektywnych okoliczności, z gradacją nacisku — musiałoby być uelastycznienie planowania i limitowania kredytów poprzez rozbudowę systemu rezerw kredytowych i cyfr kontrolnych, zwiększenie natomiast rygoryzmu i dokumentacji przy udzielaniu i prolongowaniu kredytów.

Trudno mi oczywiście w ramach tego artykułu szkicować system, który by dał uelastycznienie planowania i limitowania kredytów. Sądzić jednak należy, że teza ta nie zostanie w dyskusji pominięta.

PLANOWANIE KREDYTÓW

Skoro już mowa o planowaniu kredytów — wartoby się zastanowić, czy dotychczasowy system planowania kredytów metodą planowania bilansu środków i funduszów obrotowych jest słuszny i celowy.

Dotychczasowa wymiana poglądów na ten temat doprowadziła do dwóch sformułowań. Jedno idzie w kierunku zaniechania układu bilansowego i wprowadzenia planowania wyłącznie kredytów w przykładowym układzie schematycznym: wartość aktywu normowanego minus normatyw, minus zobowiązania i dostawy niefakturowane. Wynikająca suma kredytu dzieli się na kredyt sezonowy, specjalny i przejściowy na nadzwyczajne potrzeby. Drugie natomiast sformułowanie pozostaje przy dotychczasowej koncepcji układu bilansowego — ale sugeruje konieczność maksymalnego uproszczenia. Uproszczenie wyrażałoby się zmniejszeniem ilości pozycji i rubryk. Jako pozycje interesujące Bank podaje się w aktywach:

1) łączny normatyw,
2) ponadnormatywne aktywa:
   a) materiałowe,
   b) produkcyjne,
   c) towarowe,
   d) inne;
3) aktywa nienormowane podlegające kredytowaniu:
   a) należności fakturowe,
   b) zaliczki na kontraktacje,
   c) niezrefundowane nakłady na roboty kapitalne;

4) inne aktywa.

Po stronie zaś pasywów:

1) fundusz własny w obrocie,

2) kredyty bankowe według rodzajów,

3) inne pasywa.

Rubryki natomiast, zdaniem projektodawców, należałoby również ograniczyć jedynie do kwartału planowanego w układzie:

AKTYWA

Stan przewidywany na początek kwart.	Normatyw	Normatyw operatywny	Stan końcowy

PASYWA

Stan przewidywany na początek kwart.	Stan końcowy

Zwolennicy systemu bilansowania środków i funduszów obrotowych mają zdaje się rację twierdząc, że tylko systemem planowanego bilansu, choćby najbardziej schematycznego, można ująć prawidłowość zapotrzebowania przedsiębiorstwa na kredyty. Ponadto system ten daje możność bazowania na sprawozdawczości przedsiębiorstwa i oddziału.

Abstrahując od praktycznych możliwości przyjęcia pierwszej lub drugiej koncepcji wydaje się jednak nieodzowne konsekwentne zerwanie z planowaniem kształtowania się składników funduszu własnego jako domeny pozabankowej i konieczność dość radykalnego uproszczenia konstrukcji planu kredytowego. Przy zasadzie planowania oddolnego przepuszczanie przez oddział terenowy, oddział wojewódzki, wydział finansowania i wydział planowania tak rozbudowanego układu jak obecnie — musi stanowić bardzo poważną i nadmiernie absorbującą czynność, trwającą licząc drogę w górę i w dół (limity) co najmniej 6 tygodni— a więc połowę okresu objętego planowaniem, co w konsekwencji z jednej strony każe planować zbyt wcześnie, aby można przewidzieć realny stan początkowy, a z drugiej powoduje zbyt późne określenie limitów — aby przy ich pomocy można było przez cały kwartał stosować właściwą politykę kredytową. Istnieje niewątpliwie potrzeba — maksymalnego urealnienia planu kredytowego, a więc zbliżenia się do realnego stanu wyjściowego i bardzo szybkiego oznaczenia limitów. Nie jest wykluczone, że zarysowane tu w projektach rozwiązania mogłyby wpłynąć na większą realność i operatywność planu kredytowego zmniejszając jednocześnie duży a może nie całkiem konieczny wysiłek natury techniczno-manipulacyjnej, ciążący w sposób dotkliwy na merytorycznej stronie rozwiązań planu kredytowego.

KREDYT PRZETERMINOWANY

Przedmiotem żywych dyskusji jest rola i funkcja kredytu przeterminowanego. W systemie, który zmierza i ma na celu maksymalne podniesienie dyscypliny finansowej przedsiębiorstwa, wzmożenie jego zainteresowania się dopływem środków potrzebnych na regulowanie wymagalnych zobowiązań — nie ma zdaje się mowy o możności stawiania tych środków przez Bank w formie automatycznego zasilania rachunku operacyjnego w ciężar kredytu choćby na pewien okres czasu tylko, jak to przewidywała instrukcja na rok 1951.

Metoda ewidencjonowania nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstwa poprzez stan kredytów bankowych da się zastąpić metodą statystycznego ujmowania tych nieprawidłowości poprzez konstrukcję sprawozdania miesięcznego z kontroli stanu finansowego, które będąc surogatem bilansu najważniejsze przynajmniej nieprawidłowości może wskazać.

A zatem postulat dyscypliny finansowej przesądza bodaj niedopuszczalność finansowania kredytem przeterminowanym. Kredyt ten więc powstać może jedynie w wyniku niespłacenia w terminie kredytu celowego.

Powstanie tego kredytu i rygor jego likwidacji wprowadzony zarządzeniem Nr 6 jest, wydaje się, słuszny, celowy i skuteczny, ale pod jednym warunkiem. Trudności finansowe, zablokowanie rachunku operacyjnego, kolejność płacenia zobowiązań itd. — cały ten system sankcji bankowej może być i jest skuteczny jeśli jest on konsekwencją wadliwej gospodarki przedsiębiorstwa. Wadliwość gospodarki można naprawić, a przedsiębiorstwo ma do tego dostateczny bodziec właśnie w postaci

sankcji częściowego wstrzymania finansowania.

System ten jednak nie zdaje i nie może zdać egzaminu, jeśli będzie stosowany przez Bank bez uwzględnienia przypadku gdy prawidłowo pracujące przedsiębiorstwo popada w trudności finansowe jedynie na skutek opóźnionego lub zahamowanego wpływu realizacji w wyniku zablokowania rachunku operacyjnego odbiorców. Przytaczano dotąd argumentację, że przedsiębiorstwo takie musi ponaglać swych odbiorców, obwarowywać się umowami planowymi, żądać otwierania akredytywy, interweniować itd. Tego rodzaju uzasadnienie nie może być słuszne, gdyż wszelkie możliwe zabiegi przedsiębiorstwa nigdy nie zapobiegną tego rodzaju sytuacji, a tym mniej sytuację tę naprawią. Niewątpliwie w rzadkich przypadkach prostych zaniedbań u odbiorcy, które pociągnęły za sobą zablokowanie rachunku — interwencja dostawcy może wpłynąć na zlikwidowanie przyczyny i poprawę sytuacji. Są to jednak zgoła teoretyczne przypadki. Praktyka drugiego kwartału wykazała, że przedsiębiorstwo popadające w trudności finansowe z winy odbiorców rozprzęga się, niesłuszna sankcja bankowa demoralizuje je i zniechęca do wysiłków utrzymania prawidłowości i dyscypliny na swoim odcinku, skoro pomimo tego wysiłku będzie przez Bank traktowane tak samo jak przedsiębiorstwo pracująces źle.

Jeśli do tego dodamy fakt, że wzajemne powiązania gospodarcze powodują łańcuch zablokowań i sankcji, wydaje się, że system ten należałoby określić jako zupełnie wadliwy, a nawet szkodliwy.

Wysuwa się w związku z tym sugestię konieczności finansowania kredytem bankowym należności przeterminowanych bez winy przedsiębiorstwa. Mógłby to być bądź kredyt przeterminowany prowadzony na oddzielnym subkoncie, powstający z niezapłaconych przez odbiorców w terminie faktur, a nie powodujący jednocześnie zablokowania rachunku operacyjnego — bądź też mógłby to być inny rodzaj kredytu, który aczkolwiek byłby związany z określonym przedmiotem kredytowania nie byłby kredytem z określonym terminem płatności.

System finansowania należności przeterminowanych przedstawia oczywiście niebezpieczeństwo znieczulenia przedsiębiorstwa na zdolność płatniczą odbiorcy, powikłania realizacji planu kredytowego u dostawcy i wiele innych słabych stron.

Decyzja będzie tu trudna. Niemniej jednak sprawa wymaga rzeczywiście głębokiej rozwagi — gdyż nie ulega najmniejszej wątpliwości, że obecny system wymaga modyfikacji.

Postulowane obecnie w dyskusjach konsekwentne wyelminowanie Banku z odcinka pozostającego w gestii budżetu, maksymalne zdyscyplinowanie wyłącznego kredytowania przez Bank, uelastycznienie planowania i limitowania kredytów, stworzenie z kredytu bankowego sprawnego i skutecznego instrumentu polityki kredytowej, wreszcie zmiana polityki represyjnej Banku w sensie stosowania sankcji tam gdzie one są słuszne i mogą być skuteczne — wyrażają tendencję do stworzenia systemu kredytowego, który by umożliwił Bankowi realizowanie postulatu maksymalnej dyscypliny finansowej, ale przy ograniczeniu sfery zainteresowań Banku wyłącznie do środków dodatkowych oraz do takiego uelastycznienia systemu kredytowego, który by pozwalał na stosowanie indywidualnej polityki kredytowej, to znaczy uzależnienia posunięć bankowych od realnych i subiektywnych warunków pracy przedsiębiorstwa. Istnieje przekonanie, że system taki mógłby mieć cechy trwałości.

Jednocześnie postuluje się pewną przebudowę systemu kontroli bankowej. Przebudowa ta polegałaby na zwężeniu zasięgu kontroli bankowej analitycznej jedynie do prawidłowości, celowości, racjonalności zużycia kredytów bankowych. Inne odcinki gospodarki finansowej Bank ujmowałby jedynie statystycznie i wyniki badań statystycznych zużytkowywałby jako przesłanki kontroli analitycznej.

Cały zatem wysiłek operatywny Banku skierowany byłby na odcinek kredytów, gdzie Bank musiałby rozwinąć bardzo gruntowne metody analityczne badań — natomiast inne odcinki byłyby jedynie przedmiotem obserwacji, statystycznego ujmowania stanów faktycznych.

W przypadku przyjęcia takiej koncepcji wysuwa się jako konsekwencję zlikwidowanie, uproszczenie względnie przebudowę niektórych urządzeń kontroli bankowej.

I tak np. kwestionuje się celowość opiniowania planów finansowych przedsiębiorstw w zasięgu i trybie dotychczasowym. Wysiłek wielokrotnego w praktyce opiniowania i analizowa-

nia planu finansowego nie daje proporcjonalnych do tego wysiłku rezultatów. Możliwość ingerencji Banku w zakresie rozwiązań jednostkowego planu jest minimalna, a jeśli możliwość ta nawet istnieje, to praktycznie rzecz biorąc, nie znajduje oddźwięku w zatwierdzonym po linii administracyjnej planie finansowym. Nie ulega natomiast kwestii, że opiniodawczy głos Banku może mieć i ma znaczenie przy konstruowaniu i zatwierdzaniu zbiorczych planów branżowych. Jeśliby zatem ograniczyć opiniowanie planów do planów zbiorczych, co leżałoby zasadniczo w kompetencji centrali Banku, to ponieważ plan jednostkowy jest z reguły konsekwencją rozwiązań planu zbiorczego — osiągnąć można by ten sam skutek gospodarczy bez zbędnego obciążania aparatu kredytowego. Teza ta, wydaje mi się, zasługuje na rozważenie, zbadanie dodatnich i ujemnych stron.

Wysuwane jest następnie bardzo poważne zagadnienie kontroli dyspozycji pieniężnych. Odcinek ten, zredukowany już w ostatniej instrukcji r. 1951, uległ znacznej i niebezpiecznej rozbudowie w wyniku zlikwidowania zasady automatycznego zasilania rachunku operacyjnego na pokrycie salda debetowego. Zrozumiałe jest, że o automatyźmie pokrywania sald debetowych w rysującym się systemie kredytowym nie może być mowy. Skoro jednak nie można pokrywać sald debetowych— należy nie dopuścić do ich powstawania. To jest oczywiście słuszne— ale nie było słuszne wyciągnięcie konsekwencji, że jest rzeczą aparatu kredytowego nie dopuścić do powstania salda debetowego. Zasadę tę przeforsowano wobec poważnych trudności szybkiego przestawienia zmechanizowanej techniki bankowej — a niewątpliwej konieczności szybkiego zapobieżenia powstawaniu sald debetowych, storn itd. To rozwiązanie należy jednak traktować jako prowizorium, gdyż o metodzie i istocie kontroli bankowej nie może à la long decydować technika manipulacyjna Banku.

Za pokrywanie zobowiązań w ramach posiadanych środków odpowiedzialne musi być przedsiębiorstwo. W przypadku kwalifikowanej kolejności płacenia — o pierwszeństwie płatności decydować musi pion kredytowy — ale rzeczą przedsiębiorstwa i techniki manipulacyjnej jest nie dopuścić do powstania salda debetowego. Nie jest możliwe utrzymanie zasady, że referent kredytowy manewruje dyspozycjami płatniczymi przedsiębiorstwa tak, aby saldo debetowe nie powstało. Referent kredytowy ma i musi mieć inny zakres działania.

Na tle tego zagadnienia kładzie się obecnie jeszcze większy niż dotąd nacisk na zwiększenie dyspozytywności przedsiębiorstwa w zakresie dysponowania rachunkiem operacyjnym.

Podważa się następnie i poddaje ostrej krytyce egzekucyjne funkcje Banku, polegające na obowiązku regulowania z urzędu, w przypadku braku dyspozycji przedsiębiorstwa, płatności dotyczących rat amortyzacyjnych, podatków, rozliczeń z budżetem itd. System ten był słuszny przy obowiązującej dawnej zasadzie płacenia przez Bank wszystkich wymagalnych zobowiązań, bez względu na stan środków na rachunku operacyjnym przedsiębiorstwa. W obecnym stanie rzeczy Bank powinien uwolnić się od funkcji opiekuńczych i poza regulowaniem z urzędu kredytów w ich terminach płatności — pozostawić gestię płatniczą w przedsiębiorstwie.

Wysuwa się wreszcie postulat uproszczenia metod kontroli bieżącej w sensie zredukowania czynności ewidencyjnych, które nadmiernie może jeszcze rozbudowane w r. 1951 absorbują czas referenta kredytowego niewspółmiernie w stosunku do korzyści, jakie przynoszą, a z uszczerbkiem możliwości analitycznych badań w przedsiębiorstwie.

Poruszone tu zagadnienia są oczywiście luźnymi jeno uwagami, jakie obecnie stawia się do dyskusji.

Trudno w tej chwili przesądzić, jakie rozwiązanie znajdą wysuwane zagadnienia. Rozwiązanie szeregu dość drażliwych problemów wymagałoby pewnych korekt bądź to w systemie finansowym, bądź odpowiednich uchwał czy zarządzeń Ministerstwa Finansów.

Sprawę komplikuje niemożność oparcia się w sposób zdecydowany na wzorach Gosbanku — przy równoczesnej świadomości, że szereg instytucji radzieckiego systemu kredytowego u nas jeszcze nie wprowadzonych—należałoby do naszego systemu kredytowego wprowadzić. Trudność jednak leży w tym, że różnice w etapach rozwojowych obu ustrojów politycznych i gospodarczych jeszcze są dość znaczne i przejęcie całkowite radzieckiego systemu kredytowego, który jest logiczną i zamkniętą w sobie konsekwencją radzieckiego ustroju gospodarczego — nie byłoby jeszcze możliwe. Dlatego też przejmowanie niektórych tylko instytucji radzieckiego systemu kredytowego i koniecz-

ność dorabiania do nich odmiennych nieco rozwiązań na pewnych odcinkach — powoduje dużą trudność ujęcia takiego systemu w sposób logiczny, jednorodny i konsekwentny.

Sądzę jednak, że nie powinniśmy się zrażać istniejącymi niewątpliwie w chwili obecnej trudnościami zmontowania jasnego, zwartego, wykonalnego i skutecznego systemu kredytowego. Uważam za bardzo wskazane, a nawet konieczne, aby w pracy myślowej nad naszym systemem kredytowym wzięli udział wszyscy chętni, inwencją i doświadczeniem obdarzeni koledzy z oddziałów. W tym też celu poruszyłem ten temat, podałem nurtujące nas myśli i zagadnienia, bez obsłonek ukazałem dość chaotyczne i nieuporządkowane koncepcje. Wszyscy wiemy i jasno zdajemy sobie sprawę z tego, że duża zmienność rozwiązań systemu kredytowego jest wysoce szkodliwa i dezorganizuje sprawność aparatu kredytowego. Wiemy i zgodni zdaje się jesteśmy w tym, że trzeba zrobić choćby największy wysiłek i próbować skonstruować taki system, który będzie mógł bez istotnych zmian przetrwać dłuższy nieco okres czasu. Wiemy jednocześnie jakie zadania stawia Bankowi nasze życie gospodarcze i jego linia rozwoju, rozumiemy, że system kredytowy musi być rygorystyczny ale i elastyczny, że system kontroli musi być prosty i skuteczny, że z aparatu kredytowego musimy zdjąć wszelki balast, aby wyzwolić całą jego energię i skierować cały potencjał tego aparatu w takim kierunku, który zagwarantuje osiągnięcie istotnego celu i efektu gospodarczego.

Świadomi zatem celu musimy wspólnym wysiłkiem skonstruować taki system kredytowania i kontrolowania przedsiębiorstw, który w rękach naszych stanie się sprawnym i skutecznym instrumentem, gwarantującym wykonanie poruczonych nam zadań.

MIECZYSŁAW KUCHARSKI

ZASADY SYSTEMU FINANSOWEGO PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH *)

Zadaniem systemu finansowego przedsiębiorstw jest przede wszystkim zapewnienie właściwego rozdziału produktu społecznego wytwarzanego w poszczególnych przedsiębiorstwach, przy pomocy odpowiednich metod finansowych. Wytwarzaniu tego produktu towarzyszy zawsze wydatkowanie odpowiednich środków finansowych na opłacenie środków produkcji i siły roboczej z drugiej zaś strony podział produktu społecznego znajduje już zasadniczy swój wyraz w strukturze podziału utargu przedsiębiorstwa ze sprzedaży towaru. Z utargu pieniężnego przedsiębiorstwo pokrywa bowiem z reguły nie tylko wydatki na produkcję, lecz również akumuluje określone środki pieniężne i w wyznaczonym trybie przeznacza je lub przekazuje (podatek obrotowy, zysk) na cele rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej oraz na inne potrzeby ogólnopaństwowe (utrzymanie administracji państwa, obrona narodowa itp.). Mówimy, że przedsiębiorstwo środki te przeznacza lub przekazuje, ponieważ w zależności od formy akumulacji tych środków oraz w zależności od zadań wytyczonych planem przedsiębiorstwa, część tej akumulacji pieniężnej przedsiębiorstwo obowiązane jest przekazać bezzwrotnie na potrzeby ogólnopaństwowe (np. cały podatek obrotowy i część zysku w formie wpłat do budżetu państwa), część zaś tej akumulacji (część zysku) może ono przeznaczyć bezpośrednio na powiększenie własnych środków obrotowych lub na finansowanie własnych inwestycji, o ile potrzeba tego została ustalona w planie. W tych procesach wyraża się bezpośredni związek finansów z dochodem narodowym, wytwarzanym w przedsiębiorstwach, a tym samym z planem produkcji (w zakresie ilości i asortymentu) planem kosztów i planem zbytu.

Jednocześnie system finansowy powinien stwarzać takie warunki i ramy gospodarki finansowej, które sprzyjałyby maksymalnemu wykorzystaniu wszelkich zasobów materialnych i pieniężnych przedsiębiorstw w interesie rozwoju całej gospodarki narodowej.

*) Artykuł niniejszy stanowi fragment szerszej pracy.

Wszystko to powoduje, że zainteresowania systemu finansowego muszą sięgać głęboko w warunki, od których zależy racjonalna organizacja procesów produkcji w przedsiębiorstwach, jak również obrót towarowy i pieniężny między przedsiębiorstwami oraz między przedsiębiorstwami a innymi jednostkami lub instytucjami. Na gruncie tego zainteresowania wyrasta szeroki zakres problemów objętych systemem finansowym przedsiębiorstw. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy: zasady rozrachunku gospodarczego, zasady wyposażenia przedsiębiorstw w środki trwałe i obrotowe, zasady podziału zysków i pokrywania strat, zasady opodatkowania przedsiębiorstw oraz system cen, umów i rozliczeń. Ponieważ system finansowy przedsiębiorstw nie jest systemem izolowanym lecz jednym z elementów państwowego systemu finansowego jako całości, przeto musi on również obejmować powiązania gospodarki finansowej przedsiębiorstw z budżetem państwa i systemem bankowym.

Podstawowe zasady systemu finansowego w gospodarce socjalistycznej określone są przez odpowiednie przepisy prawne. W polskim ustawodawstwie gospodarczym zasady te ujęte są w uchwale Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie organizacji finansowej i systemu finasowego przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym (Monitor Polski Nr A-55, poz. 630) oraz w uchwale Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw podlegających władzom terenowym (Monitor Polski A-102 poz. 1284).

PRZEDSIĘBIORSTWA BUDŻETOWE I PRZEDSIĘBIORSTWA NA ROZRACHUNKU GOSPODARCZYM

Działalność gospodarcza jest prowadzona zasadniczo bezpośrednio przez jednostki, które zajmują się wytwórczością, obrotem towarowym i świadczeniem usług, czyli przez zakłady pracy. Zakłady te wymagają jednak określonego kierownictwa i koordynacji przez jednostki, które w ten sposób niejako pośrednio zajmują się prowadzeniem działalności gospodarczej. Charakter działalności jednych i drugich różni się między sobą i dlatego nasz system finansowy rozróżnia dwa rodzaje przedsiębiorstw: przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym oraz przedsiębiorstwa budżetowe.

Przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym są bezpośrednio związane z wytwórczością i obrotem wartości materialnych lub odpłatnych świadczeniem usług (komunikacja, kina teatry itp.). Do przedsiębiorstw tych mogą więc być zaliczane tylko jednostki prowadzące bezpośrednią, operatywną działalność gospodarczą. Jest to pierwszy i nieodzowny warunek związany z pojęciem przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym.

Druga podstawowa cecha przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym polega na zapewnieniu takim przedsiębiorstwom odpowiedniej współmierności między kosztami i ceną zbytu produkowanych towarów, przy jednoczesnym zagwarantowaniu samodzielności gospodarczej w granicach ustalonych w planie oraz podyktowanych odpowiednią strukturą płac i cen. W konsekwencji przedsiębiorstwa te rozliczają się z budżetem państwa netto, t.zn. tylko wynikami swojej działalności.

W przeciwieństwie do tego finanse przedsiębiorstw budżetowych zorganizowane są na zupełnie innych zasadach. Do przedsiębiorstw budżetowych zaliczone są więc takie przedsiębiorstwa, których charakter działalności uzasadnia uniezależnienie ich wydatków od dochodów. Przedsiębiorstwa budżetowe w zasadzie nie prowadzą bezpośredniej operatywnej działalności gospodarczej, chociaż nie jest to, jak zobaczymy dalej, regułą zawsze obowiązującą.

Do przedsiębiorstw budżetowych zaliczane są w szczególności jednostki organizacyjne (np. zjednoczenia, centrale zaopatrzenia itp.) wykonujące wyłącznie funkcje kierownictwa, koordynacji, kontroli i nadzoru w stosunku do podległych im przedsiębiorstw lub zakładów, działających na rozrachunku gospodarczym. Do przedsiębiorstw budżetowych zaliczane są też centralne laboratoria i biura konstrukcyjne niezależnie od tego, czy pobierają opłaty za swe świadczenia — jeżeli charakter ich działalności uzasadnia uniezależnienie ich wydatków od dochodów. W tym przypadku chodzi o przedsiębiorstwa, których działalność doświadczalna lub projektowa prowadzona jest w interesie całego gospodarstwa narodowego i dlatego nie może się opierać na pełnej odpłatności za świadczenia t.j. w wysokości poniesionych kosztów. Do przedsiębiorstw budżetowych mogą być również zaliczone przedsiębiorstwa lub zakłady nieczynne.

Przedsiębiorstwami budżetowymi mogą być również przedsiębiorstwa prowadzące bezpośrednią działalność operatywną, a mianowicie w tych przypadkach, gdy zorganizowanie przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym byłoby niemożliwe lub niecelowe, ze względu na charakter prowadzonej działalności gospodarczej lub stopień ukształtowania organizacyjnego. Mogą być bowiem przedsiębiorstwa wykonujące bezpośrednią działalność gospodarczą, które ze względu na ich specjalne znaczenie włącza się bezpośrednio do budżetu w celu poddania ich dokładniejszej kontroli, lub z uwagi na uniezależnienie ich wydatków od dochodów, dyktowane względami na specjalne cele gospodarcze. Przykładem takiego przedsiębiorstwa mogą być „Państwowe Ośrodki Maszynowe". Natomiast te przedsiębiorstwa, które nie zostają zorganizowane na rozrachunku gospodarczym ze względu na stopień ich ukształtowania organizacyjnego, traktowane są jako przedsiębiorstwa budżetowe tylko przejściowo, do czasu przekształcenia ich na przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym. Są to przeważnie te przedsiębiorstwa, w przeważającej liczbie komunalne, które włączane były dotychczas zawsze do budżetu i dlatego przejście ich na rozrachunek gospodarczy połączone byłoby z tak daleko idącymi zmianami w zakresie organizacji, księgowości itp., że przygotowanie i przeprowadzenie tych zmian wymaga dłuższego okresu czasu.

Wszystkie dochody i wydatki przedsiębiorstw budżetowych objęte są budżetem państwa, a finansowanie ich dokonuje się na podstawie zatwierdzonych preliminarzy podobnie jak i innych jednostek budżetowych.

Jeśli przedsiębiorstwo budżetowe lub jednostka budżetowa (np. szpital) posiada zakłady lub gospodarstwa pomocnicze (np. gospodarstwa rolne, zakłady doświadczalne, zakłady szkoleniowe itp.), wówczas mogą być one zorganizowane bądź jako przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym, bądź też dochody ich i wydatki uznawane są jako pozabudżetowe środki specjalne i wykonywane na podstawie zatwierdzonego preliminarza budżetowego, bądź wreszcie mogą wchodzić do budżetu państwa pełnymi dochodami i wydatkami tak jak przedsiębiorstwa budżetowe. Zakłady i gospodarstwa pomocnicze prowadzone na zasadach rozrachunku gospodarczego jak również zakłady i gospodarstwa pomocnicze, których dochody i wydatki zaliczane są do pozabudżetowych środków specjalnych, rozliczają się z budżetem państwa netto za pośrednictwem przedsiębiorstw lub jednostek budżetowych, którym podlegają. Różnica polega jednak na tym, że w pierwszym przypadku zachowują one pełną operatywną samodzielność, w drugim przypadku natomiast wydatki ich są wprawdzie uzależnione od dochodów, jednakże nie mogą być czynione w wysokości przekraczającej kwoty ustalone w zatwierdzonym preliminarzu.

ROZRACHUNEK GOSPODARCZY JAKO SOCJALISTYCZNA METODA GOSPODAROWANIA

Rozrachunek gospodarczy jest metodą socjalistycznego gospodarowania, mającą na celu stworzenie odpowiednich warunków dla zapewnienia najlepszego wykonania przez przedsiębiorstwa planowanych zadań przy możliwie najmniejszych nakładach pracy i środków materialnych. W konsekwencji tego, rozrachunek gospodarczy stwarza podstawy dla osiągnięcia i przekraczania planów akumulacji socjalistycznej.

Zasadniczymi kryteriami na których opiera się rozrachunek gospodarczy są.

1) ustalenie bezpośredniej zależności między wydatkami i dochodami każdego przedsiębiorstwa, pozwalającej na porównywanie nakładów pracy z jej wynikami,
2) ustalenie bezpośredniej zależności między wynikami działalności przedsiębiorstwa a jego sytuacją finansową.

Przedsiębiorstwo działające na zasadach rozrachunku gospodarczego powinno z własnych wpływów pokrywać wszystkie swoje wydatki a ponadto osiągać określoną akumulację. Wydatki przedsiębiorstwa to koszty produkcji, wpływy natomiast to utarg ze sprzedaży wykonanej produkcji po cenach ustalonych przez państwo. Koszty produkcji składają się:

a) z wartości zużytych surowców, materiałów pomocniczych, paliwa, energii elektrycznej itp., według ustalonych przez państwo cen,
b) z wartości zużytych środków trwałych zgodnie z planowymi normami amortyzacji i planową wyceną środków trwałych,
c) z funduszu płac wypłacanego robotnikom i urzędnikom przedsiębiorstwa zgodnie z planowymi stawkami płac. Z drugiej zaś strony przedsiębiorstwo zbywa swoje wyroby również po planowych cenach. Ceny

te ustalane są przez państwo w zasadzie na podstawie kosztu własnego, planowego zysku, a w znacznej ilości gałęzi produkcji również z uwzględnieniem podatku obrotowego. W takich przedsiębiorstwach ustalona struktura płac i cen zapewnia przedsiębiorstwom planowe pokrycie wydatków ich własnymi dochodami. Natomiast przedsiębiorstwom planowo-deficytowym, a więc takim, których wpływy z realizacji produkcji nie pokrywają wszystkich wydatków, stanowiących koszty własne produkcji — państwo udziela dotacji na pokrycie planowych strat, a przez to również zapewnia równowagę gospodarczą tych przedsiębiorstw.

Naturalną konsekwencją założeń podanych wyżej jest bezpośrednia zależność sytuacji finansowej przedsiębiorstwa od wyników jego działalności. Skoro bowiem utarg przedsiębiorstwa dokonuje się po cenie ustalonej w planie, to zarówno jego wyniki finansowe w postaci zysku lub straty jak i ogólna sytuacja finansowa zależą całkowicie od tego jak wykonuje ono plany produkcji (pod względem ilości i jakości), plany zbytu, plany obniżki kosztów własnych, jakie wyniki uzyskuje na odcinku właściwej organizacji pracy oraz w zakresie efektywności wykorzystania posiadanych urządzeń technicznych i środków obrotowych. Ponieważ zasadniczym kryterium dla oceny pracy przedsiębiorstwa w gospodarce socjalistycznej jest stopień wykonania przez przedsiębiorstwo jego zadań planowanych a jednocześnie od stopnia wykonania tych zadań zależy sytuacja finansowa przedsiębiorstwa, przeto na zasadzie tych współzależności zorganizowana jest kontrola gospodarki za pośrednictwem pieniądza. Każde bowiem niewykonanie lub przekroczenie planowych zadań przedsiębiorstwa znajduje bardzo szybko oddźwięk w jego sytuacji finansowej. Jeśli przedsiębiorstwo nie wykonuje planu produkcji, wówczas z reguły zmniejszają się jego dochody po pierwsze dlatego, że zależą one od wielkości sprzedaży, po drugie zaś dlatego, że przy mniejszej produkcji różne koszty stałe (amortyzacja, płace personelu administracyjnego itp.) rozkładają się na mniejszą ilość towarów, podnosząc koszt produkcji jednostki towaru. Jeśli natomiast przedsiębiorstwo wykonywuje wprawdzie plan produkcji, lecz przekracza normy zużycia surowców i innych materiałów, wówczas podnosi ono koszty produkcji i zmniejsza przez to swoją rentowność. Zarówno w pierwszym jak w drugim przypadku przedsiębiorstwo musi odczuć trudności finansowe wyrażające się w niemożności terminowego regulowania swoich zobowiązań (wobec budżetu państwa, wobec dostawców itp.) lub pełnego zaspokojenia swoich bieżących potrzeb. Trudności te mogą również powstać jeśli przedsiębiorstwo przekracza np. normy zapasów powodując tym samym zwiększenie stanu środków obrotowych ponad ustalony normatyw tych środków, a tym samym ponad granice zakreślone dla funduszów własnych lub kredytów bankowych, przeznaczonych na finansowanie normatywnych środków obrotowych. Na odwrót lepsze wykonanie zadań planowych zwłaszcza w stosunku do ustalonych norm w zakresie kosztów produkcji oraz rotacji środków obrotowych — pozwala przedsiębiorstwu nie tylko na coraz sprawniejsze zaspokajanie jego bieżących potrzeb, lecz również na przekroczenie planu produkcji, podniesienie jej jakości oraz zwiększenie akumulacji odprowadzanej do budżetu.

Z przedstawionych wyżej tez dotyczących podstawowych założeń rozrachunku gospodarczego, wypływa jego rola jako czynnika organizacji i kontroli działalności przedsiębiorstw. Wpływ rozrachunku gospodarczego na organizację działalności przedsiębiorstw wyraża się w tym, że z jednej strony zapewnia on inicjatywę gospodarczą poszczególnym przedsiębiorstwom, z drugiej zaś strony określa zakres ich odpowiedzialności i materialnego zainteresowania w wynikach działalności.

ZASADY FUNKCJONOWANIA ROZRACHUNKU GOSPODARCZEGO

Jedna z zasadniczych cech przedsiębiorstw działających na rozrachunku gospodarczym polega na pozostawieniu takim przedsiębiorstwom operatywnej samodzielności gospodarczej. Polega ona na przyznaniu przedsiębiorstwu prawa — w granicach zakreślonych planem — do ustalenia takich sposobów i dróg użytkowania przydzielonych mu środków, które zapewniłyby najlepsze i najefektywniejsze wykonanie planowanych zadań, przy zachowaniu ilościowych i jakościowych założeń planu. Samodzielność gospodarcza jest więc niezmiernie ważnym czynnikiem dla racjonalnego wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa oraz dla ustalenia odpowiedzialności przedsiębiorstwa za jego gospodarkę.

Oczywiście operatywna samodzielność przedsiębiorstwa nie może oznaczać nieograniczonej dowolności w działaniu ani też nie może prowadzić do naruszania obowiązującej dyscypliny finansowej. W szczególności kierownictwo przedsiębiorstwa powinno pamiętać o tym, że jego interesy powinny być zawsze podporządkowane interesom ogólnopaństwowym. To podporządkowanie interesów przedsiębiorstwa interesom ogólnopaństwowym znajduje wyraz w zatwierdzonym planie przedsiębiorstwa. Dlatego wymaga wyraźnego określenia przede wszystkim stosunek samodzielności przedsiębiorstwa socjalistycznego do jego planu. Tylko pozornie może się wydawać, że dwa te pojęcia wzajemnie się wykluczają. Plan przedsiębiorstwa zobowiązuje go bowiem przede wszystkim do wykonania pewnych naczelnych zadań gospodarczych oraz ustala operacje zmierzające do wykonania tych zadań. Do zadań naczelnych, zasadniczych należą:

1) plan produkcji w zakresie ilości, asortymentu i jakości (w przedsiębiorstwach handlowych plan obrotu towarowego),
2) plan kosztu własnego produkcji,
3) plan inwestycji,
4) plan normatywów środków obrotowych.

Wszystkie inne elementy planu jak np. poszczególne składniki kosztów (płace, energia, zużycie surowców, materiałów pomocniczych itp.) są wytycznymi, które przedsiębiorstwo w toku wykonywania planu może zmienić, jeśli tego wymaga lepsze wykonanie zasadniczych zadań planu. Przedsiębiorstwo nie ma więc prawa zmienić zasadniczego przeznaczenia lub zasadniczej struktury stawianych do jego dyspozycji środków, ani też użyć ich w celach niezgodnych z planem, a więc np. użyć przydzielonych mu środków do produkcji niezgodnej z planem, zaangażować w działalności inwestycyjnej środki przeznaczone na sfinansowanie środków obrotowych, nie odprowadzić do budżetu państwa zaplanowanej nadwyżki funduszów własnych w celu niewykorzystania kredytów bankowych itp. Przedsiębiorstwo posiada natomiast pełną samodzielność i inicjatywę w zakresie takiego manewrowania dysponowanymi środkami, którego celem byłoby uzyskanie najlepszych wyników gospodarczych przy wykonywaniu zasadniczych zadań planu. Tak więc przedsiębiorstwo ma np. możność zastępowania określonych w planie surowców surowcami zastępczymi, o ile nie zmienia to planowanego asortymentu i jakości wyrobów, ma prawo przekroczyć w uzasadnionych przypadkach limity niektórych kosztów, jeśli dzięki oszczędności na innych odcinkach uzyska wyższą od planowanej a co najmniej taką samą rentowność.

Samodzielność gospodarcza łączy się ściśle z następnym warunkiem działalności przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym, jakim jest majątkowa odrębność przedsiębiorstwa państwowego i związana z tym odrębna osobowość prawna.

Konsekwencją osobowości prawnej i związanej z tym odrębności majątkowej przedsiębiorstwa jest zasada, że przedsiębiorstwo odpowiada tylko za swoje zobowiązania, a nie za zobowiązania skarbu państwa i na odwrót skarb państwa nie odpowiada za zobowiązania przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym (odpowiada natomiast za zobowiązania przedsiębiorstw budżetowych).

Odrębność majątkowa oraz zasada samodzielności przedsiębiorstwa powodują, że przedsiębiorstwo na rozrachunku rozlicza się tylko z budżetem państwa swoimi wynikami a nie jest bezpośrednio włączone do budżetu. Przedsiębiorstwo zachowuje więc pełną samodzielność w czynieniu wydatków oraz w uzyskiwaniu wpływów w postaci utargów. Dopiero jeśli w wyniku swojej działalności uzyskuje nadwyżkę lub wykazuje niedobory, rozlicza je z budżetem państwa.

Podstawę materialną działalności przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym stwarza przydzielenie mu przez państwo niezbędnych środków trwałych i obrotowych dla wykonania zadań określonych planem. Obok środków przydzielonych przez państwo, przedsiębiorstwo na rozrachunku ma prawo korzystać z kredytów bankowych na pokrycie czasowo występujących potrzeb w zakresie środków obrotowych.

Przedsiębiorstwo na rozrachunku gospodarczym musi wreszcie prowadzić pełną rachunkowość i sporządzać samodzielny bilans i rachunek wyników, bez tego bowiem nie posiadałoby „własnego oblicza finansowego", pozwalającego na wszechstronną ocenę jego działalności.

Wszystkie te cechy a zarazem uprawnienia i obowiązki przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym mają na celu uzyskanie właściwego powiązania zasady centralizacji planowania z możliwie jak najszerszą inicjatywą

przedsiębiorstw w zakresie wykonywania planu. Jeśli mówimy o centralizacji planowania w gospodarce socjalistycznej rozumiemy przez to po pierwsze, że wszelkie plany przedsiębiorstw sporządzane są w oparciu o z góry przez państwo ustalone wytyczne w zakresie rozmiarów, asortymentu i jakości produkcji, w zakresie obrotu towarowego, w zakresie akumulacji itp., po drugie, że wszelkie projekty planów przedsiębiorstw nabierają mocy dopiero po ich zatwierdzeniu i włączeniu do narodowego planu gospodarczego, ponieważ dopiero wówczas projekty te stają się planami stanowiącymi dla przedsiębiorstw obowiązującą dyrektywę postępowania. Plany te muszą być z natury rzeczy wykonywane przez przedsiębiorstwo, od którego inicjatywy zależy stopień i sposób realizacji założeń planu. Rozrachunek gospodarczy ułatwia właśnie ocenę w jakim zakresie i w jakim kierunku inicjatywa przedsiębiorstwa została zużytkowana, a jednocześnie zapewnia indywidualną ocenę wyników działalności przedsiębiorstwa. Dzięki temu rozrachunek gospodarczy jest instrumentem, przy pomocy którego państwo wpływa w sposób aktywny, mobilizujący na przebieg pracy przedsiębiorstw.

Jednym z zasadniczych elementów pozwalających na ocenę i podsumowanie działalności gospodarczej przedsiębiorstwa jest wskaźnik jego rentowności. Obowiązujący w Polsce system finansowy zapewnia każdemu przedsiębiorstwu — poza szczególnymi wyjątkami — osiągnięcie zysku przy wykonaniu swych zadań zgodnie z planem. Wysokość tego zysku osiągniętego przy wykonaniu planu produkcji i realizacji pozwala na jakościową ocenę działalności przedsiębiorstwa przez ustalenie stosunku między nakładami pracy a jej wynikami. Rozrachunek gospodarczy stwarza szczególnie sprzyjające warunki dla bezpośredniego zainteresowania przedsiębiorstwa w osiągnięciu i podwyższeniu rentowności i dlatego przyznaną mu operatywną samodzielność gospodarczą powinno wykorzystać w celu systematycznego obniżania kosztów własnych. To zainteresowanie przedsiębiorstwa w rentowności nie może jednak prowadzić do uzyskania jej za wszelką cenę np. przez przerzucenie się na produkcję towarów gwarantującą dużą rentowność, z uszczerbkiem dla rozmiarów produkcji towarów dających mniejszą rentowność. Oznaczałoby to naruszenie dyscypliny planu i mogłoby przynieść szkodę dla całej gospodarki narodowej, ponieważ przy ustalaniu planowego asortymentu produkcji poszczególnych przedsiębiorstw brane są zawsze pod uwagę bądź potrzeby innych przedsiębiorstw potrzebujących danych wyrobów, bądź osobiste potrzeby ludności. Zmiana planowego asortymentu może przeto zagrozić zaspokojeniu tych potrzeb.Dlatego osiągnięcie przez przedsiębiorstwo zysku planowanego a nawet ponadplanowego, przy niewykonaniu planu produkcji według asortymentu, nie może być uznane za wskaźnik dobrej pracy przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwa planowo-deficytowe są również w pełni poddane rozrachunkowi gospodarczemu, każda bowiem zaoszczędzona suma w stosunku do planowanego kosztu polepsza wyniki działalności przedsiębiorstwa, każde zaś przekroczenie planowego kosztu pogarsza sytuację finansową przedsiębiorstwa. Tak więc wskaźnikiem działalności przedsiębiorstw deficytowych jest wskaźnik obniżenia deficytowości. Jak więc widzimy w obydwu przypadkach postępowanie przedsiębiorstwa nie może opierać się na zmianie cen lub przerzuceniu się na bardziej rentowną produkcję, lecz na wysiłku w kierunku obniżenia kosztów. Stałe obniżanie kosztów jest bowiem jednym z zasadniczych praw rządzących gospodarką socjalistyczną.

Samodzielność operatywna przedsiębiorstwa połączona jest z odpowiedzialnością materialną przedsiębiorstwa za wyniki jego działalności. Kontrola działalności przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym prowadzona jest w ramach systemu finansowego, w szczególności za pośrednictwem rozliczeń z budżetem państwa, przez system wzajemnych umów oraz za pośrednictwem systemu kredytowego. W stosunku do przedsiębiorstw naruszających zasady rozrachunku gospodarczego stosowane są sankcje finansowe i kredytowe w postaci kar za zwłokę w rozliczeniach z budżetem, odszkodowań za naruszenie umów planowanych, karnych odsetek od kredytów przeterminowanych, pozbawienia prawa korzystania z kredytów bankowych itp. Niezależnie od tego stosowane są sankcje w stosunku do kierownictwa oraz pracowników przedsiębiorstwa (wstrzymanie premii, odpisów na fundusz zakładowy itp.).

Z drugiej natomiast strony, w celu zainteresowania materialnego pracowników przedsiębiorstw w wykonaniu i przekroczeniu planów, ustanowiony jest Fundusz Zakładowy. Na Fun-

dusz Zakładowy przeznacza się określony odsetek zysku planowego i ponadplanowego (od zysku ponadplanowego przysługują znacznie wyższe potrącenia) jednakże pod warunkiem, że przedsiębiorstwo wykonało: 1) plan produkcji przy zachowaniu ustalonego asortymentu, 2) plan rentowności lub gdy plan nie przewidywał zysku — plan obniżenia kosztów własnych. Niewykonanie przez przedsiębiorstwo jednego z tych warunków pozbawia je prawa przelewu określonych sum na fundusz zakładowy. Środki gromadzone na funduszu zakładowym przeznaczone są:

a) na ponadplanowe inwestycje kulturalne i socjalne oraz na ponadplanowe budownictwo mieszkalne, służące potrzebom załogi danego przedsiębiorstwa,
b) na zasilenie budżetu wydatków socjalnych danego przedsiębiorstwa,
c) na indywidualne wynagrodzenia wyróżniających się pracowników przedsiębiorstwa.

RODZAJE ROZRACHUNKU GOSPODARCZEGO

Omawiane dotychczas ogólne zasady rozrachunku gospodarczego dotyczyły raczej jednostek korzystających z pełni praw i obowiązków związanych z pojęciem rozrachunku gospodarczego. Jednakże rozrachunek gospodarczy może być wyrazem nie tylko całokształtu działalności przedsiębiorstwa, lecz również pewnego mniejszego lub większego zakresu tej działalności.

System finansowy obowiązujący w Polsce rozróżnia następujące stopnie rozrachunku gospodarczego:

a) pełny rozrachunek gospodarczy,
b) pełny wewnętrzny rozrachunek gospodarczy,
c) ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy.

Pełny rozrachunek gospodarczy dotyczy przedsiębiorstw posiadających zawsze odrębną osobowość prawną, natomiast pełny lub ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy odnosi się do poszczególnych zakładów przedsiębiorstwa, przy czym ograniczony wewnętrzny rozrachunek może również odnosić się do poszczególnych oddziałów zakładu, miejsc pracy itp.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym — określa, że przedsiębiorstwa działające na zasadzie pełnego rozrachunku gospodarczego:

a) korzystają z pełnej operatywnej samodzielności w wykonywaniu zadań wynikających z planów gospodarczych,
b) zawierają w wykonaniu tych zadań umowy z innymi przedsiębiorstwami i organizacjami,
c) prowadzą pełną rachunkowość, sporządzają pełny samodzielny bilans i rachunek wyników,
d) posiadają samodzielne rachunki w banku finansującym ich działalność eksploatacyjną,
e) korzystają bezpośrednio ze środków planu inwestycyjnego,
f) rozliczają się bezpośrednio z budżetem państwa,
g) korzystają z innych uprawnień, przewidzianych w przepisach szczegółowych.

Jednocześnie przytoczona wyżej uchwała postanawia, że zakłady przedsiębiorstw działające na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym prowadzą gospodarkę finansową na takich samych zasadach jak przedsiębiorstwa, a więc na warunkach określonych w ustępie poprzednim. A zatem z punktu widzenia gospodarki finansowej nie ma żadnej różnicy między przedsiębiorstwem a zakładem działającym na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym. Istnieje natomiast różnica z punktu widzenia prawnego, ponieważ przedsiębiorstwo ma odrębną osobowość prawną a zakład jej nie posiada. Ten nieco sztuczny podział rozrachunku gospodarczego na pełny i pełny wewnętrzny, podyktowany był niewątpliwie strukturą organizacyjną naszych przedsiębiorstw, nie odpowiadającą jeszcze w pełni wymogom systemu finansowego i nie ustaloną jeszcze w sposób zdecydowany. W szczególności decentralizacja przedsiębiorstw, zmierzająca do wyodrębnienia na oddzielny rozrachunek gospodarczy jednostek połączonych dotychczas w jedno przedsiębiorstwo, skomplikowała w okresie przejściowym zagadnienie osobowości prawnej. W zasadzie jednak pełnemu rozrachunkowi gospodarczemu powinna odpowiadać odrębna osobowość prawna jednostki działającej na zasadach takiego rozrachunku. Dlatego też w ZSRR rozróżnia się tylko dwa rodzaje rozrachunku gospodarczego: rozrachunek zakładowy (odpowiadający naszemu pełnemu i pełnemu we-

wnętrznemu rozrachunkowi), rozrachunek wewnątrz — zakładowy (odpowiadający naszemu wewnętrznemu ograniczonemu rozrachunkowi).

Ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy różni się od pełnego i pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego; nie tylko tym, że dotyczy jedynie pewnego, mniejszego lub większego zakresu działalności danej jednostki gospodarczej. Istotna różnica polega na tym, że przy pełnym i pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym istnieje możliwość porównywania wszystkich wydatków na produkcję z dochodami uzyskanymi z realizacji tej produkcji, podczas gdy możliwości takiej nie ma przy ograniczonym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym. Poszczególne bowiem ogniwo przedsiębiorstwa czy zakładu (np. oddział fabryczny) nie wykonujące całej produkcji a tylko pewne elementy wyrobów gotowych, nie ma z reguły możności porównywania nakładów z dochodami, ma natomiast możność porównywania nakładów faktycznych z planowanymi. Oczywiście niektóre zakłady, które prowadzą odrębną księgowość i stanowią samodzielne ogniwo produkcji a tylko ze względów formalnych nie przeszły jeszcze na pełny wewnętrzny rozrachunek gospodarczy, mogą porównywać wydatki i dochody, ale to nie jest typowy ograniczony rozrachunek gospodarczy.

Ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy dotyczy z reguły wydziałów lub oddziałów przedsiębiorstw lub zakładów, może być jednak stosowany również wobec poszczególnych brygad roboczych oraz miejsc pracy. Ponadto ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy dotyczy również całych zakładów wchodzących w skład przedsiębiorstw, a mianowicie takich zakładów, które nie są objęte pełnym zakresem uprawnień i obowiązków wynikających z zasad rozrachunku gospodarczego. Zakład na ograniczonym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym z reguły nie może rozliczać się samodzielnie z budżetem państwa oraz z innymi przedsiębiorstwami lub zakładami na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym, nie może korzystać samodzielnie z kredytu itp.

Ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy może i powinien obejmować tylko te elementy działalności gospodarczej, za które dane ogniwo przedsiębiorstwa ponosi odpowiedzialność. W zależności od tego, czy ograniczony rozrachunek gospodarczy dotyczy wydziału lub oddziału fabrycznego, czy nawet poszczególnych miejsc pracy lub brygad roboczych, może on obejmować wszystkie lub niektóre z następujących wskaźników:

a) wielkość, asortyment i jakość produkcji (na danym stadium obróbki),
b) normy zużycia materiałów, paliwa, energi elektrycznej itp.,
c) limity zatrudnienia i funduszu płac,
d) koszt własny produktu lub sumę nakładów w danym stadium obróbki.

Jasną jest rzeczą, że w tych warunkach wskaźnikiem działalności danej jednostki nie może być rentowność, która występuje dopiero przy porównywaniu ogólnych wyników całego przedsiębiorstwa lub zakładu; częściej może być wykładnikiem pracy koszt własny wyrobu, najczęściej jednak chodzi w tym przypadku (tj. przy ograniczonym rozrachunku) o uzyskanie maksimum oszczędności przez zmniejszenie zużycia surowca, opału, zwiększenie wydajności pracy, usprawnienia organizacyjne itp. Rzecz prosta, że uzyskane tą drogą oszczędności wpływają z kolei na wysokość kosztu własnego wyrobów, a w ostatecznym rezultacie przyczyniają się do wzrostu akumulacji powstającej w przedsiębiorstwie jako całości. Nie oznacza to jednak, że łączna oszczędność poszczególnych ogniw przedsiębiorstwa musi się zawsze zgadzać z wynikami przedsiębiorstwa jako całości, ponieważ ostateczne rezultaty finansowe pracy przedsiębiorstwa w postaci zysku lub straty, są nie tylko wynikiem jego działalności produkcyjnej, lub handlowej, lecz obejmują również dochody i wydatki powstałe na odcinku działalności pozazakładowej, na odcinku operacji finansowych z innymi jednostkami (np. procenty od kredytów bankowych, procenty od nieterminowo regulowanych zobowiązań) itp.

Przez rozszerzenie zakresu rozrachunku gospodarczego na najniższe nawet szczeble pracy przedsiębiorstw czy zakładów rozszerza się front walki o akumulację i zwiększenie potencjału gospodarczego kraju oraz pobudza się zainteresowanie najszerszych mas pracowniczych w wysiłkach zmierzających do obniżki kosztów i zwiększenia oszczędności. Wymaga to oczywiście bardzo wysokiego poziomu organizacji pracy i planowania w przedsiębiorstwie, w szczególności wymaga szerokiego rozbudowania systemu norm i wskaźników dotyczących kosztów, zapasów i innych zadań

planowych dla każdego oddziału, brygady roboczej, miejsca pracy, a nawet poszczególnego pracownika. Im lepiej i głębiej rozbudowany jest system norm i wskaźników w przedsiębiorstwie lub zakładzie, tym lepsze są warunki wyrobienia poczucia odpowiedzialności poszczególnych pracowników za powierzony im zakres pracy, w szczególności zaś za oszczędne zużytkowanie zasobów przedsiębiorstwa.

Dlatego też nie można przeciwstawiać pełnego rozrachunku gospodarczego rozrachunkowi ograniczonemu. Upowszechnianie zasad rozrachunku gospodarczego musi więc mieć na uwadze ścisłe powiązanie i jedność pełnego rozrachunku gospodarczego i jego rozgałęzień w postaci ograniczonego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego. W związku z tym wszelkie normy, wskaźniki i zadania stawiane poszczególnym ogniwom przedsiębiorstwa muszą w pełni służyć wykonaniu i przekroczeniu zadań planu przedsiębiorstwa lub zakładu jako całości. Nie sprzeciwia się temu bynajmniej fakt, że organizacja, planowanie, rachunkowość oraz metody kalkulacji kosztów itp. muszą się różnić między sobą w zależności od zakresu danego stopnia rozrachunku gospodarczego.

EKONOMICZNE ZNACZENIE ROZRACHUNKU GOSPODARCZEGO

Poprzednie uwagi o zasadach i zakresie funkcjonowania rozrachunku gospodarczego miały na celu przedstawić w jakim stopniu właściwa organizacja i konsekwentne stosowanie tej podstawowej metody socjalistycznego gospodarowania przyczynia się do wszechstronnego doskonalenia działalności socjalistycznych przedsiębiorstw. Obecnie możemy przystąpić do zreasumowania poprzednich wywodów przez podkreślenie ekonomicznej istoty rozmachu gospodarczego jako pojęcia zrodzonego przez socjalistyczny sposób produkcji i rozdziału dochodu narodowego.

Socjalistyczny sposób produkcji i rozdziału związany jest nierozdzielnie z planowaniem gospodarczym, które jest podstawowym prawem rozwoju gospodarki socjalistycznej. Planowanie gospodarcze polega na tym, że obejmuje ono nie tylko procesy związane z tworzeniem wartości użytkowych przybierających konkretną postać materialną w postaci towarów o określonej ilości, jakości i asortymencie, lecz że posługuje się ono również prawem wartości w kierowaniu gospodarką narodową. Dopiero na tle działania w gospodarce socjalistycznej prawa wartości w przeobrażonej postaci, przedstawionej w dziełach Stalina, można zrozumieć w pełni treść i znaczenie rozrachunku gospodarczego.

Jak wiemy produkty pracy w społeczeństwie socjalistycznym występują pod postacią towarów. Wiemy również, że przy rozpatrywaniu nakładów pracy związanej z produkcją towarów należy zawsze rozróżnić konkretną pracę robotników w poszczególnych gałęziach wytwórczości, tworzącą konkretne dobra użytkowe, oraz nakłady pracy ludzkiej w postaci abstrakcyjnej, tworzącej wartość towarów i reprezentującej społecznie niezbędne nakłady pracy. Zarówno w swojej konkretnej jak i abstrakcyjnej postaci nakłady pracy dzielą się na nakłady pracy uprzedmiotowionej (wartość środków produkcji zużytych w procesie wytwarzania towarów) oraz nakłady pracy żywej. Konkretne nakłady pracy żywej i uprzedmiotowionej zużyte na wytworzenie tego samego towaru w różnych przedsiębiorstwach mogą niekiedy nawet znacznie odbiegać od siebie, w zależności od technicznego wyposażenia różnych przedsiębiorstw, stopnia organizacji pracy, kwalifikacji pracowników itp. Dlatego wartość towaru nie może być określana przez taki czy inny konkretny nakład pracy, związanej z jego wytworzeniem, lecz przez społecznie niezbędny nakład pracy. Ogólnie biorąc można powiedzieć, że społecznie niezbędne nakłady pracy na produkcje danego towaru określane są przez przeciętne kwalifikacje robotników, przeciętne warunki techniczne (maszyny i inne urządzenia techniczne), przeciętny stopień organizacji pracy itp. w przedsiębiorstwach, które produkują przeważającą część masy towarowej danego rodzaju.

Nakłady społecznie niezbędnej pracy ludzkiej nie są oczywiście wielkością stałą, przeciwnie, ulegają ustawicznym zmianom w miarę rozwoju sił wytwórczych kraju i wzrostu wydajności pracy. W społeczeństwie socjalistycznym zmiany te nie kształtują się—jak to ma miejsce w gospodarce kapitalistycznej — w wyniku żywiołowego, przypadkowego wypośrodkowania niezliczonych i niepowiązanych ze sobą indywidualnych nakładów pracy, lecz w rezultacie świadomego i aktywnego oddziaływania państwa, które tym samym podporządkowuje prawo wartości planowi ogólnogospodarczemu. Dla każdej bowiem ga-

łęzi gospodarstwa narodowego państwo ustala odpowiednie wytyczne w postaci norm wykorzystania urządzeń technicznych, norm zużycia surowca, paliwa, energii elektrycznej norm wydajności pracy itp., które to normy określają zarazem społecznie niezbędne nakłady pracy w danej gałęzi produkcji jako całości. Ponieważ normy te mogłyby nie uwzględniać wykorzystania maksymalnych możliwości najlepszych zakładów a jednocześnie mogłyby przekraczać możliwości zakładów znajdujących się w gorszej sytuacji przeto są one różniczkowane w planach poszczególnych zakładów z uwzględnieniem warunków, w jakich zakłady te pracują. Tak więc dla przedsiębiorstw przodujących normy konkretnych nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej ustalane są na poziomie niższym od planowanego poziomu nakładów społecznie niezbędnych w danej gałęzi produkcji. Dla innych znów przedsiębiorstw mogą być ustalone normy wyższe, uwzględniające gorsze wyposażenie techniczne i słabszą organizację produkcji. W obydwu przypadkach a więc tak przy ustalaniu norm społecznie niezbędnych nakładów pracy jak i norm konkretnych nakładów pracy w poszczególnych przedsiębiorstwach, celem władz planujących jest z jednej strony zapewnienie tą drogą realizacji zasadniczych zadań narodowego planu gospodarczego w zakresie wielkości oraz właściwych proporcji między różnymi gałęziami produkcji, z drugiej zaś strony, zwrócenie uwagi przedsiębiorstw socjalistycznych i ich pracowników na zagadnienie stosunku nakładu pracy do jej rezultatów w postaci wielkości produkcji, i wzbudzenie tą drogą ich zainteresowania dla sprawy systematycznego obniżania nakładów pracy na jednostkę produktu.

Ażeby osiągnąć ten cel, planowe normy na okres objęty planem ustala się na poziomie niższym od przeciętnych rzeczywistych nakładów pracy w roku bieżącym.

Jeden z wybitnych ekonomistów radzieckich W. Diaczenko tak charakteryzuje zadania państwa socjalistycznego na tym odcinku: ,,Społeczeństwo socjalistyczne jest zawsze zainteresowane w sprawach następujących: 1) w sprowadzeniu nakładów pracy w zacofanych przedsiębiorstwach i działach pracy do nakładów społecznie niezbędnych, 2) w zmniejszeniu samych społecznie niezbędnych nakładów pracy przez zastosowanie osiągnięć nauki, udoskonalenie techniki, technologii i organizacji produkcji, podniesienie kwalifikacji kadr, rozwoju działalności racjonalizatorskiej i szerokiego rozpowszechnienia przodujących doświadczeń. Na tym polega jedno z głównych zadań planowego kierowania gospodarstwem. Organizacja pracy socjalistycznych przedsiębiorstw i organizacja kierowania tymi przedsiębiorstwami na zasadach rozrachunku gospodarczego przyczynia się skutecznie do rozwiązania tego zadania w stopniu najwyższym".

Maksymalna realizacja tych zadań wymaga właściwego ustosunkowania się do kierownictwa przedsiębiorstw oraz wszystkich robotników. Na to właściwe ustosunkowanie się do potrzeb państwa i gospodarki narodowej powinna wpływać przede wszystkim świadomość, że pracownicy przedsiębiorstwa pracują nie dla kapitalisty, lecz dla całego społeczeństwa a przez to i dla siebie samych. Jednakże stała praca wychowawcza w tym kierunku nie może jednocześnie przeoczać faktu, że w ustroju socjalistycznym, jako niższej fazie ustroju komunistycznego, praca nie posiada jeszcze w pełni charakteru naturalnej, nieodzownej potrzeby życiowej członków społeczeństwa, i dlatego wzmożenie jej wyników wymaga odpowiedniego skojarzenia interesów społeczeństwa z interesami osobistymi pracowników. Realizuje się to przez wprowadzenie socjalistycznej zasady wynagrodzenia według pracy, która zapewnia szerokie zainteresowanie osobiste pracowników dla ilościowych i jakościowych wyników ich pracy. Stosowanie zasady wynagrodzenia według pracy wymaga jednak bardzo dokładnej ewidencji wyników pracy poszczególnych pracowników oraz wyników działalności każdego przedsiębiorstwa. Możliwość przeprowadzenia dokładnego obrachunku wyników pracy, ścisłe związanie tych wyników z osobistym zainteresowaniem poszczególnych pracowników lub ich zespołów oraz wykorzystywanie osiąganych tą drogą bodźców ekonomicznych w kierunku stałego obniżania społecznie niezbędnych nakładów pracy — oto istotny ekonomiczny sens rozrachunku gospodarczego. Jednocześnie rozrachunek gospodarczy, przez systematyczne pobudzanie inicjatywy i wytrwałości pracowników w osiąganiu jak najlepszych rezultatów ich pracy, posiada niesłychaną wagę z punktu widzenia wychowywania poszczególnych jednostek w świadomości ich roli jako budowniczych społeczeństwa socjalistycznego; na tym polega społeczny sens rozrachunku gospodarczego.

JANUSZ HOSZOWSKI

SZCZEGÓLNE WŁAŚCIWOŚCI OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W SYSTEMIE GOSPODARKI SOCJALISTYCZNEJ*)

Logiczną konsekwencją organizacyjnej jednolitości socjalistycznego systemu gospodarczego, jest właściwa dla tego systemu struktura rozrachunków bezgotówkowych — różniąca się, mimo pozorów zachowania podobnych form, od obrotu bezgotówkowego stosowanego w gospodarce kapitalistycznej. Różnice te, wytworzyły przede wszystkim odrębne cechy gospodarki socjalistycznej, której podstawą jest:

socjalistyczna własność środków produkcji,
gospodarka planowa,
rozrachunek gospodarczy

oraz wykorzystywanie pieniądza jako środka ewidencji i kontroli wykonania państwowych planów gospodarczo-finansowych.

Ześrodkowanie w banku centralnym spraw kredytu krótkoterminowego i przeprowadzanie przez ten bank rozrachunków sektora uspołecznionego zmieniło go na aparat ogólnopaństwowy dla ewidencji wytwórczości i dystrybucji produkcji oraz ruchów akumulacji w całym gospodarstwie narodowym. To stanowisko banku centralnego stwarza przesłanki dla planowego regulowania obrotu pieniężnego, obsługującego cały zespół procesów gospodarczych . Obrót pieniężny podzielony zostaje zatem na dwie dziedziny — jedną obejmującą ruch produktu wytwórczości społecznej i ponowny podział akumulacji pomiędzy poszczególne ogniwa gospodarki, w procesie rozszerzonej socjalistycznej reprodukcji — i drugą to obrót przychodów mas pracujących. Pierwsza dziedzina obrotu, jest przeprowadzana prawie w całości w drodze rozliczeń bezgotówkowych — druga w formie wyłącznie gotówkowej. Te dwie różne formy obrotu pieniężnego ulegają stałemu wzajemnemu przenikaniu i przeplataniu się, ciągłemu przechodzeniu z jednej formy ruchu w drugą. Pieniądze gotówkowe, które wpłynęły na rachunki bankowe ze sprzedaży towarów ludności, stanowią źródło płatności dla bezgotówkowych rozrachunków — podobnie, jak wpływy z bezgotówkowych rozrachunków mogą być wykorzystane dla wypłat gotówkowych płac masom pracującym.

Wielkość obrotów bezgotówkowych w gospodarce socjalistycznej, nie podlegającej kryzysom gospodarczym, spowodowanym nadprodukcją i żywiołowymi przemianami rynku — idzie w parze z realnym poziomem materialnej reprodukcji, podczas gdy w gospodarce kapitalistycznej zmienia się w zależności od nasilenia koniunktury, której jest wskaźnikiem — obejmując nie tylko rozliczenia towarowo-usługowe, ale i spekulacyjne transakcje giełdowe. W okresie koniunktury wraz ze wzrostem wytwórczości, rozszerza się kredyt a przeważająca ilość płatności jest pokrywana wzajemnymi rozrachunkami i przez to zostaje zmniejszone zapotrzebowanie na pieniądz gotówkowy dla obsługi kapitału — obrót bezgotówkowy osiąga szczytowy poziom. Kiedy załamuje się koniunktura i wybucha kryzys — stosunki wzajemne form obrotu płatniczego gwałtownie się zmieniają. Ilość pieniędzy, niezbędna do obsługi ruchów dochodów, zmniejsza się wraz z dochodami — natomiast w dziedzinie ruchów kapitału zapotrzebowanie na pieniądze gotówkowe gwałtownie się powiększa, gdyż kryzys podrywa kredyt i zmniejsza możność przeprowadzania płatności w obrocie bezgotówkowym. Im wyższy jest poziom rozwoju rozrachunków bezgotówkowych, tym gwałtowniejsze i cięższe stają się wstrząsy nawiedzające gospodarstwa kapitalistyczne w okresach kryzysu.

Dysproporcje między wzrostem produkcji przemysłowej, a osiąganą wysokością bezgotówkowych rozrachunków, biorąc za przykład warunki panujące w Stanach Zjednoczonych, przedstawia poniższe zestawienie:

Lata	Produkcja przemysłowa 1935 — 1939 = 100	Obrót bezgotówkowy 1935 — 1939 = 100
1940	125	90.9
1	162	119.7
2	199	132.6
3	239	162.7
4	235	180.5
5	203	200 3
6	170	223.6
7	187	235.6
8	192	251.3
9	176	244.4

*) opracowane w oparciu o artykuł N. Szabanowa zamieszczony w nrze 4/51 „Waprosy Ekonomiki".

Z przytoczonych danych wynika, że przyrost obrotu bezgotówkowego odbywał się w USA 1,6 razy szybciej niż przyrost produkcji przemysłowej.

Obrót fikcyjnymi wartościami na giełdzie, związany nadzieją zwiększenia zysków na wahaniach kursowych, szczególnie silnie zwiększa obroty bezgotówkowe i stanowi potwierdzenie cyklicznych wahań w rozwoju obrotu bezgotówkowego nie idących w parze ze wzrostem produkcji przemysłowej. W latach od 1927 do 29 obroty Nowojorskiej Izby Clearingowej powiększyły się o 48,6% — kryzys światowy w latach 1929—33 spowodował ogromne ich zmniejszenie. Przy redukcji wytwórczości przemysłowej o 46% (1929 = 100) w okresie kryzysu, obrót bezgotówkowy obniżył się o 64%. Dalsze lata wykazują, że kiedy w 1938 r. poziom wytwórczości przemysłowej w USA w stosunku do roku 1929 był o 19% mniejszy, to obrót bezgotówkowy w porównaniu z rokiem 1929 spadł o 60%. W czasie załamania się w USA w roku 1933 systemu pieniężno-kredytowego — obrót bezgotówkowy uległ na pewien czas zupełnemu sparaliżowaniu.

Ustrój socjalistyczny wyklucza możliwość powstawania kryzysów pieniężnych, wstrzymywania płatności i ogłaszania upadłości przedsiębiorstw. W systemie planowania gospodarczego, państwo ma możność określania w skali krajowej rozmiarów produkcji i obrotu towarowego. Trudności w realizacji wyprodukowanych towarów, jako bezpośrednich skutków zaburzeń między podażą a popytem, nie występują w gospodarce socjalistycznej, gdzie nie ma miejsca na sprzeczości między siłami produkcyjnymi a rynkiem zbytu. Wskutek czego, również objawy zawieszenia wypłat z braku przyczyn do ich powstawania są nie notowane. Cała wytworzona przez państwo produkcja jest realizowana według cen ustalonych planem, a planowe regulowanie własnych środków obrotowych przedsiębiorstw i bezpośrednie kredytowanie przez bank zapewniają przedsiębiorstwom odpowiednie środki pieniężne dla nieprzerwanego wykonywania wszystkich płatności.

W tych warunkach chwilowe i przejściowe niepłatności mają charakter jedynie odchyleń od planu i nie mogą pociągnąć za sobą skutków podobnych do objawów występujących w tych okolicznościach w państwach o gospodarce nie kierowanej.

Niepłatności w systemie gospodarki socjalistycznej nie oznaczają straty **wartości** produktu przejętej przez kupującego, lecz przejściowe zatrzymanie zwrotu kosztów poniesionych przez dostawcę.

W gospodarce socjalistycznej każde przedsiębiorstwo otrzymuje przydział środków obrotowych, stosownie do planowych terminów obiegu wartości materialnych. Zwiększenie zapotrzebowania środków obrotowych, określane planowanymi zadaniami dla zrealizowania sezonowych wydatków, pokrywane jest przez krótkoterminowe kredyty bankowe. Planowe regulowanie środków obrotowych zabezpiecza przedsiębiorstwu zasoby pieniężne dla realizacji przewidzianych płatności.

Powstawanie niepłatności jest wynikiem najczęściej niewykonania planu przez przedsiębiorstwo i jest związane z brakiem środków obrotowych, na skutek niewykonania planu akumulacji lub też unieruchomienia środków obrotowych w zapasach ponadnormatywnych. Trudności te mogą również powstać z przyczyn niezależnych od przedsiębiorstwa, z braku pokrycia kredytem jego środków obrotowych lub wstrzymania wpływów środków od odbiorców.

Likwidacja niepłatności drogą czysto finansową, obciążającą bank lub budżet państwa godziłaby w zasady rozrachunku gospodarczego i oznaczałaby powrót do automatyzmu — dlatego aby omawiane nieprawidłowości nie przekształciły się w hamulec rozwoju gospodarczego, potrzebna jest duża czujność na tym odcinku po linii najszybszego ujawniania i usuwania przyczyn naruszania planów gospodarczych przedsiębiorstwa.

Dzięki zcentralizowaniu socjalistycznego systemu rozrachunków bezgotówkowych stworzono najbardziej racjonalne pod względem technicznym formy rozrachunków. W miejsce stosowanej dowolności w wyborze metod mobilizacji zasobów pieniężnych i ustanawianiu przez każdy bank takiej formy i trybu rozrachunków, jaka najbardziej by była dla niego korzystna — ustalono możliwie najlepsze ujednolicone metody, które pozwalają na pełne ich wykorzystanie w organizacji rachunkowości przez wszystkie banki i każde przedsiębiorstwo. System dokumentacji rozrachunków np. w inkasie bankowym pozwala, by lista inkasowa dostawcy, przesłana do banku po załadowaniu towaru, służyła dla rachunkowości w dwóch placówkach banku (dostawcy i odbior-

cy) i również mogła być wykorzystana w księgowości przedsiębiorstwa nabywcy. Odpada więc tu sporządzanie odpisów i dublowanie dokumentów dla prowadzenia własnej ewidencji i księgowości.

Przyspieszenie obiegu środków obrotowych i likwidację zbędnych ogniw pośrednictwa osiągnięto przez zdecentralizowanie operatywnej działalności rozrachunkowej t. zn. każdy oddział banku wysyła przekaz bezpośrednio do oddziału w którym rozrachunek ma być dokonany. W systemie rozrachunków bezgotówkowych poza krajami o gospodarce socjalistycznej — przekaz z jednego banku do drugiego obcego banku przechodzi przez oddział banku nadawcy w miejscowości przeznaczenia a następnie dopiero do banku odbiorcy.

Przeprowadzanie rozrachunków bezgotówkowych przez jedyny ośrodek kredytu krótkoterminowego, jakim jest bank centralny — uruchamia wszystkie chwilowo wolne środki pieniężne całego gospodarstwa narodowego, znajdujące się w banku. W ten sposób wielkie zasoby pieniężne mogą być wykorzystywane dla akcji kredytowej. Poza tym likwidacja ogniw pośrednich włączanych przedtem do rozrachunków bezgotówkowych zmniejsza obecnie ogólne koszty uspołecznionej pracy przy obsłudze procesów obrotu — operacje zaś związane z przeprowadzaniem rozrachunków są dla stron załatwiane bezpłatnie.

Socjalistyczny system rozrachunków bezgotówkowych jest stale ulepszany, daje możność różniczkowania form rozrachunku odpowiednio do właściwości warunków pracy kontrahentów w rozmaitych gałęziach gospodarstwa oraz spełnienia zadań przeprowadzania kontroli ich działalności.

Nieprzerwane doskonalenie tego systemu powinno odpowiadać rosnącym potrzebom gospodarstwa społecznego.

ROZRACHUNKI MIĘDZYNARODOWE I STOSUNKI KREDYTOWE ZSRR Z PAŃSTWAMI ZAGRANICZNYMI *)

ZAGADNIENIE ZŁOTA I REZERW WALUTOWYCH

Gromadzenie rezerw walutowo-złotych jest w gospodarce kapitalistycznej jedynym sposobem doprowadzenia bilansów płatniczych do równowagi. Złoto występuje tu w charakterze pieniądza światowego w swej funkcji powszechnego środka płatniczego.

Ponieważ stosunki ekonomiczne ZSRR z innymi państwami odbywają się w warunkach kapitalistycznego okrążenia, złoto również i dla ZSRR jest funduszem rezerwowym pieniądza światowego i wykonuje funkcje powszechnego środka płatniczego służącego dla równoważenia bilansów płatniczych, jako powszechnego środka nabywczego.

W znanym artykule „O znaczeniu złota do czasu i po pełnym zwycięstwie socjalizmu", napisanym w 1921 r. Lenin wyraziście podkreślił znaczenie złota dla budownictwa socjalizmu w warunkach kapitalistycznego okrążenia.

Lenin powiedział w tym artykule: „Gdy zwyciężymy w skali światowej, wówczas, jak sądzę, zbudujemy na ulicach kilku największych miast świata ustępy ze złota do użytku publicznego. Byłoby to użyciem złota najbardziej „sprawiedliwym" i stanowiącym naukę poglądową dla pokoleń, które nie zapomniały, jak to w walce o złoto wymordowano 10 milionów ludzi i uczyniono kalekami trzydzieści milionów w „wielkiej wyzwoleńczej" wojnie 1914—1918 r., w wojnie o rozstrzygnięcie wielkiego zagadnienia, który pokój jest gorszy, brzeski czy wersalski; i jak w walce o to samo złoto czyni się napewno przygotowania do wymordowania dwudziestu milionów ludzi i zrobienia kalekami sześćdziesięciu milionów ludzi w wojnie czy to około 1925, czy też około 1928 r., czy to między Japonią a Ameryką, czy też między Anglią a Ameryką, lub też coś w tym rodzaju.

Ale choćby wskazane użycie złota było najbardziej „sprawiedliwe", pożyteczne, humanitarne, mimo to powiemy: by to osiągnąć, trzeba jeszcze popracować w ciągu jednego — dwu dziesięcioleci z takim samym naprężeniem i z takim samym powodzeniem, jak pracowaliśmy w okresie lat 1917—1921, lecz na znacznie szerszym terenie. Na razie zaś: trzeba oszczędzać w RFSRR złoto, sprzedawać je jak najdrożej, nabywać za nie towary jak najtaniej".[1])

---

*) Stenogram z wykładów prof. Smirnowa. Patrz Nr 7/1951 r. Wiadomości Narodowego Banku Polskiego.

[1]) Lenin — Dzieła wybrane, t. II, str. 895, wyd. K. i W. 1949 r.

W rezultacie warunków kapitalistycznego okrążenia, złoto w ZSRR jest rezerwowym funduszem pieniądza światowego, wykonując, częściowo, funkcje jednego ze sposobów równoważenia bilansu płatniczego. Jak wiadomo na podstawie ruchów złota ocenia się w tym ustroju aktywność lub pasywność płatniczego bilansu kraju. Jednakże odnośnie Związku Radzieckiego niewłaściwe byłoby uważać każde przewyższenie eksportu złota nad importem za wskaźnik pasywności bilansu płatniczego ZSRR.

Według nauki Marksa [2]) o pieniądzu światowym, przenoszenie się złota ze źródeł jego produkcji do różnych krajów nie jest związane z równoważeniem bilansu płatniczego, i jest wywozem przez kraj — producenta nowowyprodukowanego złota w charakterze towaru, a nie przekształconej formy towaru — pieniądza. Ponieważ ZSRR jest jednym z wielkich producentów złota, eksport nowowyprodukowanego złota trzeba w ZSRR rozpatrywać jako wywóz jednego z eksportowych towarów. W tym przypadku złoto występuje nie w funkcji pieniądza światowego, jako powszechnego środka płatniczego, lecz w funkcji powszechnego środka nabywczego.

W odróżnieniu od krajów kapitalistycznych, w których przenoszenie się złota, jako pieniądza światowego określane jest w zasadzie czynnikami o charakterze żywiołowym, w ZSRR równoważenie bilansu płatniczego przy pomocy złota i wykorzystywania złota, jako powszechnego środka nabywczego, dokonywane jest świadomie w drodze planowej. W zależności od stanu bilansu płatniczego, przewidywanego w planie walutowym ustala się zawczasu, w przypadku konieczności, ilość złota zaplanowanego do sprzedaży za granicę w celu doprowadzenia bilansu do równowagi.

Z uwagi na duże znaczenie złota, jako pieniądza światowego, wszystkie kraje, jak wiadomo, gromadzą zapasy złota, służące im jako „fundusz rezerwowy pieniądza światowego, który raz opróżnia się, to znowuż napełnia się, stosownie do wahań wymiany towarowej" [3]).

[2]) K. Marks: O krytyce ekonomii politycznej, wyd. radz. 1932, str. 168.

[3]) K. Marks: O krytyce ekonomii politycznej str. 168, wyd. radz. 1932 r.

W uchwałach partii i rządu oraz w wypowiedziach Lenina i Stalina niejednokrotnie podkreślano wielkie znaczenie dla ZSRR gromadzenia rezerw walutowych. Ich podstawowym źródłem jest aktywność bilansu płatniczego, t. zn. przewyższenie wpływów pieniężnych z zagranicy nad płatnościami na rzecz zagranicy, jak również powiększenie produkcji złota w kraju.

W rezolucji XV zjazdu WKP(b) odnośnie tego problemu wskazane zostały zarówno źródła rezerw walutowych jak i cele dla których są one konieczne.

„Wychodząc z ogólnego kierunku handlu zagranicznego nastawionego na maksymalizację stosunków zagranicznych w warunkach umocnienia własnej bazy produkcyjnej i rosnącej niezależności od świata kapitalistycznego, należy sporządzać plany handlu zagranicznego z obowiązkowym nastawieniem na aktywność bilansu.

Aktywny bilans handlowy, na równi z powiększaniem wydobycia w kraju złota, to podstawowe źródło tworzenia rezerw walutowych, które są szczególnie niezbędne w związku z zaostrzeniem stosunków między krajami kapitalistycznymi i ZSRR, a także w związku z ewentualnością nieurodzaju. W związku z tą ostatnią okolicznością każdy plan pięcioletni poświęca dużo uwagi nagromadzeniu rezerw w ogólności, a więc rezerw surowcowych, towarowych i walutowych. Nagromadzenie tych rezerw jest zarazem koniecznym ubezpieczeniem chroniącym ZSRR przed wielkimi wahaniami koniunkturalnymi rynku międzynarodowego, przed ewentualnością gospodarczej i kredytowo-finansowej, częściowej lub ogólnej blokady, nieurodzaju w kraju, a także i przed bezpośrednim zbrojnym napadem na Związek Republik Proletariackich" [4]).

Stalin niejednokrotnie wskazywał na konieczność tworzenia rezerw nie tylko towarowych ale i walutowych. Rezerwy walutowe są w ZSRR niezbędne w warunkach pokojowych dla podtrzymywania stałej równowagi bilansu płatniczego. Krótkookresowe niezgodności nie są oczywiście wykluczone w bilansach płatni-

[4]) WKP(b) w rezolucjach i uchwałach zjazdów, konferencyj i plenum Cz. II, str. 143, wyd. rodzieckie.

czych ZSRR. Mogą one powstać w wyniku niepokrywania się terminów walutowych wpływów i ich płatności, jak również pod wpływem czynników sezonowych i wahań koniunktury kapitalistycznej, których nie można z całkowitą ścisłością przewidzieć w planach walutowych.

Rezerwy walutowe mogą być wykorzystane również dla swobodniejszego manewrowania w handlu zagranicznym, w szczególności dla lepszego wykorzystania koniunktury rynku światowego.

Duże znaczenie ma posiadanie rezerw walutowych przy zajściu nadzwyczajnych okoliczności, jak wojna, blokada, zbrojna napaść na Związek Radziecki itp., gdy możliwości płacenia za import eksportem znacznie są ograniczone lub nawet w ogóle wykluczone.

Poza tym rezerwy walutowe mają również i bardziej ogólne znaczenie w związku z zadaniami planowania gospodarczego. Podobnie jak i inne rodzaje rezerw ekonomii socjalistycznej, rezerwy walutowe mogą być wykorzystywane dla usuwania dysproporcyj, jakie mogą ujawnić się w przebiegu wykonywania narodowych planów gospodarczych. W tym celu może zaistnieć konieczność terminowego zakupu takich lub innych towarów za granicą, na których zapłacenie może nie być w najbliższym czasie zasobów — eksportowych. Zakup powyższych towarów może być w takim przypadku przeprowadzony dzięki nagromadzonym rezerwom walutowym.

UMOWY PŁATNICZE ZSRR Z INNYMI PAŃSTWAMI

Rozliczenia międzynarodowe w zakresie handlu zagranicznego ZSRR są prowadzone obecnie albo w wolnych dewizach (np. ze Szwajcarią w fr. szw., ze St. Zjednoczonymi A. P. w dol. am.) lub w trybie rozliczeń clearingowych na podstawie umów płatniczych zawieranych przez ZSRR z poszczególnymi państwami obcymi lub też w walutach reglamentowanych krajów mających ograniczenia dewizowe z którymi ZSRR nie zawarł umów płatniczych.

Przejście do clearingowego systemu rozliczeń spowodowane zostało wprowadzeniem w większości krajów kapitalistycznych ograniczeń dewizowo-walutowych.

Ograniczenia dewizowo-walutowe rozpowszechniły się szeroko w świecie kapitalistycznym w rezultacie światowego kryzysu ekonomicznego 1929—1933 r., wynikłego na tle powszechnego kryzysu kapitalizmu. W czasie drugiej wojny światowej oraz po jej zakończeniu liczba krajów stosujących ograniczenia dewizowo-walutowe wzrasta jeszcze bardziej. Obecnie właściwie nie ma ograniczeń dewizowo-walutowych, i to z dużymi zastrzeżeniami, jedynie w Stanach Zjednoczonych, Szwajcarii i niektórych drugorzędnych krajach.

Przy systemie ograniczeń dewizowo-walutowych wpływy z eksportu w walucie krajowej państwa posiadającego ograniczenia dewizowo-walutowe, nie mogą być swobodnie zamienione na inne obce środki płatnicze (dewizy, waluty) i wykorzystane dla zapłacenia za towary zakupywane w krajach trzecich. W związku z tym, jeżeli kwoty te nie zostaną od razu wydatkowane na zapłacenie towarów lub innych płatności w kraju mającym ograniczenia dewizowo-walutowe, grozi zamrożenie ich na kontach bankowych, co praktycznie rzecz biorąc oznacza przymusowe kredytowanie odnośnego kraju. W niektórych krajach z ograniczeniami dewizowo-walutowymi powstawały poza tym trudności w wykorzystaniu wpływów z eksportu dla płatności nawet w ramach obrotów z tym samym krajem.

W celu ochrony interesów radzieckiego handlu zagranicznego rząd ZSRR rozpoczął zawierać z krajami posiadającymi ograniczenia dewizowo-walutowe specjalne umowy płatnicze o charakterze clearingowym, umowy przewidujące dla ZSRR prawo całkowitego wykorzystania kwot uzyskanych z eksportu radzieckiego na zapłacenie importu i inne płatności w odnośnym kraju.

Do drugiej wojny światowej takie umowy o charakterze clearingowym były zawarte z nielicznymi krajami (z Niemcami, Grecją, Turcją, Polską i Rumunią).

W okresie drugiej wojny światowej i po jej zakończeniu liczba krajów, z którymi Związek Radziecki zawarł umowy płatnicze, bardzo powiększyła się. Obejmuje ona teraz wszystkie kraje demokracji ludowej, a z krajów kapitalistycznych Finlandię, Szwecję, Norwegię, Danię, Holandię, Belgię, Luksemburg, Włochy i in.

Umowy płatnicze zawierane są przez ZSRR z rozmaitymi krajami albo jednocześnie z umowami w zakresie obrotu towarowego, w których przewiduje się wzajemne dostawy towarów w określonym okresie, albo też są one wprost częścią składową tych umów.

Przeważająca część umów płatniczych ZSRR zbudowana jest na systemie dwóch rachunków clearingowych, przy którym rozliczenia są prowadzone w obydwóch krajach kontraktujących.

W ZSRR są one prowadzone w Banku Państwa, a w krajach, z którymi są zawierane umowy płatnicze, w centralnych bankach biletowych tych krajów lub w specjalnych instytucjach clearingowych.

Tryb wzajemnych rozliczeń przy systemie dwóch rachunków clearingowych polega na następującym postępowaniu.

Kwoty przypadające instytucjom i przedsiębiorstwom drugiego kraju za dostarczone towary, wyświadczone usługi i z tytułu innych operacyj, przewidzianych w umowach płatniczych, są wpłacane przez radzieckie organizacje handlu zagranicznego w walucie radzieckiej na rachunek centralnego banku biletowego lub instytucji clearingowej tego kraju w Banku Państwa ZSRR. Z kolei kwoty przypadające radzieckim organizacjom handlu zagranicznego i innym za sprzedane przez nie towary lub za okazane przez nie usługi albo z tytułu innych operacyj objętych clearingiem są wpłacane przez organizacje i przedsiębiorstwa drugiego kraju (kontrahenta) na rachunek clearingowy Banku Państwa otwarty w centralnym banku biletowym lub w instytucji clearingowej kraju — kontrahenta. Bank Państwa i odpowiedni centralny bank biletowy lub instytucja clearingowa drugiego kraju wzajemnie powiadamiają się o wszelkich kwotach wpływających na rachunki clearingowe.

Po otrzymaniu tych zawiadomień odnośny bank lub instytucja clearingowa przeprowadza wypłatę kwot wniesionych w drugim kraju organizacjom i przedsiębiorstwom swego kraju, dla których są one przeznaczone.

We wszystkich prawie umowach, zawieranych przez ZSRR przewiduje się, że te wypłaty powinny być dokonywane niezwłocznie, niezależnie od zaistnienia środków na rachunku clearingowym, W przypadku braku środków banki udzielają sobie nawzajem bezprocentowego kredytu w granicach ustalonych limitów.

Rozliczenia clearingowe ZSRR są prowadzone w walucie przewidzianej w odnośnej umowie płatniczej. Walutą taką w umowach zawieranych z krajami kapitalistycznymi jest z reguły miejscowa waluta odnośnego clearingowego partnera.

W umowach płatniczych zawieranych z krajami demokracji ludowej w ostatnim czasie, prowadzenie rozliczeń clearingowych przewiduje się w walucie radzieckiej — w rublach.

Rozrachunki clearingowe z poszczególnymi krajami są nieraz prowadzone w walucie kraju trzeciego — w dolarach Stanów Zjednoczonych A. P. (np. w umowie płatniczej z Finlandią).

Niezależnie od tego, w jakiej walucie są prowadzone obroty clearingowe,wpłaty i wypłaty z rachunków clearingowych zawsze dokonywane są w miejscowej walucie odnośnego kraju. W związku z tym system rozliczeń clearingowych uwalnia eksportera i importera od konieczności przekazywania waluty obcej.

Radzieckie organizacje gospodarcze wnoszą do Banku Państwa ruble po odpowiednim kursie i otrzymują od niego w rozliczeniach clearingowych także ruble. Bank Państwa przeprowadza rozliczenia z centralnym bankiem biletowym lub instytucją clearingową drugiego kraju (kontrahenta) w tej walucie, w jakiej prowadzony jest clearing.

Zakres płatności objętych clearingiem nie jest jednakowy w umowach płatniczych zawieranych przez ZSRR z rozmaitymi krajami. Różnice te zależą od charakteru handlowych i innych stosunków ekonomicznych ZSRR z poszczególnymi krajami. Na podstawie niektórych umów clearingowych system rozliczeń clearingowych rozciąga się tylko na płatności z tytułu obrotu towarowego i związane z nim wydatki administracyjne i handlowe.

W innych umowach clearingiem obejmowane są prawie wszystkie rodzaje rozliczeń ZSRR z odnośnym krajem.

Zakres clearingu ma istotne znaczenie pod tym względem, że jedynie płatności z tytułu tych operacyj, jakie są objęte clearingiem, mogą być dokonywane w drodze kompensowania wzajemnych rozliczeń i zobowiązań i nie wymagają konieczności przekazywania obcej waluty. Dla rozliczeń, nie podpadających pod clearing, trzeba wynajdywać sposób uzyskania miejscowej waluty odnośnego kraju, niekiedy będąc zmuszonym dla jej nabycia do wydatkowania na ten cel wolnych dewiz.

Clearingowy system rozliczeń przewiduje zazwyczaj, że płatności obu krajów z tytułu operacyj objętych clearingiem będą w przeciągu określonego okresu czasu równoważyć się. Jeśli się tego nie przewiduje wówczas w

umowie płatniczej należy zawczasu przewidzieć tryb uregulowania zadłużenia wynikającego z rozliczeń clearingowych.

Jednym z istotnych braków rozliczeń clearingowych jest to, że wpływy z eksportu kraju o dodatnim, aktywnym bilansie w obrocie clearingowym ulegają zamrożeniu na rachunku clearingowym. Kraj o aktywnym bilansie zmuszony jest w konsekwencji kredytować kontrahenta dotąd, dopóki ten ostatni nie zdoła uregulować swoje zadłużenie clearingowe w drodze dostaw towarowych lub w jakiejkolwiek innej drodze.

W związku z tym, że w większości umów płatniczych ZSRR przeważającą część rozliczeń clearingowych stanowią rozliczenia z tytułu wzajemnych dostaw towarowych i wydatków związanych z obrotem towarowym, naruszenia równowagi bilansu płatniczego w clearingu są zazwyczaj rezultatem niewykonania przewidzianych w umowach o obrocie towarowym dostaw towarów.

We wszystkich prawie zawieranych przez ZSRR z innymi krajami umowach płatniczych są przewidywane określone sposoby regulowania mogącego powstać w clearingu zadłużenia tak w okresie trwania, działania clearingu, jak i po wygaśnięciu odnośnej umowy. Zadłużenie to może być regulowane albo dostawami towarowymi albo złotem, albo przekazaniem wolnej waluty (dewizy) obcej. W poszczególnych umowach ustala się, jaki z tych sposobów ma być stosowany. W celu ograniczenia przymusowego kredytowania w clearingu w wielu umowach o obrocie towarowym i w umowach płatniczych przewiduje się, że jeśli saldo zadłużenia w clearingu przekroczy określoną kwotę, np. w umowie ze Szwecją — 500 tysięcy koron szewdzkich wówczas kraj — wierzyciel może żądać uregulowania kwoty zadłużenia przekraczającej tę granicę w drodze przekazania mu wolnej waluty obcej lub zapłaty złotem.

Danie prawa krajowi — wierzycielowi żądania konwertowania zadłużenia clearingowego drugiego kraju (kontrahenta) na walutę wolną (dewizy wolne) — praktycznie oznacza otrzymanie płatności za część dostaw towarowych, powodujących powstawanie tego zadłużenia, w walucie wolnej.

W umowach zawieranych przez ZSRR z krajami demokracji ludowej nie przewiduje się w okresie trwania umowy regulowania w rozliczeniach clearingowych obcymi walutami (dewizami) wolnymi lub złotem. Zadłużenie to jest regulowane w drodze dostaw towarowych.

Ponieważ rachunki clearingowe z reguły są nieoprocentowane, w umowach płatniczych zawieranych przez ZSRR z niektórymi krajami (np. z Holandią, Belgią) przewiduje się doliczanie procentów od salda zadłużenia clearingowego, przewyższającego ustalony limit kredytu, a także zastosowanie do tego zadłużenia klauzuli złotej. Jeżeli zawartość złota obcej waluty, w której prowadzone są rozliczenia clearingowe, obniży się, wówczas proporcjonalnie powiększa się kwota clearingowego zadłużenia w tej walucie.

Umowy, które dopuszczają wyrównanie bilansu płatniczego w clearingu w drodze przekazania wolnej waluty (wolnych dewiz) lub złota są umowami nie czysto clearingowymi, lecz clearingowo-płatniczymi.

Trzeba również stwierdzić, że zaistnienie umowy o charakterze clearingowym z jednym lub drugim krajem nie wyklucza możliwości zawierania odrębnych kontraktów towarowych z tym krajem w walucie wolnej (dewizach wolnych) lub w jego walucie krajowej poza clearingiem jeżeli kontrakty te obejmują towary nie przewidziane w kontyngentach umowy o wzajemnych dostawach towarowych.

Realizowanie rozliczeń międzynarodowych ZSRR z większością krajów kapitalistycznych na podstawie umów płatniczych o charakterze clearingowym spowodowane zostało tym, że w odnośnych krajach obowiązują ograniczenia dewizowe. System rozliczeń w clearingu zapewnia możliwości wykorzystania wpływów z radzieckiego eksportu dla zapłacenia importu i innych płatności w tych krajach.

Inny charakter mają umowy płatnicze ZSRR z krajami demokracji ludowej. Chociaż w krajach tych istnieją również ograniczenia dewizowe, mają one inny charakter niż w krajach kapitalistycznych ponieważ handel zagraniczny w krajach demokracji ludowej jest prowadzony przez państwowe organizacje i przedsiębiorstwa będące pod bezpośrednią kontrolą państwa. Stosunki handlowe tych krajów z ZSRR mają głównie charakter towarowy.

W konsekwencji wskazanych powyżej okoliczności clearingowy tryb rozliczeń w obrocie towarowym ZSRR z krajami demokracji ludowej jest wygodną formą ewidencji wzajemnych dostaw towarowych i wynikających z nich stosunków płatniczych.

ORGANIZACJA i TECHNIKA FINANSOWA

ANALIZA REKLAMACJI ZA II KWARTAŁ

Od roku prowadzimy systematyczną, uporczywą walkę o podniesienie poziomu jakości pracy w Narodowym Banku Polskim.

Zdawaliśmy i zdajemy sobie sprawę, że walka ta nie jest ani łatwa, ani prosta. Wymaga wiele trudu, świadomego i systematycznego wysiłku. Jeżeli wysiłek taki nie zostanie podjęty, jeżeli pracownicy powołani w pierwszej kolejności do wykonywania czujnej kontroli — nie będą jej wykonywać, jeżeli nie będą korzystać ze wskazań zawartych w przepisach wewnętrznych Banku i z rad podawanych na łamach „Wiadomości NBP", jeżeli kierownicy oddziałów nie będą dokładnie interesować się czy prace w oddziale są prawidłowo wykonywane, to — rzecz prosta — nie można będzie oczekiwać szybkiej i efektywnej poprawy.

Jeżeli natomiast kierownik oddziału, lub kierownik komórki organizacyjnej zadał sobie trud kontrolowania i analizowania niedomagań występujących w danym oddziale czy też w danej komórce, jeżeli w wyniku analizy podjął energiczne przeciwdziałanie i dopilnował jego wykonania, to efekt takiego postępowania, postępowania operatywnego daje szybkie i dobre rezultaty.

Takie refleksje nasuwają się po dokonaniu analizy reklamacyj w drugim kwartale.

Przeglądając tablice ilustrujące kształtowanie się wskaźnika reklamacyj w pierwszym i w drugim kwartale br., widzimy, że wyraźna poprawa nastąpiła w oddziałach wojewódzkich (spadek o 3 punkty). W oddziałach kategorii drugiej i trzeciej wskaźnik utrzymał się na poziomie poprzedniego kwartału (14 i 12 punktów). W oddziałach kategorii czwartej następuje nieznaczne pogorszenie się: wskaźnik z 12 podniósł się do 13 punktów. W oddziałach kategorii piątej i szóstej wzrost wskaźnika wynosi 3 i 2 punkty. Wskaźnik przeciętny dla wszystkich oddziałów utrzymał się, podobnie jak w kwartale pierwszym, na poziomie 14 punktów.

Gdybyśmy założyli, że dokładność w prowadzeniu ewidencji reklamacyj w kwartale drugim utrzymała się na poziomie dokładności w kwartale pierwszym — to utrzymanie się wskaźnika przeciętnego na poziomie pierwotnym moglibyśmy uważać za objaw raczej pomyślny. Trzeba bowiem zważyć, że na przestrzeni drugiego kwartału miała miejsce duża ilość reklamacyj które by można nazwać reklamacjami „koniunkturalnymi". Były one w pewnym stopniu niezależne od działalności bieżącej oddziału i powstały głównie, jako rezultat porządkowania etatów i stopni płac. Ich nadawcą był Departament Budżetowo-Rachunkowy, a głównie Wydział Płac i Centralna Księgowość. Po uporządkowaniu reklamowanych spraw, co w zasadzie nastąpiło pod koniec czerwca, ten rodzaj reklamacyj powinien ulec wydatnemu zmniejszeniu się. Podobne uwagi dotyczą również reklamacyj międzyoddziałowych. Reklamacje te jeszcze na początku roku nie tylko, że nie były ewidencjonowane, ale w ogóle między oddziałami rzadko praktykowane. Stan ten uległ na przełomie minionych kwartałów radykalnej zmianie. Zmiana ta, sądzimy, została w dużej mierze spowodowana znaną wszystkim czytelnikom wypowiedzią ob. Władysława Białka, dyrektora IV Oddziału Miejskiego w Warszawie, wzywającą do zerwania między oddziałami „kumoterskich" stosunków i do wytykania wzajemnego wszystkich zauważonych błędów. (Patrz Wiadomości NBP nr 5 str. 305). W rezultacie ilość zarejestrowanych reklamacyj z tego tytułu również znacznie wzrosła, co spowodowało znaczny stosunkowo wzrost wskaźnika. (patrz tablica I.)

Pokaźny wzrost reklamacyj z przytoczonych wyżej przyczyn został zrównoważony znacznym spadkiem reklamacyj ze strony klientów Banku i nie pociągnął za sobą wzrostu wskaźnika przeciętnego (tablica I.)

Czy przytoczone założenie i oparty na założeniu tym wniosek jest słuszny?

Odpowiadamy twierdząco. Co więcej, mamy wszelkie dane, by twierdzić, że wiele oddziałów, które na początku roku nie prowa-

działy ewidencyj reklamacyj, ewidencję taką zaprowadziły i przystąpiły do systematycznego rejestrowania wszelkich uchybień, wyprowadzając z nich właściwe wnioski organizacyjne. Wzrost z tego tytułu **w okresie przejściowym** liczby reklamacyj nie daje powodu do zaniepokojenia.

Równocześnie jednak stwierdzamy, że istnieje pokaźna stosunkowo liczba oddziałów, która nadal nie prowadzi dokładnej ewidencji,podając w wykazach miesięcznych i w rejestrach ilość reklamacyj znacznie mniejszą od ilości faktycznej. Kierownicy tych oddziałów lekkomyślnie wyzbywają się cennego źródła informacyjnego, dotyczącego jakości pracy w powierzonych im jednostkach i nie potrafią stąd wyciągnąć pożytecznych dla oddziału wniosków.

Już w poprzednich naszych rozważaniach wyraziliśmy wątpliwości co do ścisłości danych cyfrowych, podawanych przez oddziały w zestawieniach miesięcznych. W nr. 7 Wiadomości NBP str. 471 pisaliśmy: „W stosunku do niektórych wskaźników żywimy obawę, czy istotnie można je uważać za odpowiednik poziomu pracy i czy dane, na podstawie których wskaźnik został obliczony, są dokładne i ścisłe". I pisaliśmy dalej: „Czy obawy nasze są uzasadnione, sprawdzi we właściwym czasie komisja kontrolna".

Okazało się, że obawy nasze były w pełni uzasadnione.

Komisje kontrolne w toku kontroli stwierdziły, że w okręgu kieleckim oddziały: Jędrzejów, Busko, Końskie, Opoczno, Pińczów, i nawet oddział wojewódzki w Kielcach ewidencji reklamacyj nie prowadziły wcale, lub prowadziły nieporządnie i niedokładnie. To samo dotyczy również oddziałów w okręgu koszalińskim. W Okręgu tym jedynie oddziały w Złocieńcu i w Szczecinku porządnie prowadziły rejestr, a kierownicy tych oddziałów potrafili z rejestru tego uczynić instrument operatywnego działania. Natomiast oddział wojewódzki i oddziały: Białogard, Kołobrzeg, Człuchów, Sławno, Złotów, Ustka i Drawsko wykazały na tym odcinku karygodne zaniedbania. Np. oddział w Drawsku umieścił w wykazach za okres styczeń-maj tylko pięć reklamacyj, podczas gdy faktyczna ilość wynosiła 53!

Dziś już możemy ujawnić, że wyrażając w poprzednim artykule obawę co do ścisłości niektórych wskaźników mieliśmy na myśli głównie dwa okręgi: kielecki i koszaliński. Okręgi te podały za pierwszy kwartał dane, na podstawie których wypadły bardzo niskie stosunkowo wskaźniki: dla okręgu kieleckiego-9, koszalińskiego-10. Wskaźniki te w zestawieniu ze wskaźnikami innych okręgów już poprzednio wywołały poważne zastrzeżenia, które w całej rozciągłości zostały potwierdzone przez komisje kontrolne.

Jak dalece omawiane zaniedbanie pozostaje w związku przyczynowym z całokształtem działalności wymienionych okręgów, dowodzi tego ocena wyników tej działalności przez komisje kontrolne. Ocena ta w okręgu kieleckim wypadła n i e d o s t a t e c z n i e, — a w koszalińskim mniej niż dostatecznie.

Kierownicy oddziałów, delegaci związkowi, kierownicy poszczególnych komórek organizacyjnych z przytoczonego wyżej stwierdzenia niewątpliwie zechcą i potrafią wyciągnąć należyte wnioski organizacyjne. Nie będziemy tu powtarzali wskazówek i rad. Interesujący się tym zagadnieniem znajdą je w poprzednich naszych wypowiedziach na łamach Wiadomości NBP.

Wiele oddziałów sprawę reklamacyj potraktowało poważnie i rzetelnie zabrało się do pracy. Wskazują na to osiągnięte wyniki. Nie mamy podstaw wątpić w autentyczność danych podawanych przez te oddziały w sprawozdaniach miesięcznych.

Przeglądając zestawienia wskaźników w poszczególnych kategoriach oddziałów widzimy, że bardzo dobre rezultaty, szczególnie w okresie drugiego kwartału, uzyskały liczne oddziały wojewódzkie, a przede wszystkim oddziały: Bydgoszcz, Katowice, Łódź i Poznań. Najciekawiej kształtują się cyfry wskaźnikowe Oddziału Wojewódzkiego w Łodzi. Efektywny spadek reklamacyj wykazuje Oddział Wojewódzki w Białymstoku (36 i 22). Gorzej wypadły w drugim kwartale wskaźniki w oddziałach: Kielce, Koszalin, Kraków i Opole.

W oddziałach drugiej kategorii wybijają się na czoło oddziały: obydwa oddziały w Gliwicach, oddział w Rybniku, Zabrzu i w Radomiu. Na szarym końcu pozostaje III Oddział Miejski w Warszawie.

W oddziałach kategorii III dobrą lokatę uzyskały: Dąbrowa Górnicza, I Miejski w Zabrzu, Świętochłowice i szereg innych. Z oddziałów o najgorszym wskaźniku wymienić należy : I Miejski w Olsztynie, II Miejski w Szczecinie i Stargard Szczeciński.

Na temat wskaźników w oddziałach kategorii piątej i szóstej nie chcemy wypowiadać się bardziej zdecydowanie, gdyż te kategorie oddziałów, jak to stwierdziły komisje kontrolne w wielu dotychczas wypadkach ewidencję reklamacyj prowadziły mało starannie, a niekiedy wręcz niedbale; stąd też wartość statystyczna i porównawcza tych wskaźników jest znikoma. Należy jednak podkreślić, że oddziały te po otrzymaniu wskazówek od komisyj kontrolnych, stosunek dotychczasowy do zagadnienia reklamacyj poddały rewizji i mamy prawo przypuszczać, że stan, jaki był do tego czasu dozna szybkiej i skutecznej poprawy.

Zadaniem naszym jest szukanie najlepszych dróg i metod pracy, prowadzących do najlepszych wyników. Analiza reklamacyj i wyciąganie z analizy tej wniosków organizacyjnych stanowi jedną z takich dróg, jedną z metod. Troska o poprawienie jakości pracy jest naszą troską wspólną. Staramy się wykorzystać wszelkie środki i możliwości, jakie mamy do dyspozycji.

Wykładnikiem jakości pracy jest m. in. ilość reklamacyj i wyliczany na bazie ilości — wskaźnik. Im wskaźnik jest niższy, tym poziom pracy jest wyższy. Wskaźnik idealny — to 0 punktów.

Z dotychczasowych naszych obliczeń wynika, że przeciętny wskaźnik zarówno za pierwszy, jak i za drugi kwartał wynosi 14 punktów. Jakże wskaźnik ten daleki jest od idealnego Niektóre jednak oddziały dzięki systematycznej i wnikliwej kontroli uzyskały bardzo bliskie w stosunku do wskaźnika idealnego — miejsce. Są oddziały ze wskaźnikiem 5, 4, 3, 2 a nawet 1 punkt. Wiele oddziałów posiada wskaźnik niższy od przeciętnego, wiele jednak oddziałów wskaźnik ten przekracza.

Rozpatrzmy teraz, jak wyglądają poszczególne kategorie oddziałów na tle przytoczonej linii podziału w pierwszym i w drugim kwartale.

Kategorie oddziałów	Ilość	Ilość oddziałów poniżej przeciętnego wskaźnika		Ilość oddziałów powyżej przeciętnego wskaźnika	
		I kwartał	II kwartał	I kwartał	II kwartał
I	17	9	9	8	8
II	33	22	24	11	9
III	49	37	34	12	15
IV	73	56	45	17	28
V	77/79	38	29	39	50
VI	129/134	63	57	66	77

Z powyższego widzimy, że wzrost ilości oddziałów w kwartale drugim w stosunku do kwartału pierwszego, — wykazujących wyższy wskaźnik od przeciętnego występuje najbardziej jaskrawo w kategoriach oddziałów IV—VI, co zresztą znajduje potwierdzenie w obliczeniu w innym przekroju, o czym była mowa już na wstępie.

Nie chcemy wdawać się w szczegółową analizę kształtowania się wskaźników reklamacyj w poszczególnych oddziałach i w poszczególnych miesiącach, lub kwartałach. To zadanie przypada do spełnienia w pierwszym rzędzie zainteresowanym oddziałom oraz oddziałom wojewódzkim.

W przytoczonych niżej wykazach każdy oddział i każdy oddział wojewódzki znajdzie interesujące go cyfry. Każdy oddział, jeżeli tylko zechce, może sprawdzić, czy podane wskaźniki odpowiadają faktycznemu stanowi. Chodzi jednak nie tylko o samo sprawdzenie. Chodzi o to, co już niejednokrotnie podkreślaliśmy, by dyrektorzy i kierownicy oddziałów żywo zainteresowali się dotyczącymi ich oddziałów, lub okręgów, cyframi, by dokładnie rozważyli przyczyny, które wywołały reklamacje, by zbadali zaniedbania, które stały się powodem reklamacyj i by wreszcie podjęli energiczne i systematyczne przeciwdziałanie. Podane w wykazach wskaźniki niewątpliwie są w wielu oddziałach znacznie niższe od faktycznych; w takich jednak wypadkach nie mogą one stać się powodem samouspokojenia i zadowolenia. Gdyby stan taki został stwierdzony, to należy w pierwszym rzędzie dopilnować, by reklamacje były dokładnie rejestrowane i dopiero ze wskaźnika odtwarzającego stan faktyczny wyciągać właściwe wnioski.

W załączeniu podajemy tablice szczegółowe, ilustrujące kształtowanie się wskaźników w poszczególnych kategoriach oddziałów i w poszczególnych okręgach.

W artykule z analizy reklamacyj za pierwszy kwartał nie przytaczaliśmy szczegółowych zestawień, uważając, że zbyt wiele zajmą one miejsca w piśmie. Obecnie jednak decydujemy się na umieszczenie danych, obejmujących wszystkie kategorie oddziałów, aby dać możność zapoznania się ogółowi pracowników z dotychczasowymi wynikami.

Sądzimy, że dane, jakie podajemy wzbudzą powszechne zainteresowanie, zmobilizują czujność i uwagę, pobudzą do współzawodnictwa, a w rezultacie przyczynią się do dokładniejszego wykonywania czynności i poprawienia jakości pracy.

J. L.

WYKAZ REKLAMACJI ZA CZERWIEC 1951 R. I WSKAŹNIKI ZA I i II KWARTAŁ WEDŁUG WOJEWÓDZTW, Z PODZIAŁEM NA NADAWCÓW Tablica I

WOJEWÓDZTWO	Klienci	Wskaźnik	Oddział	Wskaźnik	C. Ks. Depart. Budżetowo-Rachunkowy	Wskaźnik	Departament Kredytowy	Wskaźnik	Inne departamenty i wydziały	Wskaźnik	Różne	Wskaźnik	Różnice kasow: Reklamowane przez klientów	Wskaźnik	Różnice kasow: Wewnętrzne	Wskaźnik	Ogólna ilość reklamacji i różnic kas.	Ilość czynności w tys. punktów	Wskaźnik	Wskaźnik: Kwiecień	Maj	Czerwiec	I kwartał	II kwartał	Różnica I kw. — II kw: + −
Białostockie	80	5	71	5	71	5	3	—	—	—	2	—	2	—	6	—	235	1575	15	17	17	15	24	16	− 8
Bydgoskie	58	1	193	4	164	3	5	—	—	—	1	—	3	—	27	1	451	5062	9	11	13	9	8	11	+ 3
Gdańskie	131	3	144	4	158	4	13	—	9	—	4	—	2	—	61	2	522	4110	13	13	13	13	12	13	+ 1
Katowickie	183	2	225	2	297	3	8	—	9	—	5	—	8	—	81	—	816	11059	7	9	8	7	11	8	− 3
Kieleckie	56	2	78	3	102	4	3	—	8	—	2	—	—	—	30	1	279	2670	10	11	13	10	9	12	+ 3
Koszalińskie	88	5	51	3	115	7	1	—	4	—	—	—	5	—	37	2	301	1752	17	10	11	17	10	13	+ 3
Krakowskie	305	6	235	5	212	4	1	—	10	—	7	—	—	—	35	1	805	4942	16	15	18	16	14	16	+ 2
Lubelskie	77	4	56	3	100	5	2	—	7	—	16	—	7	—	29	1	294	2235	13	17	19	13	16	16	—
Łódzkie	104	2	95	2	115	2	2	—	3	—	1	—	5	—	46	1	371	5321	7	11	9	7	16	9	− 7
Olsztyńskie	122	6	134	6	176	8	18	1	11	—	2	—	1	—	26	1	490	2197	22	31	35	22	25	29	+ 4
Opolskie	34	2	112	5	92	4	9	—	9	—	—	—	1	—	32	1	289	2509	12	11	12	12	11	11	—
Poznańskie	513	8	137	2	233	4	2	—	5	—	1	—	4	—	51	1	946	6477	15	9	12	15	10	11	+ 1
Rzeszowskie	28	1	108	5	59	3	4	—	7	—	2	—	—	—	19	1	227	2256	10	14	12	10	14	11	− 3
Szczecińskie	124	6	77	4	107	6	3	—	4	—	3	—	2	—	21	1	341	2038	17	19	16	17	15	17	+ 2
Warszawskie	633	8	404	6	229	3	16	—	16	—	79	1	4	—	54	1	1435	7652	19	16	28	19	19	21	+ 2
Wrocławskie	309	5	239	3	393	6	16	—	14	—	6	—	8	—	165	2	1150	7289	16	19	17	16	20	17	− 3
Zielonogórskie	33	2	59	3	144	8	24	1	11	—	1	—	6	—	25	2	303	1858	16	18	19	16	20	18	− 2
Razem	2878	4	2418	4	2767	4	130	—	127	—	132	—	58	—	745	1	9255	71002	13	14	15	13	14	14	—

Tablica II

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI W CZERWCU 1951 ROKU
w oddziałach I kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik miesiąc 4	Wskaźnik miesiąc 5	Wskaźnik miesiąc 6	Wskaźnik kwartał I	Wskaźnik kwartał II
Białystok	73	356	23	21	21	36	22
Bydgoszcz	33	597	4	6	6	6	5
Gdańsk	39	332	12	11	12	14	11
Katowice	59	1076	8	5	5	7	6
Kielce	51	489	8	18	10	6	12
Koszalin	75	348	9	15	22	7	15
Kraków	206	963	13	27	21	9	20
Lublin	77	868	14	10	9	14	11
Łódź	40	1181	10	5	3	22	6
Olsztyn	98	371	30	37	26	48	31
Opole	48	170	28	38	28	24	31
Poznań	94	1122	6	6	8	11	7
Rzeszów	53	466	15	10	11	17	12
Szczecin	57	515	9	8	11	12	9
Warszawa	275	1461	15	21	19	20	18
Wrocław	125	805	21	17	16	25	18
Zielona Góra	76	331	14	18	23	19	18

Tablica III

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI W CZERWCU 1951 ROKU
w oddziałach II kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik miesiąc 4	Wskaźnik miesiąc 5	Wskaźnik miesiąc 6	Wskaźnik kwartał I	Wskaźnik kwartał II
Woj. bydgoskie							
Bydgoszcz I/M	29	492	7	7	6	8	7
Toruń	46	646	14	10	7	5	10
Włocławek	13	411	12	9	3	4	8
Woj. gdańskie							
Gdynia	61	522	15	12	12	11	12
Woj. katowickie							
Bielsko—Biała	38	415	13	12	9	16	11
Bytom	26	416	10	9	6	14	8
Bytom I/M	25	418	7	9	6	9	7
Chorzów	24	650	5	9	4	6	6
Częstochowa	53	433	10	10	12	10	10
Gliwice	26	635	4	5	4	5	4
Gliwice I/M	22	446	4	5	5	7	5
Katowice I/M	72	485	16	16	15	15	15
Katowice II/M	55	482	12	7	11	19	10
Rybnik	24	427	5	5	6	3	5
Sosnowiec	24	357	11	11	7	13	9
Zabrze	28	532	6	4	5	6	5
Woj. kieleckie							
Radom	39	591	2	6	7	4	5
Woj. krakowskie							
Kraków II/M	161	475	20	26	33	34	27
Tarnów	35	496	7	8	7	9	7
Woj. łódzkie							
Łódź I/M	53	856	14	13	6	18	11
Łódź II/M	36	668	9	8	5	17	7
Piotrków Trybunalski	15	318	7	11	5	7	7
Woj. poznańskie							
Kalisz	68	437	19	18	16	8	21
Poznań I/M	31	529	6	6	6	8	6
Poznań III/M	309	657	7	20	47	11	29
Woj. warszawskie							
Warszawa—Praga	158	506	18	28	31	17	26
Warszawa—Mokotów	56	512	26	15	11	16	17
Warszawa III/M	284	1006	4	72	28	26	38
Warszawa IV/M	52	457	5	15	11	11	10
Warszawa V/M	216	894	21	36	24	76	27
Woj. wrocławskie							
Jelenia Góra	51	415	14	16	12	12	14
Wałbrzych	26	394	8	6	7	8	7
Wrocław I/M	192	852	31	24	23	33	25

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI ZA CZERWIEC 1951 ROKU
W oddziałach III kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

Tablica IV

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik miesiąc 4	Wskaźnik miesiąc 5	Wskaźnik miesiąc 6	Wskaźnik kwartał I	Wskaźnik kwartał II
Woj. bydgoskie							
Bydgoszcz II/M	14	345	10	12	4	9	8
Grudziądz	44	294	19	17	15	7	17
Inowrocław	66	310	15	15	21	13	17
Woj. gdańskie							
Gdańsk—Wrzeszcz	47	375	10	11	13	11	11
Gdańsk III/M	80	321	13	14	25	8	17
Gdynia I/M	25	257	7	9	10	10	9
Sopot	29	228	17	25	13	10	18
Elbląg	31	297	15	13	10	13	13
Tczew	26	200	11	7	13	5	10
Woj. katowickie							
Będzin	41	275	15	12	15	17	14
Bielsko Biała I/M	17	343	11	7	5	9	7
Cieszyn	25	253	15	14	10	13	13
Częstochowa I/M	13	261	6	9	5	10	7
Dąbrowa Górnicza	4	206	4	5	2	7	3
Sosnowiec I/M	20	237	14	16	8	13	13
Świętochłowice	3	217	3	2	1	3	2
Tarnowskie Góry	26	320	10	7	8	11	8
Zabrze I/M	2	149	6	3	1	4	3
Zawiercie	34	248	11	12	14	17	12
Woj. kieleckie							
Sandomierz	12	156	7	13	8	5	9
Woj. koszalińskie							
Słupsk	20	285	6	7	7	11	7
Woj. krakowskie							
Chrzanów	54	312	16	19	17	14	17
Kraków I/M	24	195	10	13	12	10	12
Kraków III/M	30	255	26	34	12	12	23
Nowy Sącz	14	241	11	12	6	8	10
Woj. łódzkie							
Kutno	30	195	14	14	15	14	14
Łódź III/M	23	407	7	7	6	9	6
Pabianice	23	216	4	6	11	5	7
Tomaszów Mazowiec.	26	189	28	18	14	16	19
Woj. olsztyńskie							
Olsztyn I/M	83	375	68	54	22	17	47
Woj. opolskie							
Opole I/M	30	625	6	5	5	8	5
Racibórz	24	247	6	4	10	4	7
Woj. poznańskie							
Gniezno	33	385	11	7	9	6	9
Leszno	12	401	5	4	3	6	4
Ostrów Wlkp.	13	371	5	5	4	3	5
Woj. rzeszowskie							
Przemyśl	15	243	7	4	6	7	6
Woj. szczecińskie							
Stargard Szcz.	54	209	42	36	26	15	34
Szczecin I/M	57	421	24	18	14	25	18
Szczecin II/M	75	158	—	9	47	—	41
Woj. warszawskie							
Płock	34	265	9	16	13	11	12
Siedlce	32	255	5	11	13	8	9
Warszawa VII/M	6	271	—	—	2	—	2
Woj. wrocławskie							
Dzierżoniów	31	268	22	15	12	17	16
Kłodzko	30	300	13	17	10	17	13
Legnica	36	376	9	8	10	10	9
Świdnica	24	277	11	9	9	15	10
Wałbrzych I/M	10	232	13	4	4	8	7
Wrocław II/M	111	592	22	21	19	50	20
Woj. zielonogórskie							
Gorzów Wlkp.	15	285	7	9	5	14	7

Tablica V

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI ZA CZERWIEC 1951 ROKU
w oddziałach IV kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik miesiąc 4	Wskaźnik miesiąc 5	Wskaźnik miesiąc 6	Wskaźnik kwartał I	Wskaźnik kwartał II
Woj. białostockie							
Ełk	10	144	9	15	7	19	10
Łomża	16	163	7	8	10	17	8
Suwałki	15	128	15	17	12	9	14
Woj. bydgoskie							
Brodnica	5	160	5	7	3	4	5
Chełmno	6	127	11	10	5	11	8
Chojnice	10	201	10	14	5	5	9
Świecie n/W.	23	134	9	19	17	13	15
Toruń I/M.	7	149	6	8	5	12	6
Woj. gdańskie							
Gdańsk IV/M.	17	413	5	4	4	11	4
Kwidzyń	17	126	11	11	14	10	12
Lębork	20	139	17	16	14	14	16
Malbork	18	148	14	16	12	12	14
Stargard Gd.	18	179	9	15	10	6	11
Wejherowo	16	144	11	12	11	13	11
Woj. katowickie							
Czechowice	8	128	15	11	6	13	10
Katowice III/M.	27	378	2	7	7	2	6
Mikołów	21	209	21	17	10	18	16
Mysłowice	25	184	13	17	14	10	14
Nowy Bytom	9	199	8	10	5	8	7
Siemianowice	8	111	14	13	7	8	11
Wodzisław Śl.	5	94	13	9	5	11	9
Woj. kieleckie							
Jędrzejów	18	107	21	8	17	11	15
Kielce I/M.	50	175	43	32	29	21	35
Radom I/M.	8	164	6	5	5	3	5
Skarżysko Kam.	12	106	8	11	11	8	10
Woj. koszalińskie							
Białogard	16	128	10	5	13	9	9
Kołobrzeg	55	96	8	16	57	8	28
Szczecinek	7	139	7	5	5	11	6
Wałcz	9	130	6	5	7	13	6
Woj. krakowskie							
Kraków IV/M.	47	434	29	10	11	39	15
Krynica Zdr.	17	86	33	17	20	14	23
Nowy Targ	19	165	13	13	11	10	12
Oświęcim	14	140	10	13	10	9	11
Zakopane	23	188	9	13	12	8	11
Żywiec	19	192	11	8	10	10	10
Woj. lubelskie							
Chełm Lub.	29	143	22	30	20	10	24
Lublin I/M.	7	135	28	21	5	20	18
Zamość	23	182	18	15	13	25	15

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik				
			miesiąc			kwartał	
			4	5	6	I	II
Woj. łódzkie							
Łęczyca	11	111	16	14	10	7	13
Radomsko	18	159	8	3	11	3	8
Sieradz	7	153	8	5	5	7	6
Skierniewice	11	119	7	16	9	14	11
Zduńska Wola	5	113	7	7	4	5	6
Zgierz	10	128	9	9	8	9	9
Woj. olsztyńskie							
Giżycko	20	112	17	16	18	13	17
Kętrzyn	10	111	13	20	9	20	14
Ostróda	28	139	44	36	20	45	33
Woj. opolskie							
Brzeg	21	131	16	13	16	8	15
Kluczbork	28	149	7	19	19	8	15
Koźle	26	184	6	10	14	2	10
Nysa	20	166	7	6	12	14	8
Prudnik	20	152	8	9	13	9	10
Woj. poznańskie							
Piła	16	171	3	10	9	9	8
Poznań II/M.	9	68	19	25	13	7	19
Woj. rzeszowskie							
Jarosław	18	189	6	7	10	9	8
Jasło	19	122	21	22	16	19	19
Krosno	14	177	15	16	8	6	13
Sanok	9	129	11	15	7	6	11
Woj. szczecińskie							
Gryfice	14	113	23	19	12	10	18
Woj. warszawskie							
Ciechanów	15	141	23	17	11	10	17
Mława	14	91	24	20	15	9	20
Otwock	40	117	46	51	34	10	44
Pruszków	34	173	26	32	20	17	26
Żyrardów	15	126	17	6	12	15	12
Woj. wrocławskie							
Bielawa	9	87	10	12	10	11	11
Bolesławiec	11	153	17	19	7	19	14
Jelenia Góra I/M.	34	141	18	16	24	16	20
Kamienna Góra	16	136	21	15	12	15	16
Lubań Śl.	27	192	15	17	14	10	16
Ząbkowice Śl.	14	150	6	9	9	8	8
Woj. zielonogórskie							
Nowa Sól	26	152	45	40	17	20	33
Świebodzin	20	110	14	12	18	14	15
Żary	21	161	13	21	13	18	15

Tablica VI

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI ZA CZERWIEC 1951 ROKU
w oddziałach V kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik				
			miesiąc			kwartał	
			4	5	6	I	II
Woj. białostockie							
Białystok I/M.	70	275	10	29	25	8	24
Bielsk Podl.	16	109	19	20	15	18	18
Grajewo	3	68	26	8	4	17	13
Olecko	5	85	13	8	6	5	9
Woj. bydgoskie							
Aleksandrów Kuj.	11	109	13	23	10	15	15
Chełmża	12	66	29	15	18	7	21
Mogilno	7	108	4	4	6	11	5
Nakło n/Not.	14	102	18	14	14	10	15
Sępolno	8	77	17	25	10	18	17
Szubin	19	87	15	28	22	17	22
Tuchola	10	88	9	18	11	10	13
Wąbrzeźno	12	113	9	18	11	8	13
Żnin	19	92	6	17	21	12	15
Woj. gdańskie							
Gdańsk Oliwa	37	96	36	30	39	62	35
Kartuzy	13	86	22	19	15	28	18
Kościerzyna	9	102	14	30	9	7	17
Sztum	10	69	21	51	15	19	27
Woj. katowickie							
Myszków	8	57	34	33	14	26	26
Skoczów	8	53	20	11	15	7	15
Ustroń	9	56	13	22	16	15	17
Woj. kieleckie							
Włoszczowa	6	68	16	19	9	11	14
Woj. koszalińskie							
Bytów	7	69	7	15	10	8	11
Człuchów	24	84	20	12	29	11	20
Miastko	4	72	1	9	6	8	5
Sławno	14	119	9	14	12	7	11
Złocieniec	13	45	26	35	29	20	30
Złotów	21	88	29	22	24	24	25
Woj. krakowskie							
Bochnia	14	102	10	5	14	19	10
Wieliczka	6	33	—	32	18	—	24
Woj. łódzkie							
Brzeziny	11	68	17	33	16	35	21
Łowicz	19	140	12	10	14	6	12
Wieluń	17	143	11	11	12	5	11

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik				
			miesiąc			kwartał	
			4	5	6	I	II
Woj. olsztyńskie							
Bartoszyce	27	70	20	56	39	18	39
Braniewo	17	67	21	28	25	21	25
Szczytno	25	89	15	17	28	12	20
Działdowo	16	79	20	24	20	18	21
Lidzbark Warm.	31	77	25	51	40	14	39
Morag	11	126	5	13	9	27	9
Mragowo	14	78	28	19	18	36	22
Pasłęk	17	72	29	38	24	12	30
Pisz	10	72	21	36	14	28	23
Woj. opolskie							
Głuchołazy	16	70	21	23	23	18	22
Głubczyce	8	92	9	7	9	4	8
Krapkowice	2	63	5	6	3	10	5
Paczków	5	50	12	7	10	9	10
Strzelce Opol.	12	137	6	11	9	2	9
Woj. poznańskie							
Chodzież	7	86	7	4	8	3	6
Konin	66	184	18	50	36	13	34
Jarocin	16	150	9	19	11	6	13
Woj. rzeszowskie							
Brzozów	9	59	13	24	15	21	17
Gorlice	13	132	17	9	10	22	12
Kolbuszowa	9	39	25	19	23	25	23
Mielec	9	97	14	10	9	10	11
Rzeszów I/M.	7	60	11	22	12	16	15
Stalowa Wola	7	69	13	16	10	10	13
Tarnobrzeg	12	90	28	14	13	16	18
Woj. szczecińskie							
Gryfino	8	59	18	10	14	8	14
Świnoujście	12	77	19	17	16	16	17
Łobez	10	115	7	6	9	13	7
Woj. warszawskie							
Nowy Dwór	5	42	31	21	12	11	21
Woj. wrocławskie							
Lubin Śl.	18	40	—	—	45	—	—
Bogatynia	8	41	15	37	19	15	24
Boguszów	5	28	21	13	18	20	18
Cieplice	11	84	6	21	13	14	13
Głuszyca	9	58	26	24	15	20	21
Gryfów Śl.	17	72	8	8	24	9	14
Jawor	17	103	29	18	17	14	20
Karpacz	11	42	22	21	26	10	23
Nowa Ruda	15	66	23	22	23	26	23
Oława	9	68	21	26	13	29	20
Strzegom	17	62	25	22	27	6	25
Szczawno Zdr.	8	43	37	37	19	16	30
Polanica Zdr.	8	50	10	20	16	7	15
Szklarska Poręba	11	61	27	22	18	29	22
Świebodzice	8	61	17	8	13	25	13
Ziębice	15	65	35	18	23	9	25
Kowary	15	51	44	30	30	18	34
Góra Śl.	11	88	15	14	13	20	14
Woj. zielonogórskie							
Zielona Góra I/M.	7	113	29	4	6	15	9

Tablica VII

ZESTAWIENIE ILOŚCI REKLAMACJI ZA CZERWIEC 1951 ROKU
w oddziałach VI kategorii i wskaźniki za I i II kwartał

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik miesiac			Wskaźnik kwartał	
			4	5	6	I	II
Woj. białostockie							
Augustów	5	73	10	10	7	22	9
Gołdap	7	31	18	42	23	27	26
Kolno	4	33	28	40	12	32	25
Sokółka	7	65	13	14	11	12	12
Wysokie Maz.	4	45	11	9	9	25	10
Woj. bydgoskie							
Ciechocinek	11	35	28	43	31	23	34
Lipno	10	120	18	70	8	13	30
Rypin	10	119	4	13	8	8	8
Wyrzysk	12	80	11	33	15	10	18
Woj. gdańskie							
Gdańsk N. Port	—	31	—	4	—	10	1
Pruszcz Gd.	9	45	21	14	20	—	18
Woj. katowickie							
Czeladź	3	32	26	15	9	18	16
Dobrodzień	1	15	20	14	7	31	13
Lubliniec	11	93	8	14	12	7	11
Pszczyna	9	122	13	11	7	24	10
Ruda Śl.	3	48	4	11	6	20	7
Woj. kieleckie							
Busko Zdr.	9	89	6	24	10	15	13
Końskie	8	102	16	18	8	8	14
Kozienice	14	86	10	14	16	17	14
Opatów	3	75	5	3	4	6	4
Opoczno	15	115	22	19	13	9	18
Ostrowiec Św.	13	140	12	15	9	16	12
Pińczów	10	84	8	11	12	26	11
Starachowice	11	123	26	12	9	12	15
Woj. koszalińskie							
Drawsko	18	78	20	9	23	7	18
Połczyn Zdr.	12	41	10	14	30	14	18
Ustka	6	31	19	16	20	10	18
Woj. krakowskie							
Brzesko	15	75	6	8	20	4	12
Dąbrowa Tarn.	18	61	33	46	30	38	36
Limanowa	16	65	36	35	25	28	31
Miechów	20	95	16	19	21	14	19
Myślenice	10	79	21	15	13	12	16
Olkusz	12	91	19	16	13	14	16
Rabka	4	61	8	8	7	7	7
Szczawnica	10	21	17	31	48	35	33
Wadowice	17	118	9	12	14	16	12
Woj. lubelskie							
Biała Podl.	54	137	27	58	39	8	41
Biłgoraj	10	65	16	25	15	16	18
Hrubieszów	6	77	9	11	8	7	9
Krasnystaw	13	76	6	21	17	7	15
Kraśnik	18	101	35	32	18	20	28
Lubartów	11	74	11	22	15	21	16
Łuków	10	78	11	15	13	22	13
Puławy	2	115	11	22	2	4	11
Radzyń	13	66	17	27	20	64	21
Tomaszów Lub.	13	69	24	31	19	15	24
Włodawa	8	49	18	13	16	10	16
Woj. łódzkie							
Łask	4	88	6	7	5	4	6
Rawa Maz.	12	69	26	16	17	13	20
Woj. olsztyńskie							
Barczewo	2	12	—	25	17	—	20
Biskupiec	11	61	18	25	18	17	20
Górowo Iław.	12	21	46	100	57	50	66
Nidzica	10	67	19	30	15	38	21

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik				
			miesiąc			kwartał	
			4	5	6	I	II
Nowe Miasto n/Dr.	14	64	34	31	22	18	29
Iława	20	72	26	32	28	12	28
Węgorzewo	14	62	15	28	23	14	22
Woj. opolskie							
Grodków	13	61	26	39	21	33	28
Namysłów	10	79	39	17	13	47	22
Niemodlin	2	62	11	12	3	16	18
Olesno	4	71	17	14	6	7	12
Woj. poznańskie							
Czarnków	8	80	8	21	10	16	13
Gostyń	5	116	10	9	4	5	8
Kępno	17	111	18	7	15	10	14
Koło	16	129	9	9	12	18	10
Kościan	16	119	11	17	13	8	14
Krotoszyn	8	153	7	7	5	6	6
Międzychód	16	101	6	17	16	18	11
Nowy Tomyśl	70	102	27	51	68	38	48
Oborniki	11	97	8	9	11	4	10
Rawicz	12	109	15	15	11	7	14
Szamotuły	25	126	6	28	20	21	18
Śrem	5	82	4	4	6	6	5
Środa Wlkp.	9	97	21	8	9	25	13
Turek	14	94	6	11	15	11	10
Węgrowiec	3	124	4	9	2	6	5
Wolsztyn	5	72	11	9	7	11	9
Września	12	144	7	11	8	6	9
Trzcianka	20	58	—	—	34	—	34
Woj. rzeszowskie							
Dębica	11	92	14	14	12	17	13
Lesko	3	34	13	4	9	47	9
Lubaczów	—	46	9	12	—	19	7
Łańcut	4	95	7	10	4	12	7
Nisko	5	47	18	13	11	13	14
Przeworsk	10	70	16	9	14	16	13
Woj. szczecińskie							
Choszczno	8	63	19	13	13	7	15
Dębno	12	66	22	36	18	13	25
Kamień Pom.	13	62	36	28	21	28	28
Myślibórz	6	73	27	12	8	8	16
Nowogard	3	67	16	17	4	11	12
Pyrzyce	12	40	37	19	30	13	28
Woj. warszawskie							
Garwolin	10	73	17	24	14	40	18
Gostynin	10	85	5	5	12	10	8
Grodzisk Maz.	9	113	18	11	8	7	12
Grójec	4	100	11	13	4	11	9
Irena	3	30	26	10	10	35	16
Maków Maz.	12	52	16	35	23	9	24
Mińsk Maz.	15	114	10	21	13	11	15
Ostrołęka	13	80	16	32	16	11	21
Ostrów Maz.	9	73	22	17	12	19	17
Płońsk	13	70	13	24	19	8	18
Przasnysz	14	60	4	5	23	23	11
Pułtusk	11	94	22	17	12	15	16
Radzymin	11	50	60	10	22	22	31
Sierpc	6	75	10	13	8	12	10
Sochaczew	29	102	20	34	28	19	27
Sokołów Podl.	5	55	14	27	9	11	16
Węgrów	9	64	18	18	14	6	17
Wołomin	16	44	48	51	36	28	45
Woj. wrocławskie							
Lądek	4	37	—	19	11	—	14
Bystrzyca	12	67	25	21	18	26	21
Lwówek Śl.	28	76	30	18	37	18	29
Milicz	6	71	20	14	8	10	14
Oleśnica	10	108	14	12	9	17	12
Strzelin	10	67	10	13	15	15	13
Syców	5	51	42	41	10	12	31
Środa Śl.	12	52	15	7	23	11	15

ODDZIAŁ	Ilość reklamacji	Ilość punktów czynności (w tysiącach)	Wskaźnik				
			miesiąc			kwartał	
			4	5	6	I	II
Trzebnica	14	51	30	36	27	42	31
Wołów	8	64	25	19	13	27	19
Zgorzelec	51	78	37	57	65	25	53
Złotoryja	18	92	21	21	20	16	21
Kudowa	12	22	—	82	55	—	63
Woj. zielonogórskie							
Głogów	11	77	26	10	14	9	16
Gubin	23	45	28	39	51	32	40
Kożuchów	8	32	24	38	25	48	28
Krosno Odrz.	9	59	14	13	15	22	14
Międzyrzecz	13	70	25	43	18	36	28
Skwierzyna	6	53	12	12	11	12	12
Słubice	6	52	19	23	12	19	17
Strzelce Kr.	15	50	23	38	30	26	30
Sulęcin	7	54	9	5	13	13	9
Sulechów	12	60	30	33	20	75	27
Szprotawa	8	42	16	16	19	7	17
Wschowa	13	48	31	23	27	38	27
Żagań	7	64	21	15	11	25	16

Zbigniew Ładoś

WZAJEMNA POMOC I WYMIANA DOŚWIADCZEŃ

Zobowiązanie pracowników referatu „OKP" Oddziału Wojewódzkiego w Bydgoszczy jest jednym z najbardziej wartościowych zobowiązań lipcowych w Narodowym Banku Polskim.

Wezwanie powyższe znalazło całkowite zrozumienie i właściwy odzew u pracowników innych oddziałów wojewódzkich, których sytuacja organizacyjna umożliwiła wystąpienie z tego rodzaju pomocą.

W ramach współzawodnictwa pracy w III i IV kwartale br. zobowiązały się udzielać sąsiedzkiej pomocy oraz dokonywać wzajemnej wymiany doświadczeń w zakresie prac „OKP" następujące oddziały wojewódzkie:

O/W. Bydgoszcz dla O/W. Koszalin
O/W. Gdańsk dla O/W. Olsztyn
O/W. Katowice dla O/W. Wrocław
O/W. Kraków dla O/W. Kielce
O/W. Poznań dla O/W. Zielona Góra

Wykonywanie powyższych zobowiązań jest bieżąco kontrolowane przez Departament Ogólny. Ocena wykonania tych zobowiązań będzie uwzględniona przez Komisję Centralną przy kwalifikowaniu ogólnych wyników współzawodnictwa pracy oddziałów wojewódzkich w III i IV kwartale br.

Wykonywanie zobowiązań jest realizowane w różnorodnych formach, spośród których najważniejsze są instruktaże „OKP". Działalność oddziałów wojewódzkich na odcinku organizowania i kontroli pracy uległa pewnym zmianom, w związku z nowymi wytycznymi oraz z zarządzeniem prezesa nr 12, dla o/wojewódzkich, które powinny przyczynić się do szybszego podwyższania poziomu prac w oddziałach. Obecny kierunek prac „OKP" jest organizacyjno-ekonomiczny, tj. zmierzający do podniesienia wydajności i jakości pracy przez badania przyczyn wysokiego poziomu prac niektórych oddziałów oraz przeszczepianie doświadczeń nabytych w tych oddziałach na pozostałe oddziały. W tym celu pracownicy komórek „OKP" przeprowadzają systematyczne badania teoretyczne i praktyczne, propagują zasady krytyki i samokrytyki dotychczas stosowanych metod pracy oraz w pełni wykorzystują inicjatywę wspózawodniczących mas pracowników Banku. Praca instruktorów „OKP" polega głównie na bezpośrednim instruktażu przeprowadzanym w toku wykonywania bieżących czynności przez pracowników w oddziale, instruktażu tzw. organizacyjnym, w oparciu o wyniki badań: podziału czynności, ilości etatów, obiegu dokumentów, terminowości prac, wykonywania bieżącej kontroli pracy, przyczyn powstawania reklamacji i błędów itp. Wnioski nasuwające się instruktorom „OKP" w związku z powyższymi badaniami są następ-

nie omawiane na konferencjach z kierownictwem oddziału oraz na naradach pracy. Zalecenia pozostawione w oddziale przez instruktorów „OKP" są sukcesywnie realizowane przez kierownictwo i pracowników oddziału, doceniających potrzebę podwyższenia wydajności i dokładności prac w oddziale. Przyjazd instruktorów „OKP" jest dla pracowników oddziału pomocą w realizacji powyższego celu.

Żywa współpraca oparta na wzajemnym zaufaniu, a w szczególności zaufaniu i życzliwości pracowników do instruktorów jest przeto jednym z podstawowych warunków jak najlepszego wykonania tego wspólnego zadania. Niestety w praktyce nie zawsze istnieje dostateczna współpraca pracowników z instruktorem i odwrotnie, jednakże przypadki tego rodzaju są spowodowane przeważnie niewłaściwym sposobem przeprowadzania badań przez instruktorów, zachowujących wszelkie zewnętrzne cechy dokonywania inspekcji lub kontroli. Badania organizacji pracy oraz instruktaż — nie będąc czynnościami kontrolnymi — powinny być przeprowadzane wspólnie z zainteresowanymi pracownikami. Od wyników tych badań uzależnione są wnioski organizacyjne, których realizacja powinna się przyczynić do usprawnienia prac w oddziale.

Sąsiedzka pomoc oraz wzajemna wymiana doświadczeń w pracach referatu „OKP" obejmuje więc następujące czynności:

a) wspólne opracowywanie mobilizującego planu prac,
b) pomoc w prawidłowej kontroli miesięcznych zestawień wydajności i dokładności pracy oddziałów,
c) wspólna analiza wyników wydajności i dokładności pracy oddziałów oraz omówienie wniosków organizacyjnych,
d) odpowiednie zawiadomienie oddziałów o wynikach obliczeń wydajności i dokładności pracy: pomoc w opracowywaniu wykresów i tabeli statystycznych,
e) pomoc w przeprowadzaniu kontroli wewnętrznej i instruktażu komórek organizacyjnych oddziału wojewódzkiego,
f) wspólne badanie przodujących metod pracy w oddziałach położonych na terenie obu województw w celu przeszczepienia tych metod na pozostałe oddziały tych województw.
g) pomoc w badaniu przyczyn niskiej wydajności i jakości pracy oddziałów, lub tylko niektórych komórek organizacyjnych tych oddziałów, położonych w województwie, któremu udzielana jest pomoc „OKP". Pomoc w udzielaniu instruktażu tym oddziałom, doraźna pomoc instrukcyjna, wymiana pracowników itd.,
h) urządzanie wspólnych odpraw instrukcyjnych przy współudziale najlepszych fachowców wybranych z o/wojewódzkiego udzielającego pomocy.

Sąsiedzka pomoc oraz wzajemna wymiana doświadczeń może dotyczyć nie tylko zagadnień wybitnie organizacyjnych, ale również zagadnień specjalnych. I tak, śladem swych kolegów z ref. OKP, pracownicy wszystkich wydziałów O/Wojewódzkiego w Bydgoszczy podjęli dobrowolnie długofalowe zobowiązanie niesienia pomocy O/Wojewódzkiemu w Koszalinie i jego oddziałom terenowym w zakresie wszystkich pionów, przez bezpośrednie włączenie się do prac organizacyjnych i instruktażowych. Pracownicy ci wezwali jednocześnie O/Wojewódzkie w Katowicach, w Krakowie i Poznaniu do podjęcia współzawodnictwa na tym odcinku.

O/Wojewódzki w Bydgoszczy w wykonaniu powyższych zobowiązań zastosował na szerszą skalę wymianę pracowników różnych działów pracy z O/Wojewódzkim w Koszalinie (w sierpniu i wrześniu br. delegował do O/Wojewódzkiego w Koszalinie ośmiu instruktorów, zaś na przeszkolenie do O/Wojewódzkiego w Bydgoszczy w tym samym czasie O/Wojewódzki Koszalin delegował ośmiu pracowników. Poza tym O/Wojewódzki Bydgoszcz zmechanizował dział rachunków bankowych w O/Wojewódzkim w Koszalinie.

O/Wojewódzki Katowice — podejmując wezwanie O/Wojewódzkiego w Bydgoszczy — zobowiązał się nawiązać ścisły kontakt z O/Wojewódzkim we Wrocławiu w zakresie:

a) wymiany wzajemnych doświadczeń i interpretacji spraw kredytowych z zakresu swojej praktyki,
b) właściwej organizacji pracy komórek kredytowych obydwu województw oraz poprawy stylu pracy komórek kredytowych m. in. poprzez wzajemne delegowanie fachowców na konferencje, odprawy i narady pracy,
c) udzielania czynnej pomocy w formie delegowania rutynowanych specjalistów dla przeprowadzania akcji, których treść zostanie wspólnie uzgodniona (np. udzielanie czynnej pomocy przy instruowaniu od-

działów terenowych, podawanie sobie do wiadomości wszelkich uzyskanych osiągnięć na polu współzawodnictwa i racjonalizatorstwa pracy, bliski, wzajemny kontakt dyrektorów o/wojewódzkich i ich zastępców w celu wzajemnej wymiany doświadczeń itd.).

Plany przeprowadzania instruktaży oraz innych form wzajemnej wymiany doświadczeń są przesyłane do Departamentu Ogólnego, który następnie kontroluje ich wykonanie.

Referaty „OKP" sporządzają miesięczne plany prac, niekiedy opracowane bardzo szczegółowo, jak np. przez O/W. we Wrocławiu.

Harmonogram pracowników referatu „OKP" we Wrocławiu:

W dniach	21. 7	23. 7	24. 7	25. 7	26. 7	itd.
Pracownik »A«	Sp	KW	W	W	W	
Pracownik »B«	Sp	KW	W	W	W	
Pracownik »C«	K	K	K	KW	W	
Pracownik »D«	K	PW	W	W	KW	
Pracownik »E«	PW	Sp	KW	KW	K	
Pracownik »F«	N	N	N	K	W	
Pracujących w danym dniu dla referatu »OKP«	5	5	5	6	6	

Objaśnienia znaków:

Sp = sprawozdawczość
K = korespondencja
PW = przygotowywanie materiałów do wyjazdów
KW = kontrola wewnętrzna w o/wojewódzkim
W = wyjazd
R = reklamacje
A = analiza
N = nieobecność (choroba, urlop itp.).

Harmonogram powyższy wyszczególnia dokładnie rodzaje wykonywanych prac oraz przewidywaną ilość pracowników pracujących dla referatu „OKP" w każdym dniu.

W harmonogramie można oddzielnie wykazywać wkład pracy „sąsiedzkiego oddziału wojewódzkiego.

Poza wymienionymi powyżej przykładami, są stosowane również i inne metody wymiany doświadczeń pomiędzy niektórymi oddziałami wojewódzkimi, które doceniają znaczenie przeprowadzonej akcji, wykazując na tym odcinku dużo inicjatywy, pomysłowości i dobrej woli. Niestety nie wszystkie oddziały wojewódzkie jednolicie ustosunkowują się do akcji udzielania pomocy ,dbając w większym stopniu o swoje własne wyniki prac, a nie interesując się w zupełności, lub tylko w niewielkim stopniu sąsiednimi o/wojewódzkimi borykającymi się niekiedy ze znacznie większymi trudnościami. Również nie wszystkie o/wojewódzkie należycie wykorzystują gotowość udzielania pomocy, zgłoszoną przez sąsiednie o/wojewódzkie.

Jak już poprzednio zaznaczono, akcja o/wojewódzkich udzielających pomocy, będzie jako ich dodatkowy wysiłek specjalnie uwzględniona przy analizowaniu wyników we współzawodnictwie pracy.

Wyniki udzielonej pomocy będą mogły być ocenione m. in. na podstawie stopnia wzrostu wskaźników wydajności i dokładności pracy w okręgu, któremu udzielono pomocy. Wkład pracy o/wojewódzkiego udzielającego pomocy będzie mógł być ustalony na podstawie analizy sprawozdania z wykonania planu prac oraz na podstawie wskaźnika instruktażu (ilość oddziałów w sąsiednim województwie, którym udzielono instruktaży organizacyjnych — razy — ilość dni pobytu instruktorów organizacyjnych w tych oddziałach — razy — ilość instruktorów organizacyjnych udzielających tych instruktaży). Ponieważ udzielane instruktaże organizacyjne są jedną z najbardziej skutecznych metod pracy „OKP", przeto wskaźnik powyższy powinien w przybliżeniu oceniać wkład pracy o/wojewódzkiego, udzielającego pomocy organizacyjnej.

Należy oczekiwać, iż akcja wzajemnej pomocy i wymiany doświadczeń odpowiednio się rozwinie, gdyż stanowi ona wyższą formę wykorzystania zdobyczy ruchu współzawodnictwa pracy.

Akcja powyższa powinna objąć swoim zasięgiem możliwie jak największą liczbę oddziałów terenowych oraz doprowadzić do wyrównania poziomu prac pomiędzy oddziałami uzyskującymi wysoką wydajność pracy przy stosunkowo niewielkiej ilości błędów oraz reklamacji, a oddziałami wykazującymi gorsze wyniki.

W skali całego Banku działalność referatów „OKP" doprowadzi do lepszego i szybszego wykonania zadań przy utrzymaniu stosunkowo jak najmniejszej ograniczonej ilości etatów.

Dlatego działalność referatów „OKP" wymaga pełnego poparcia, zarówno ze strony kierowników o/wojewódzkich, oddziałów jak i pracowników oddziałów, świadomych celu wykonywanej przez siebie pracy oraz zadań spełnianych przez Narodowy Bank Polski.

ODDZIAŁY, KTÓRE POWINNY POPRAWIĆ STYL SWOJEJ PRACY

W poprzednich numerach Wiadomości NBP zostały podane oddziały wyróżnione i nagrodzone przez komisję centralną dla oceny wyników współzawodnictwa w NBP.

Dokładna analiza wyników pracy oddziałów wykazuje, że liczne oddziały nie wykorzystują w stopniu dostatecznym środków będących w ich dyspozycji, doświadczeń oddziałów przodujących oraz pomocy oddziałów wojewódzkich dla podniesienia wydajności, jakości i stylu pracy.

W celu pobudzenia tych oddziałów do zmiany dotychczasowego stylu pracy oraz oddziałów wojewódzkich do zwiększenia wysiłku na odcinku pomocy fachowej i organizacyjnej dla oddziałów terenowych Zarząd Banku postanowił wymienić na łamach Wiadomości najgorsze oddziały. Typowanie tych oddziałów zostało dokonane na podstawie materiałów posiadanych przez Departament Ogólny oraz na podstawie dodatkowych opinii oddziałów wojewódzkich.

Jako najgorsze w pierwszym półroczu br. zostały określone następujące oddziały:

1. Nidzica — woj olsztyńskie
2. Dąbrowa Tarnowska — „ krakowskie
3. Miechów — „ krakowskie
4. Lwówek Śląski — „ wrocławskie
5. Zgorzelec — „ wrocławskie
6. Sulechów — „ zielonogórskie
7. Biała Podlaska — „ lubelskie
8. Otwock — „ warszawskie
9. Kołobrzeg — „ koszalińskie
10. Opoczno — „ kieleckie
11. Namysłów — „ opolskie

Wierzymy, że akcja niniejsza spotka się z właściwym zrozumieniem ze strony wszystkich pracowników NBP w szczególności zaś ze strony pracowników wymienionych oddziałów i przyczyni się do dalszego podniesienia poziomu pracy w NBP.

W następnym numerze Wiadomości podamy dokładniejsze omówienie akcji oraz metod typowania najgorszych oddziałów.

DZIAŁ instrukcyjny

DEPARTAMENT OGÓLNY

WYCIĄGI Z PISM DEPARTAMENTU

Faktury odsetkowe

W związku z pismem z dnia . . . . oraz nadesłanym nam w odpisie materiałem dotyczącym odmowy przez I Oddział Miejski w . . . . przyjęcia do inkasa bankowego faktury odsetkowej nr 106/H na zł 567,33 z wystawienia Centrali Handlowej Przemysłu Motoryzacyjnego „Motozbyt", hurtownia . . . . komunikujemy, że faktury odsetkowe podlegają inkasu bankowemu w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. na zasadach przepisów § 48 — Faktury odsetkowe I. S. Dz. IV/D — Rozliczenia fakturowe.

TB/1/144 z dnia 21. 4. 1951 r.

Projekt do oceny

Projekt uważamy za nierealny z powodów następujących:

ad pkt 1 projektu — dowodzenie przez projektodawcę, że brak otrzymania przez odbiorcę oryginału faktury wstrzymuje inkaso jej kopii awizowanej przy pomocy listy inkasowej C przez bank płatnika, do chwili otrzymania oryginału przez płatnika — jest niewłaściwe i niezgodne z przepisami obowiązującymi w dziale rozliczeń fakturowych.

Nieotrzymanie bowiem oryginału faktury przez odbiorcę nie może mieć wpływu na wykupienie jej kopii przez płatnika lub obciążenie rachunku płatnika przez bank w terminie ustalonym.

Dostawca, który stwierdził podpisem firmowym na liście inkasowej, że oryginał faktury wysłał odbiorcy, w przypadku jej niewysłania łamie przepisy finansowe oparte na zasadach uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. Przypadki te powinien odbiorca notyfikować nadrzędnej jednostce niezdyscyplinowanego dostawcy.

ad pkt 2 projektu — na podstawie przypadków nieterminowego przesyłania oryginału

faktur płatnikom przez dostawców, projektodawca proponuje aby dostawca składał przy liście inkasowej oryginał wraz z kopią faktury. Oryginał faktury bank płatnika dostarczałby, stosownie do projektu, przy zawiadomieniu — liście inkasowej C — płatnikowi.

Projekt ten jest niezgodny z postanowieniami uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r., które nakazują dostawcy przesyłanie jednego egzemplarza faktury składanej do inkasa bankowego bezpośrednio do odbiorcy.

Sprawa dołączania do listy inkasowej obok kopii faktury również jej oryginału nie jest pomysłem nowym i była już rozpatrywana.

W związku z tym zaznaczamy, że Bank broni się przed nadmiarem ilości egzemplarzy faktur składanych przez dostawcę, przewidując trudności na jakie napotykałyby jednostki organizacyjne przy dokonywaniu rozliczeń fakturowych.

TB/1/273 z dnia 24. 4. 1951 r.

Projekt do oceny

. . . . komunikujemy, że projekt zmiany przeznaczenia list B, C i D formularza 4700 jest słuszny i wartościowy.

Zagadnienie ujednolicenia wszystkich formularzy uznaniowych przez oznaczenie ich tymi samymi symbolami umownymi jest dążeniem Wydziału Techniki Bankowej, które jednakże natrafia na trudności natury mnemotechnicznej Zbyt bowiem silne jest przyzwyczajenie pracowników zajętych przy załatwianiu czynności związanych z dokonywaniem rozliczeń fakturowych, aby wprowadzić proponowaną zmianę przeznaczenia listy B, C i D formularza 4700.

Z tego też względu uważamy omawiany projekt jako nie nadający się do praktycznego zastosowania.

TB/1/273 z dnia 25. 4. 1951 r.

Projekt do oceny

1) **Składanie list inkasowych A oddzielnie przez podawcę.**

Projekt oddzielnego składania list inkasowych A przez podawcę przy większej ilości dziennej podaży nie zapewnia — zdaniem naszym — przyspieszenia manipulacji.

Przy obecnym bowiem systemie pracownik przyjmujący podaż list inkasowych ułożonych w porządku A, C, B, D i E odbija „datę wpływu listy" stemplem dziennym w porządku A, C, B, odrywając jednocześnie lewą ręką listę A.

Przy proponowanym systemie odbicia stempla dziennego na listach A dokonywałby inny pracownik — a więc czynność tę należałoby, stosownie do projektu, rozłożyć na dwóch pracowników oraz w różnych okresach dnia manipulacyjnego, co nie daje gwarancji czy czynność drugiego pracownika będzie zawsze dokonana w dniu odbicia stempla przez pierwszego pracownika, odbijającego stempel dzienny na listach BC.

Następnie oddzielna podaż list A może być źródłem wielu błędów np. przy zwrotach podawcy do uzupełnienia niewłaściwie wypełnionych rubryk danej listy bez jednoczesnego dokonania tego na liście A, podanej oddzielnie.

Również przy wyszukiwaniu listy A występuje strata czasu, której nie ma w obecnym systemie.

Z powodów wyżej przytoczonych projekt oddzielnego składania list A przez podawcę o większej podaży dziennej uważamy jako nierealny.

2) **Prowadzenie portfelu należności fakturowych w pełnych złotych**

Projekt prowadzenia portfelu należności fakturowych w pełnych złotych, jakkolwiek posiada cechy usprawnienia i przyspieszenia manipulacji uważamy ze względów zasadniczych, jako nierealny.

Bank, prowadząc zapisy na kontach pozabilansowych, stosuje ogólną zasadę księgowania sum łącznie z groszami; nieuwzględnianie kwot groszowych zwłaszcza przy znacznej ilości faktur, zniekształcałoby w pewnym stopniu sumę należności fakturowych, która powinna być zgodna z rzeczywistością.

3) **Zmiana obiegu F-9006 „Zawiadomienie o załatwieniu inkasa"**

Sprawa możliwie szybkiego zawiadomienia jednostki niesamodzielnej, upoważnionej przez władze nadrzędne do prowadzenia rachunkowości, o sposobie i terminie załatwienia inkasa listy inkasowej z podaży tej jednostki, jest zagadnieniem o zasadniczym znaczeniu dla tej jednostki.

Projekt dołączania F-9006 do listy B celem doręczenia go nie przez bank jednostki niesamodzielnej lecz za pośrednictwem jej jednostki nadrzędnej nie daje, zdaniem naszym, gwarancji punktualnego wykonania przesyłki formularza F-9006 przez jednostkę nadrzędną. Mogłoby to prowadzić do opóźnienia w księgowaniu przez jednostkę niesamodzielną rozliczeń z tytułu dostaw lub usług dokonanych przez tę jednostkę.

Projekt uważamy jako nie nadający się do praktycznego zastosowania.

TB/1/273 z dnia 7. 5. 1951 r.

Rozliczenia Polskich Zakładów Zbożowych z gminnymi spółdzielniami »Samopomoc Chłopska«

....komunikujemy, że Bank Rolny nie przyjmując do inkasa w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. not za stwierdzone różnice ilościowe i jakościowe do uprzednio wystawionych rachunków — postępuje zgodnie z zasadami tej uchwały. Noty te należy rozliczać w trybie inkasa dokumentów lub przelewem bankowym.

Trudności, na jakie napotykają Polskie Zakłady Zbożowe w związku z niemożnością uzyskanie należnych kwot drogą przelewu od niektórych GS na skutek niewłaściwie prowadzonej przez te spółdzielnie gospodarki finansowej nie może być podstawą realizowania tych należności w sposób odmienny niż to przewidują przepisy o inkasie. W takich przypadkach Polskie Zakłady Zbożowe mogą dochodzić swych pretensyj w innej drodze (np. w drodze spornej, arbitrażowej itp).

TB/1/144 z dnia 19. 5. 1951 r.

Rozliczenia fakturowe

W związku z pismem ministerstwa z dnia . . . . . L. dz. . . . . . komunikujemy co następuje:

Zgodnie z zarządzeniem pkt 4 uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. dostawca jest uprawniony do złożenia w Banku kopii faktury przy liście inkasowej dopiero po przesłaniu jej orginału, listem poleconym, do płatnika, co stwierdza podpisem firmowym na liście inkasowej.

W okresie wzmożonego wysiłku o przyspieszenie, w skali ogólnokrajowej, obrotowości środków płatniczych, ciężar obowiązków dopilnowania przestrzegania dyscypliny finansowej nie może spoczywać wyłącznie na aparacie bankowym, lecz również, w miarę możności, na wszystkich uczestnikach rozrachunku gospodarczego.

Stwierdzone przez Zjednoczenie Budownictwa Miejskiego w . . . . . . liczne przypadki nieterminowego otrzymywania oryginałów faktur nie dadzą się wytłumaczyć opóźnieniem pocztowym i świadczą o nieprzestrzeganiu przez dostawcę obowiązujących przepisów uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r., co powinno być notyfikowane przez to zjednoczenie nadrzędnym jednostkom niezdyscyplinowanych kontrahentów.

Nadto Zjednoczenie Budownictwa Miejskiego w . . . . powinno zgłaszać przypadki te finansującemu je bankowi, który ze swej strony odniesie się do właściwego oddziału dostawcy poprzez Departament Kredytowy NBP celem wzmożenia kontroli składanych do inkasa faktur przez opieszałych dostawców.

TB/1/144 z dnia 21. 5. 1951 r.

Wypełnianie list inkasowych

W związku z pismem z dnia . . . . . komunikujemy, że zgodnie z przepisami § 8-go IS Dz. IV/D — Rozliczenia fakturowe, oddziały przyjmujące podaż list inkasowych do inkasa obowiązane są sprawdzać czy wszystkie rubryki listy inkasowej zostały wypełnione w sposób właściwy przez dostawcę.

Fakt nadsyłania oddziałowi, jako bankowi płatnika, list inkasowych nie wypełnionych zgodnie z powołanymi przepisami, należy reklamować bezpośrednio w oddziałach podawców oraz notyfikować zgodnie z zarządzeniami Ok. 15/51.

TB/1/144 z dnia 23. 5. 1951 r.

Rozliczenia fakturowe

W związku z pismem z dnia . . . . . komunikujemy co następuje: rozliczenia pomiędzy Polskimi Zakładami Zbożowymi a gminnymi spółdzielniami „Samopomoc Chłopska" z tytułu takich należności jak np. za różnice ilościowe i jakościowe, za różnicę ceny, za przekroczenia ustalonego procentu manca transportowego, uszkodzenie i popsucie towaru w czasie transportu do odbiorcy, za niesłusznie policzone koszty, itp. należy rozliczać w trybie inkasa dokumentów lub poleceniem

przelewu (F-4182) a nie na zasadach uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

Tamtejszy oddział Banku Rolnego, odmawiając załatwienia not debetowych z wyżej podanych tytułów, w drodze automatycznego, przyspieszonego inkasa faktur, postępuje zgodnie z zasadami obowiązującymi w tym dziale czynności.

Natomiast przerzuty towarowe (zbóż) pomiędzy jednostkami handlowymi PZZ powinny być rozliczane na zasadach powołanej wyżej uchwały.

TB/1/144 z dnia 29. 5. 1951 r.

Regulacja należności PZZ z tytułu manc i mniejszej wartości zboża

W związku z pismem z dnia . . . . . komunikujemy, że noty debetowe za stwierdzone różnice ilościowe i jakościowe przy dostawie zbóż, przez gminne spółdzielnie „Samopomoc Chłopska" młynom PZZ lub delegaturom PZZ, zgodnie z interpretacją oddziału w powołanym piśmie, należy regulować, jako niepodlegające uchwale KERM z dnia 20. 5. 1947 r., w trybie inkasa dokumentów lub przelewem bankowym.

TB/1/144 z dnia 2. 6. 1951 r.

Rozliczenia fakturowe jednostek budżetu państwa

W związku z pismem ministerstwa z dnia . . . . . komunikujemy, że przepisy regulujące stronę techniczną rozliczeń fakturowych jednostek budżetu państwa zostaną podane do wiadomości jednostkom budżetowym przez Ministerstwo Finansów a nie przez Narodowy Bank Polski.

Termin wydania tych przepisów ustali Ministerstwo Finansów..

TB/1/144 z dnia 5. 6. 1951 r.

Ustalenie dolnej granicy dla sumy przelewów i inkasa faktur

.....komunikujemy, że sprawa ustalenia dolnej granicy faktur inkasowych w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. oraz dolnej granicy sumy przelewów jest obecnie rozpatrywana w związku z przesłanymi przez Ministerstwo Finansów tezami do zasad rozliczeń za dostawy i usługi (zmiana uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.).

W tej chwili nie możemy oddziałowi podać bliższych szczegółów dotyczących powyższej sprawy przed ich rozpatrzeniem przez Ministerstwo Finansów.

TB/1/144 z dnia 5. 6. 1951 r.

Projekt do oceny

. . . . komunikujemy:

Projekt nie jest pomysłem nowym; bowiem oddziały, realizując intencję zarządzenia przewodniczącego P.K.P.G. z dnia 12. 4. 1950 r. w sprawie mobilizacji rezerw drogą przyspieszenia obiegu środków obrotowych w gospodarce uspołecznionej — dokonują inkasa faktur w terminach trzydniowych a nawet jednodniowych od daty zaawizowania, na podstawie porozumienia z płatnikami list inkasowych.

Jednocześnie informujemy, że Departament Ogólny opracowuje obecnie przy współudziale fachowych departamentów NBP nadesłane przez Ministerstwo Finansów tezy do zmian uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

Zgodnie z powołanymi tezami płatnikowi przysługuje trzydniowy termin dla zgłoszenia odmowy akceptu sumy listy inkasowej, przy czym termin ten biegnie od daty zawiadomienia bankowego.

Niezgłoszenie odmowy w powyższym terminie oznacza zaakceptowanie sumy płatności.

Bank finansujący może przedłużyć termin zgłoszenia odmowy akceptu w odniesieniu do płatników poza siedzibą oddziału Banku, nie dłużej jednak niż do pięciu dni roboczych.

Wyjątkowo — termin odmowy akceptu sumy list inkasowych, których płatnikami są jednostki budżetowe, spółdzielnie produkcyjne, związki zawodowe i organizacje społeczne, został określony na dziesięć dni od daty zawiadomienia banku, przy czym w przypadku niezgłoszenia odmowy akceptu listy inkasowej w przewidzianym terminie, Bank nie dokonuje inkasa lecz zwraca listę inkasową dostawcy.

Projekt do oceny

. . . . komunikujemy:

Projekt wyeliminowania banku podawcy w dokonywaniu rozliczeń fakturowych jest projektem naruszającym zasady finansowania i kontroli bankowej oraz dyscyplinę terminowego dokonywania rozliczeń fakturowych w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

Bank podawcy spełnia w dokonywaniu rozliczeń fakturowych podstawową rolę: złożenie

listy inkasowej w banku podawcy jest początkiem cyklu inkasowego dokumentów złożonych do inkasa, a więc okresu ściśle określonego, który trudno byłoby ustalić w przypadku projektowanego bezpośredniego przesyłania dokumentów do banku płatnika tj. z ominięciem banku podawcy.

Bank podawcy, przyjmując listę inkasową do inkasa, bada prawidłowość jej wypełnienia przez podawcę; zapewnia on tym samym normalny przebieg cyklu inkasowego tych dokumentów.

Natomiast projektowane przesyłanie dokumentów z ominięciem banku podawcy bezpośrednio do banku płatnika byłoby powodem częstego wydłużania się cyklu inkasowego tych dokumentów na skutek wypełniania ich przez podawców w sposób niewłaściwy (np. podanie niewłaściwej nazwy banku płatnika itp.), powodując zatory w inkasie tych dokumentów.

TB/1/273 z dnia 15. 6. 1951 r.

Doliczanie przez PKS 0.5% prowizji inkasowej

.....komunikujemy, że nie jest nam znane zarządzenie centrali NBP zezwalające Państwowej Komunikacji Samochodowej na pobieranie dodatkowej prowizji inkasowej w wysokości 0,5% od ogólnej kwoty złożonych na inkaso faktur.

TB/1/144 z dnia 16. 6. 1951 r.

Rozliczenia fakturowe z podaży centrali spożywczej, hurtownia w.....

W związku z pismem z dnia . . . . . po zapoznaniu się z całością zagadnienia na podstawie załączonych do niniejszego pisma 8 list inkasowy „B" oraz na podstawie wyjaśnień uzyskanych z zainteresowanych w tej sprawie naszych oddziałów, komunikujemy co następuje:

Głównym powodem wydłużenia się cyklu inkasowego załączonych list inkasowych, z wyjątkiem listy nr . . . . . było niewłaściwe wypełnienie przez podawcę — centrala spożywcza, hurtownia w . . . . rubryki na tych listach „Bank płatnika faktury".

Jak bowiem z załączonych list inkasowych wynika, w rubryce tej podano jako bank płatnika „Narodowy Bank Polski o/. . . . . ." zamiast „I o/miejski . . . . ." a więc tak, jak podano na listach inkasowych nr . . . . . .

Niewłaściwe wypełnienie tej rubryki na tych listach miało ten skutek, że listy inkasowe zostały przesłane do oddziału oznaczonego na tych listach, który nie jest bankiem właściwym dla płatników tych list inkasowych. Wobec tego listy te oddział przesłał do oddziału właściwego jako banku płatnika, co spowodowało opóźnienie realizacji inkasa omawianych list inkasowych.

Jak z rubryki „Uwagi Banku" załączonych list inkasowych „B" wynika, okres pomiędzy datą wykupu list inkasowych przez I o/m w . . . . . . a datą uznania rachunku podawcy wpływem inkasa przez II o/m w . . . . . . wynosi zasadniczo trzy dni pocztowe.

Skrócenie tego okresu do przewidzianych w cyklu inkasowym dwóch dni pocztowych nie leży w kompetencji Banku.

TB/1/144 z dnia 16. 6. 1951 r.

Projekt do oceny

.....komunikujemy

1) Projekt ten narusza ogólnie obowiązującą w NBP zasadę sporządzania kopii pism wysyłanych, które następnie przechowuje się w aktach sporządzającej jednostki dla jej ewidencji.

   Takim pismem jest E-4708, a jego kopia jest podstawą do przeprowadzenia przez oddział wysyłający kontroli otrzymanych potwierdzeń odbioru przesyłek przez inne oddziały.

   Stwierdzenie przez oddział podawcy braku potwierdzenia dokonanej przesyłki list inkasowych — stosownie do projektu — na podstawie braku wpływu uznania z list inkasowych, jest o wiele dni spóźnione , bo przekraczające ilości dni pocztowych przewidzianych cyklem inkasowym danych list inkasowych oraz niepewne ze względu na trudności natury technicznej związane z wyszukaniem właściwych list inkasowych A ułożonych w kolejności bieżących numerów danego podawcy.

   Prowadzenie przez oddziały zeszytu przychodu inkasa nie jst przewidziane przepisami Banku.

2) Co do projektu zredukowania F-4708 do jednej części oraz zastąpienia części „Potwierdzenie odbioru" tego formularza nowym formularzem, nazwanym przez projektodawcę „Zawiadomienie o skierowaniu listy inkasowej" odnoszą się uwagi

podane w punkcie pierwszym. Poza tym zaznaczamy, że projekt ten jest potwierdzeniem niejako istniejącego stanu rzeczy; bowiem „Potwierdzenie odbioru" zostało tutaj nazwane „zawiadomieniem" z przeznaczeniem przesyłania go przy mylnie przesłanych fakturach przez oddział właściwy do oddziału podawcy a nie do oddziału nadsyłającego.

Rolę zawiadomienia (potwierdzenia) spełnia „Potwierdzenie odbioru" (F-4708) w związku z jego treścią na odwrocie. Funkcja jaką spełnia ten formularz w rozliczeniach fakturowych, jest wielostronna, czego nie można powiedzieć o projektowanym formularzu. Formularz ten, zgodnie z projektem, należałoby wydrukować według układu projektodawcy, co spowodowałoby, zdaniem naszym, niepotrzebne koszty druku nowego formularza i koszty papieru.

TB/1/144 z dnia 20. 6. 1951 r.

Obliczanie ilości dni na rachunkach pożyczkowych kredytobiorców

. . . . zwracamy uwagę, że oddział nie zapoznał się dokładnie z treścią pkt 1 **b** i **d** zarządzenia nr 34/51 — zasady ogólne, które to przepisy zostały wprowadzone Ok. 20/51.

Bowiem, zgodnie z powołanymi przepisami — ilość dni i liczby procentowe należy obliczać od salda poprzedniego w dniu zmiany tego salda, a więc w dniu księgowania na rachunku pożyczkowym danego kredytobiorcy (pkt 1 **b**) obliczając ilość dni za okres, w którym saldo debetowe pozostawało na rachunku pożyczkowym bez zmiany (pkt 1 **d**).

Biorąc przykładowo obroty na rachunku w pierwszym okresie obliczeniowym, zamieszczone w zarządzeniu nr 34/51 — końcowe saldo debetowe zł 2.000.— z dnia 31. 12. przeniesione na nową kartę kontową (F-4105) pozostawało na tym rachunku bez zmiany w dniu 1. 1. i 2. 1. włącznie; saldo zł 2.000.— — jak z powołanego wyżej przykładu wynika — uległo zmianie w dniu 3. 1. w związku z dokonanymi na tym rachunku w tym dniu obrotami i wyniosło na koniec tego dnia zł 3.050,55.

Wobec tego, w dolnej części obliczeniowej karty kontowej, oznaczonej datą 3. 1. należy obliczyć ilość dni, jak niżej:

	ilość dni	L°/o
Stan z przeniesienia		
zmiany	2	40
Stan do przeniesienia	2	40

Jak z powyższego wynika, w rubryce „stan z przeniesienia" rubrykę „ilość dni" i „L°/o" wykreskowano ponieważ dzień 31. 12. jest ostatnim dniem czwartego okresu rozliczeniowego i dzień ten oraz liczby procentowe za ten dzień weszły do czwartego okresu.

Dzień 1. 1. rozpoczyna nowy — pierwszy okres obliczeniowy. Wobec tego, że saldo debetowe zł 2.000,— leżało na rachunku bez zmiany w dniu 1. 1. i 2. 1. — w rubryce „zmiany" karty kontowej oblicza się ilość dni oraz liczby procentowe 40 od salda zł 2.000,—.

Dzień 3. 1. wchodzi do następnego okresu. Saldo debetowe na koniec dnia 3. 1. w kwocie zł 3.050,55 pozostawało bez zmiany na rachunku zgodnie z powołanym przykładem zarządzenia nr 34/51 — do dnia 4. 1. włącznie.

Jak bowiem z przykładu tego wynika, saldo zł 3.050 uległo zmianie dopiero w dniu 5. 1. na zł 1.000,—.

Wobec tego ilość dni i liczby procentowe za okres 3. 1. — 5. 1. oblicza się:

dzień 3.1 —	1 dzień
„ 4.1 —	1 „
razem	2 dni

Księgowanie w dolnej części obliczeniowej karty kontowej (F-4105) należy przeprowadzić analogicznie, jak podano wyżej w okresie:

1. 1. — 3. 1.,stosując wyżej opisane zasady punktu 1 **b** i 1 **d** zarządzenia nr 34/51 przy dalszych zmianach salda na rachunku pożyczkowym danego kredytobiorcy.

TB/1/141 z dnia 30. 6. 1951 r.

PZUW — regulowanie należności

. . . . komunikujemy co następuje:

Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych jest instytucją, której charakteru prawnego nie można podciągnąć pod pojęcie jednostki budżetowej ani też przedsiębiorstwa państwowego.

PZUW nie jest dotychczas objęty uchwałą KERM z dnia 20. V. 1947 r. Wobec tego rozliczenia pomiędzy PZUW a innymi jednostkami gospodarczymi powinny odbywać się na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lipca 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym.

TB/1/144 z dnia 11. 8. 1951 r.

Odprowadzanie wpływów z tytułu ofiar, składek itp.

W odpowiedzi na pismo oddziału wyjaśniamy:

W podanym przez oddział przypadku można potraktować parafię rzymsko-katolicką w . . . jako inkasenta obcych należności, zwłaszcza że zapowiedziany został uprzednio cel ofiar składanych na tacę przez parafian. Z tego wynika, że parafia nie była obowiązana zebranej gotówki odprowadzać jako wpływu dziennego na własny rachunek, a wpłacając wymienioną sumę w urzędzie pocztowym na rzecz katolickiego uniwersytetu lubelskiego — nie naruszyła przepisów ustawy o obrocie bezgotówkowym.

Sumy pochodzące ze zbiórek ulicznych jak również składki zebrane przez instytucje od pracowników na rachunek czekowy PKO Funduszu Odbudowy Stolicy itp. mogą być również wpłacane bezpośrednio na rachunek uczestnika obrotu bezgotówkowego, w imieniu którego dokonuje się inkasa.

Warszawa, dnia 2. 8. 1951 r.

Obowiązki i uprawnienia nieuspołecznionych uczestników obrotu bezgotówkowego

W nawiązaniu do treści pisma . . . . . zmuszeni jesteśmy stwierdzić, że oddział nie zaznajomił się w dostatecznym stopniu z przepisami ustawy z dnia 1. 7. 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym.

Przypominamy i wyjaśniamy wobec tego najważniejsze obowiązki i uprawnienia nieuspołecznionych uczestników obrotu bezgotówkowego.

Do grupy tych uczestników przepisy ustawy zaliczają: prywatne przedsiębiorstwa, zakłady i osoby wykonujące zajęcia zawodowe, jeżeli są obowiązane do prowadzenia:

a) ksiąg handlowych (obroty roczne przewyższające zł 540.000,—) przewidzianych w Dz. I rozporządzenia Min. Skarbu z dnia 17. 12. 1949 r. (Dz. U. R. P. nr 63, poz. 502) o przedsiębiorstwach zarobkowych prowadzonych w większym rozmiarze,

b) ksiąg podatkowych z kontrolą ilościową (Dz. U. R .P. nr 63, poz. 502 — § 30 i 32),

c) ksiąg specjalnego typu, przewidzianych w Dz. I i III rozporządzenia Min. Skarbu z dnia 7. 5. 1949 r. o obowiązku prowadzenia ksiąg szczególnego typu przez podatników prowadzących przedsiębiorstwa cukiernicze i cukierniczo-kawiarniane (Dz. U. R. P. nr 34, poz. 150) i gastronomiczne (Dz. U. R. P. nr 62, poz. 488).

Nieuspołecznionego uczestnika obrotu bezgotówkowego obowiązuje posiadanie rachunku w jednym banku oraz przeprowadzanie przez ten rachunek wszystkich obrotów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub zakładu albo wykonywaniem zajęcia zawodowego.

W stosunku do nieuspołecznionego uczestnika obrotu bezgotówkowego, zakres kontroli banków ogranicza się do rozrachunków uczestnika z innymi uczestnikami obrotu bezgotówkowego, związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, bądź wykonywaniem zajęcia zawodowego. Nie podlegają więc kontroli drobne wpłaty i wypłaty gotówkowe nawet wobec uczestnika obrotu bezgotówkowego, rozrachunki z osobami nie będącymi uczestnikami obrotu bezgotówkowego oraz rozrachunki nie związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa bądź wykonywaniem zajęcia zawodowego.

Ustawa zwalnia nieuspołecznionych uczestników obrotu bezgotówkowego od obowiązku lokowania w banku wolnych zasobów gotówkowych.

Od tej zasady przepisy ustawy przewidują wyjątek w przypadku korzystania uczestnika z kredytu w banku. Wówczas bank może zobowiązać kredytobiorcę do lokowania zasobów gotówkowych, przewyższających górną granicę pogotowia kasowego, na jego rachunku osobowym w banku. Wynika z tego, że nieuspołecznionemu uczestnikowi obrotu bezgotówkowego wyznacza się limit pogotowia kasowego w przypadkach nakładania na niego przymusu lokowania wolnych środków pieniężnych w banku.

Posiadanie przez uczestnika rachunku w innym banku niż w tym, w którym korzysta z kredytu, wymaga zezwolenia właściwego banku.

Bez ubiegania się o zezwolenie właściwego dla niego banku może uczestnik posiadać rachunek pomocniczy w PKO.

DEPARTAMENT KREDYTOWY

WYCIĄGI Z PISM DEPARTAMENTU

Finansowanie przedsiębiorstw

Wydatki dotyczące ochrony sanitarnej i zabezpieczania budynków przed pożarem (oczyszczanie kominów w przepisowych terminach) powinny być pokrywane w przypadku blokady operacyjnego rachunku przedsiębiorstwa na równi z funduszem płac (Zarz. Nr 6/51 pkt III str. 5 lit. b).

Warszawa, dnia 7. VIII. 1951 r.

Odpis na fundusz zakładowy

Ministerstwo Finansów Departament Księgowości pismem z dnia 7 bm. znak KS. 5859/3/51 ustaliło, że zgodnie z par. 3 pkt 4 ustawy o funduszu zakładowym (Dz. U. R. P. Nr 6/50, poz. 13) w przypadku rozbieżności co do kwoty odpisu pomiędzy bankiem finansującym, a jednostką upoważnioną do zatwierdzenia odpisów — ostateczna decyzja należy do właściwego ministra w porozumieniu z ministrem finansów.

Jednocześnie Ministerstwo Finansów wyjaśniło, że w konkretnym przypadku centralny zarząd, któremu podlegają zakłady — wobec rozbieżności zdań z oddziałem Banku co do wysokości odpisów na F. Z. — powinien zwrócić się w tej sprawie do resortowego ministerstwa. Do czasu uzyskania decyzji — zgodnie z wyjaśnieniem Ministerstwa Finansów — Bank upoważniony jest do ograniczenia wypłat z funduszu zakładowego do wysokości odpisu ustalonego przez Bank.

Warszawa, dnia 18. VIII. 1951 r.

Pokrywanie odsetek za nieterminowe regulowanie podatku obrotowego

1) w przypadku otrzymania od przedsiębiorstwa polecenia przelewu z tytułu zaległego podatku obrotowego wraz z odsetkami i karami za zwłokę — oddział ma obowiązek dokonania całego przelewu. Sprawa wyszukania winnych nieterminowego płacenia podatku nie leży w kompetencji Banku.

2) w przypadku odmowy zapłaty kar i odsetek ze strony przedsiębiorstwa oddział nie ma obowiązku dokonywania przelewu z urzędu, natomiast w razie braku dyspozycji przedsiębiorstwa oddział powinien uregulować powyższe płatności zgodnie z I. S. Dz. VI cz. D § 8 p. 54.

Warszawa, dnia 4. VIII. 1951 r.

Wynagrodzenie za prace zlecone

Oddział mylnie interpretuje notatkę zawartą w Wiadomościach N. B .P. Nr 5/51 w sprawie wynagrodzeń z tytułu prac zleconych. Praca zlecona w wyjątkowych przypadkach może być powierzona pracownikom własnym, pobierającym dodatek funkcyjny, jednak kontrola meritum wypłaty nie należy do kompetencji Banku, lecz do resortu właściwego dla danego przedsiębiorstwa.

Do obowiązków Banku należy jedynie stwierdzić, czy żądana suma na wypłatę wynagrodzenia za pracę zleconą mieści się w ramach zatwierdzonego na ten cel limitu Funduszu Płac, po czym wypłata może być dokonana.

Warszawa, dnia 14. VIII. 1951 r.

Rachunek kapitalnych remontów zespołów sklepów detalicznych przy poszczególnych zakładach mięsnych

Wyjaśnia się, że zgodnie z zasadami systemu finansowego i organizacji finansowej Centralnego Zarządu Przemysłu Mięsnego i jednostek podległych na 1951 r. zawartymi w piśmie okólnym Centralnego Zarządu Przemysłu Mięsnego Nr 46/NG z dnia 14. VI. 1951 r. rozdział IV pkt 15, zespoły sklepów detalicznych posiadają odrębne rachunki w banku finansującym i korzystają bezpośrednio ze środków planu inwestycyjnego.

Jako jednostki działające na zasadach ograniczonego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, zespoły sklepów detalicznych nie mogą jedynie zaciągać samodzielnie kredytów bankowych (posiadać odrębnych rachunków kredytów).

W związku z powyższym wpłaty z tytułu rat amortyzacyjnych, zespołu sklepów detalicznych, powinny być księgowane na odrębnym rachunku kapitalnych remontów tego zespołu.

Warszawa, dnia 24. VII. 1951 r.

M.H.D. – Wypłaty wygranych losów Krajowej Loterii Pieniężnej

Wyjaśnia się, po uzgodnieniu z Centralnym Biurem Miejskiego Handlu Detalicznego, że przedsiębiorstwa M. H. D. nie mają obecnie potrzeby korzystania z kredytu na wypłaty wygranych losów Krajowej Loterii Pieniężnej. Kolektorzy bowiem obowiązani są do zapłaty P. M. L. za sprzedane losy w kilka dni po rozpoczęciu ciągnienia danego rzutu; jednocześnie zaś dokonują sprzedaży klientom losów następnego rzutu. Dysponują więc oni z tego tytułu odpowiednimi kwotami, które wystarczają na bieżące dokonywanie wypłat drobnych wygranych.

Kolektorzy na podstawie przedłożonych we właściwym oddziale NBP wygranych losów, podejmują w myśl przepisów okólnika Nr 61/51 z dnia 30. 3. 1951 r. odpowiednie kwoty z rachunku Polskiego Monopolu Loteryjnego.

Powyższe ma zastosowanie również do innych kolektorów uspołecznionych.

Warszawa, dnia 18. VIII. 1951 r.

Kredyt na niefakturowane należności przedsiębiorstw handlowych

Wyjaśnia się, że wskazówki zawarte w przepisach szczegółowych do Instrukcji Służbowej VI rozdział II str. 8 w zakresie finansowania i kontroli przedsiębiorstw wytwórczych, a dotyczące sprzedaży niefakturowanej nie mogą być stosowane do przedsiębiorstw handlowych. W przedsiębiorstwach wytwórczych sprzedaż niefakturowana objęta jest normatywem wyrobów gotowych, ponieważ wskaźnik do obliczenia normatywu wyrobów gotowych obejmuje również okres na zafakturowanie sprzedaży (trzy dni).

W przedsiębiorstwach handlowych wskaźnik do obliczenia normatywu towarowego obejmuje okres czasu od chwili ich sprzedaży (wydania z magazynu). Nie obejmuje więc okresu czasu na zafakturowanie, wskutek czego sprzedaż nie jest objęta normatywem i nie jest finansowana w ramach normatywu.

Na sfinansowanie sprzedaży niefakturowanej w przedsiębiorstwach handlowych nie zostały przewidziane specjalne środki z uwagi na respiro przy wykupie faktur dostawców.

Z uwagi na powyższe nie należy finansować omawianych należności za okres do czasu wystawienia faktur, mimo, że okres ten przekracza respiro przy wykupie przez przedsiębiorstwo faktur dostawców.

Warszawa, dnia 27. VII. 1951 r.

Współpraca oddziałów banku z wydziałami finansowymi rad narodowych na odcinku kontroli terminowego rozliczania się przedsiębiorstw z budżetem państwa

Sprawa współpracy oddziałów Banku z wydziałami finansowymi rad narodowych w zakresie kontroli terminowego rozliczania się kontrolowanych przedsiębiorstw z budżetem państwa z tytułu zysków i strat oraz z tytułu nadwyżek lub niedoborów własnych funduszów obrotowych — została skonkretyzowana w związku z przepisami Instrukcji Służbowej VI Część G, rozdział II, III i IV ustalającymi wzory deklaracji, które wypełniają przedsiębiorstwa zobowiązane do rozliczania się z budżetem państwa.

Na podstawie wspomnianych deklaracji, których kopię otrzymują wydziały finansowe rad narodowych, — wydziały te mogą dokonywać kontroli właściwego terminowego rozliczania się przedsiębiorstw z budżetem państwa.

W sprawie współpracy oddziałów Banku z wydziałami finansowymi rad narodowych na odcinku terminowego odprowadzania przez przedsiębiorstwa do budżetu innych zobowiązań (np. podatek obrotowy, podatek od operacji nietowarowych, podatek od wynagrodzeń) wyjaśniamy, że współpraca ta powinna mieścić się w ramach ustalonych przepisami okólnika Ministerstwa Skarbu z dnia 28. V. 1948 r. (Dz. U. M. S. Nr 62/48, poz. 251) t. zn. odnośnie deklaracji podatkowych i poleceń przelewów powinna się ograniczyć do przejęcia deklaracji podatkowych i po zaopatrzeniu datą przejęcia — do przesłania jej do wydziału finansowego rady narodowej.

Jednocześnie zwracamy uwagę, że w przypadku gdy rachunek przedsiębiorstwa został zablokowany uregulowanie zobowiązań przedsiębiorstwa z tytułu rozliczeń z budżetem państwa może ulec zwłoce wobec ustalonej w tym przypadku kolejności regulowania zobowiązań (zarządzenie Nr 6/51). Oczywiście za nieuiszczenie w terminie zobowiązania odpowiedzialne jest w tym przypadku przedsiębiorstwo.

Warszawa, dnia 18. VIII. 1951 r.

M.H.D. — kredyt przejściowy na nadzwyczajne potrzeby

Normatyw „towary" na dany kwartał ustalony jest w jednostkach handlowych M .H. D. na podstawie planowanego obrotu w tym kwartale w cenie zakupu. W przypadku znacznego zróżnicowania obrotów w poszczególnych miesiącach danego kwartału, w niektórych miesiącach zapasy towarów — kształtujące się odpowiednio do osiąganych obrotów w granicach obowiązującego wskaźnika zapasów w dniach — mogą utrzymywać się poniżej wyznaczonego normatywu, w innych natomiast— powyżej. Przy tej drugiej ewentualności, powstały ponadnormatywny zapas towarów — może być sfinansowany krótkoterminowym kredytem przejściowym na nadzwyczajne potrzeby.

Warszawa, dnia 24. VII. 1951 r.

Opiniowanie planów techniczno - przemysłowo-finansowych na r. 1951

Pismo Departamentu Kredytowego z dnia 28 lutego 1951 r. znak OK/3/3pf. dotyczyło opiniowania planów techniczno-przemysłowo-finansowych przedsiębiorstw przemysłu wielkiego i średniego. Ponieważ centralne zarządy przemysłów rozdzielały limity do powyższych planów w terminie do 10 marca 1951 r. na poszczególne przedsiębiorstwa i limity te nie mogły ulegać żadnym zmianom — opiniowanie planów przez oddziały byłoby czynnością niepotrzebną.

Cytowane przez oddział zarządzenie przewodniczącego PKPG z dnia 25. IV. 1951 r. dotyczy trybu zatwierdzenia planów techniczno-przemysłowo-gospodarczych na r. 1951 przedsiębiorstw i jednostek gospodarczych przemysłu terenowego. Tryb i terminy zatwierdzania tych planów są inne, niż tryb i terminy zatwierdzania planów przedsiębiorstw przemysłu wielkiego i średniego.

W związku z powyższym w odniesieniu do opiniowania planów techniczno-przemysłowo-finansowych przedsiębiorstw terenowych należy uważać pkt 11 L. O. Nr 50/50 za aktualny.

Warszawa, dnia 30. VII. 1951 r.

M.H.D.—skup srebra przez sklepy komisowe

Oddział N. B. P. może zezwolić, aby kontrolowany przez niego sklep komisowy dokonywał wypłat (z tytułu zakupywanych towarów komisowych jak również z tytułu skupu srebra) ze swoich wpływów bieżących. Pogotowie kasowe dla tego sklepu (uzupełniane również z wpływów bieżących na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o obrocie bezgotówkowym z dnia 1. 7. 1949 r.) — powinno być ustalone na poziomie kwoty wystarczającej na pokrycie każdego dnia z rana pierwszych wypłat, o których wyżej mowa.

Ponieważ skup srebra przez sklepy komisowe M. H. D. dla Centrali Jubilerskiej, dokonywany na podstawie umowy zawartej pomiędzy tą centralą a Centralnym Biurem M. H. D., nie jest transakcją komisową a ma charakter raczej normalnego obrotu towarowego — tym samym średni zapas srebra, jaki będzie się znajdować w omawianych sklepach z tytułu dokonywanego skupu powinien być uwzględniony w normatywie „Towary" danej dyrekcji M. H. D. i finansowany w ramach tego normatywu.

W związku z tym w przypadku zaistnienia istotnej potrzeby — powyższa dyrekcja MHD powinna zasilić ze swego rachunku operacyjnego dodatkowy swój rachunek (prowadzony w ramach konta 110) obejmujący obroty podległych sobie sklepów komisowych.

Warszawa, dnia 26. VI. 1951 r.

WYCIĄGI Z KOMUNIKATÓW WEWNĘTRZNYCH ZSS

Nr 14

1 *Finansowanie inwestycji pozalimitowych*

Finansowanie inwestycji pozalimitowych dokonywane jest na zasadzie uchwały Nr 45 Rady Ministrów z dnia 24. 1. 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A-9 z 10. 2. br.) oraz na zasadzie zarządzenia przewodniczącego P.K.P.G. z 7. 4. br. w sprawie stosowania instrukcji o inwestycjach pozalimitowych (Monitor Polski Nr A-41 z 21. 5. br.). Zwraca się uwagę na § 3 uchwały Nr 45 podający wysokość sum, które można wydatkować na poszczególne rodzaje inwestycji pozalimitowych oraz na § 8 określający źródła finansowania inwestycji pozalimitowych, jak również na rozdziały II, III i IV zarządzenia P.K.P.G. ustalające wytyczne praktycznego załatwiania strony finansowej.

Inwestycje pozalimitowe wykonywane są w zasadzie przede wszystkim z funduszu amortyzacyjnego poszczególnej spółdzielni. Finansowanie tych inwestycji z funduszu inwestycyjnego może być stosowane tylko w wypadkach wyjątkowych, gdy wykonanie inwestycji jest konieczne, a funduszu amortyzacyjnego brak. Udzielanie pożyczek na inwestycje pozalimitowe i wydawanie spółdzielniom zaświadczeń, będących dla Banku podstawą do zaopiniowania „zgłoszenia inwestycji pozalimitowych", należy do kompetencji oddziału okręgowego ZSS.

Nr 15

1 *Zatrudnianie pracowników na półetatach*

Komunikuje się że Departament Zatrudnienia i Płac Ministerstwa Handlu Wewnętrznego wyraził zgodę na zatrudnianie pracowników na półetatach.

Czas pracy pracownika zatrudnionego na półetacie wynosi w ciągu tygodnia 23 godziny.

Wynagrodzenie pracownika na półetacie wynosi połowę wynagrodzenia pracownika zatrudnionego na pełnym etacie w zależności od wykonywanej funkcji.

Pracownikom zatrudnionym na półetacie przysługuje prawo do połowy urlopu przewidzianego dla pracownika zatrudnionego na pełnym etacie a pełniącego tę samą funkcję, nie przysługuje jednak prawo do zasiłku rodzinnego w myśl § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 12. 2. 1951 r. (Dz. U. R. P. Nr 9 poz. 72).

Spółdzielnia, zatrudniająca pracownika na półetacie, ma obowiązek ubezpieczenia tego pracownika, zgodnie z przepisami o ubezpieczeniu społecznym.

Stosownie do decyzji P.K.P.G. pracownikami półetatowymi mogą być wyłącznie kobiety.

Potrzebną dla spółdzielni ilość półetatów przyznaje oddział okręgowy w ramach limitu zatrudnienia przewidzianego na rok 1951.

Pracowników zatrudnionych na półetacie należy wykazywać w sprawozdaniach z zatrudnienia i płac, licząc dwóch pracowników półetatowych za jednego pracownika na pełnym etacie, podając w uwagach pełną ilość pracowników półetatowych.

Zwraca się uwagę, że możliwość zatrudnienia pracowników półetatowych powinny spółdzielnie wykorzystać w celu likwidacji nadmiernej ilości godzin nadliczbowych, wynikających z niewłaściwej organizacji pracy i trudności rozłożenia czasu pracy pracowników zatrudnionych na pełnych etatach.

Pracownicy zatrudnieni na półetatach mogą być kierowani do pracy w sklepach (z wyjątkiem kierowników sklepów), gospodach, stołówkach, bufetach, księgowości itp.

2 *Średnia zatrudnienia w obrocie towarowym na II półrocze b. r.*

Stosownie do decyzji Departamentu Zatrudnienia i Płac Ministerstwa Handlu Wewnętrznego przeciętne zatrudnienia przyznane spółdzielniom na rok 1951 dla obrotu towarowego (łącznie z administracją) muszą być utrzymane w drugim półroczu br.

Ewentualne zwiększenie zatrudnienia w IV kwartale, wynikające z powiększenia planowej wartości obrotu na IV kwartał w porównaniu z planem III kwartału, będzie mogło nastąpić tylko wówczas, gdy spółdzielnia obniży przeciętną zatrudnienia III kwartału poniżej przeciętnej rocznej zatrudnienia.

Zwraca się uwagę, że nieutrzymanie przez spółdzielnie przeciętnej drugiego półrocza na poziomie średnich rocznych zatrudnienia spowoduje wstrzymanie przez banki wypłaty uposażenia dla pracowników pozaetatowych.

3 *Przeprowadzenie zmian w detalicznej sieci dystrybucyjnej*

Z licznej korespondecji z okręgów wynika, że spółdzielnie na własną rękę wprowadzają zmiany w sieci sklepów i o faktach dokonanych zawiadamiają oddziały okręgowe.

Wobec tego ,reasumując wszelkie poprzednie zarządzenia, które ukazały się w komunikatach wewnętrznych Nr 23 z roku ubiegłego i numerach 2 i 13 bieżącego roku, ustala się następujący sposób postępowania w oparciu o wytyczne M.H.W. zawarte w piśmie okólnym Nr 4 z dnia 28. X. 1950 r. Zn. 0-IV 13-5/2/50.

W przypadku gdy zachodzi gospodarczo umotywowana potrzeba przebranżowania powiększenia i modernizacji sklepu lub uruchomienie nowego punktu przewidzianego w planie sieci, spółdzielnia przede wszystkim uzgadnia swoje stanowisko z oddziałem okręgowym. Dopiero na podstawie decyzji okręgu spółdzielnia występuje z wnioskiem do referatu handlu przy prezydium lokalnej rady narodowej (powiatowej lub miejskiej) o zezwolenie na wprowadzenie zmiany. Referaty handlu w myśl pisma okólnego M.H.W. Nr 4 z 28. X. 1950 r. obowiązane są załatwiać wnioski w ciągu trzech dni od daty zgłoszenia.

Uruchamianie nowych punktów nieprzewidzianych w planie sieci jest niedozwolone i może nastąpić jedynie w wyjątkowo uzasadnionych wypadkach. Jeżeli jednak spółdzielnia zmuszona jest uruchomić punkty nieprzewidziane w kwartalnym planie sieci powinna złożyć do oddziału okręgowego dodatkowe plany dla tych punktów łącznie z planem zatrudnienia. Oddział okręgowy może zatwierdzić i przyznać spółdzielni dodatkowe etaty, dokonując korekty operatywnych planów obrotu oraz planu sieci i zatrudnienia w skali województwa. W wypadku gdy oddział stwierdzi, że plan sieci okręgu jest wykonywany i nie ma możliwości dokonania przerzutów w skali województwa, dodatkowe plany powinny być przesłane do Działu Planowania Centrali Z.S.S. celem zatwierdzenia. Po uzyskaniu zatwierdzenia planów oddział okręgowy będzie miał prawo przyznać spółdzielniom dodatkowe etaty dla nowouruchomionych, pozaplanowych punktów. Do chwili otrzymania zgody okręgu, spółdzielni nie wolno uruchamiać nowego punktu.

Tryb ten nie dotyczy akcji specjalnej jak np. akcja opałowa, co do których wydawane są centralnie indywidualne zarządzenia.

Na zlikwidowanie sklepu należy drogą normalną poprzez oddział okręgowy uzyskać zgodę centrali Z.S.S.

Przy przekazywaniu sklepów innym organizacjom handlu uspołecznionego i przy przejmowaniu sklepów, lokali lub agend od innych organizacji handlu uspołecznionego spółdzielnia zwraca się przede wszystkim z wnioskiem do oddziału okręgowego, który na wniosku tym daje swoją opinię i przesyła go do Zarządu Z.S.S. do Warszawy. Tylko na podstawie zgody Zarządu Z.S.S. spółdzielnia może przekazać lub przejąć sklep lub lokal sklepowy innej organizacji. Warunki, na których ma odbywać się przekazanie lub przejmowanie sklepów i innych agend reguluje uchwała Prezydium Rządu z dnia 29. VI. 1950 r., opublikowana w Monitorze Polskim A-78 z dnia 8 lipca 1950 roku i w Monitorze Spółdzielczym Nr 12 z 10 sierpnia 1950 r.

DEPARTAMENT ZAGRANICZNY

ZARZĄDZENIA MINISTRA FINANSÓW W SPRAWACH WALUTOWO-DEWIZOWYCH

Minione półrocze przyniosło dwa zarządzenia ministra finansów o dość istotnym znaczeniu, które nie są dostatecznie znane.

Pierwsze z nich to **zarządzenie z dnia 5. 5. 1951 r. w sprawie przekazywania niektórych depozytów do N.B.P.** (Monitor Polski z dnia 26. 5. 1951 r. nr A-43 poz. 552). Zarządzenie to ma na celu zapobieżenie wydawaniu do rąk prywatnych właścicieli wartości, których posiadanie zostało zakazane ustawą z dnia 28. 10. 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 460).

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na łakt, że przez zakaz posiadania walut obcych, monet złotych, złota i platyny wprowadzony wspomnianą ustawą z dnia 28. 10. 1950. — należy rozumieć zakaz posiadania we własnym dzierżeniu właściciela. Ustawa nie zabroniła posiadania wyżej wymienionych wartości w depozycie w N.B.P.

Zgodnie z powyższym § 3 ust. 1 omawianego zarządzenia stanowi, że wartości objęte zakazem posiadania, które były przechowywane przez władze sądowe, prokuratorskie lub inne, a co do których zapadło prawomocne orzeczenie wydania ich właścicielowi — powinny być przekazane Narodowemu Bankowi Polskiemu z podaniem tytułu przekazania.

Tak przekazane wartości N.B.P. powinien przyjąć do depozytu na imię ich właściciela.

Na podstawie ust. 2 tegoż § 3 właściciel wartości obowiązany jest w ciągu siedmiu dni od dnia następnego po doręczeniu mu zawiadomienia o przekazaniu odprzedać te wartości N.B.P. lub oświadczyć, że składa je do depozytu. Zarządzenie nie daje odpowiedzi na nasuwające się pytanie co ma się stać z depozytem w przypadku gdy właściciel nie dotrzyma wspomnianego terminu lub w ogóle zaniecha wystąpienia do N.B.P.

Opierając się na intencji ustawy z dnia 28. 10. 1950 r. należy przyjść do wniosku, że obowiązek wynikający z cytowanego § 3 ust. 2 nosi charakter porządkowy i że w przypadkach zaniechania dopełnienia tego obowiązku należy przekazane wartości zatrzymać w depozycie właściciela. Gdyby niedopełnienie tego obowiązku miało skutkować automatycznie skup wartości lub ich przepadek na rzecz skarbu państwa — zarządzenie powinno wyraźnie to postanowić.

Słuszność powyższego stanowiska jest potwierdzona przepisem § 3 ust. 5, który stwierdza, że właścicielowi przysługuje prawo do wystąpienia do Komisji Dewizowej z wnioskiem o zwolnienie depozytu w całości lub części, przy czym zarządzenie nie podaje terminu w jakim właściciel może to prawo wykonać.

Polecenie przekazania depozytu zgodnie z § 3 ust. 3 zarządzenia powinno być dokonane z zachowaniem postanowień § 6 ust. 1 instrukcji ministerstwa finansów stanowiącej załącznik do zarządzenia ministra finansów z dnia 6. 7. 1950 r. w sprawie postępowania z depozytami rzeczowymi (Monitor Polski nr. A-79 poz. 925). Ponadto, na zasadzie § 5 zarządzenia, równocześnie z poleceniem przekazania władza przekazująca powinna przesłać szczegółową specyfikację wartości przekazywanych oraz podać dokładny adres właściciela.

Istotnym postanowieniem jest przepis § 4 zarządzenia z którego wynika, że wyroby użytkowe ze złota lub platyny znajdujące się w depozycie, który ma być zwrócony właścicielowi — mogą być wydane bezpośrednio do rąk właściciela, jako nie objęte zakazem posiadania.

Przepis ten ma szczególne znaczenie w tych przypadkach, gdy przekazywany przez władze depozyt został złożony w N.B.P. Jeśli depozyt taki zawiera przedmioty, których posiadanie nie jest zakazane, N.B.P. może przedmioty te wydać właścicielowi bez żadnych innych for-

malności po otrzymaniu polecenia władzy wykonującej prawomocne orzeczenie wydania depozytu.

Oczywiście jeśli depozyt obejmuje wartości których posiadanie jest zakazane obowiązuje postępowanie analogiczne do postępowania z depozytami przekazywanymi.

Zarządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia t.j. w dniu 25. 6. 1951 r.

Omówimy z kolei **zarządzenie ministra finansów z dnia 25. 6. 1951 r. w sprawie skupu pieniędzy zagranicznych przez urzędy celne.** (Monitor Polski z dnia 30. 6. 1951 r. Nr A-57, poz. 757). — Zarządzenie to daje podróżnym przyjeżdżającym do Polski możność legalnego nabycia waluty polskiej w momencie przekroczenia granicy. Jest to szczególnie ważne z uwagi na istniejący zakaz wywozu i przywozu waluty polskiej. Jedynymi wyjątkami od tego zakazu są uprawnienia osób zamieszkałych w kraju do wywozu zł 100,— jednorazowo na podstawie paszportu zagranicznego, zł 5,— jednorazowo przy przekraczaniu granicy w małym ruchu granicznym, oraz zł 5,— jednorazowo przy wkraczaniu do obszaru wolnocłowego z tym, że wydatkowanie lub wymiana za granicą wywiezionych złotych jest zabroniona.

Zarządzenie z 25. 6. 1951 r. nadaje uprawnienia do skupu pieniędzy zagranicznych 26 urzędom celnym.

Urzędy te mogą skupować pieniądze zagraniczne wymienione w tabelach kursowych N. B. P. i po kursie określonym w tych tabelach.

Z powyższego wynika, że dewizy, a w szczególności czeki nie mogą być skupowane przez urzędy celne. Podkreślić też należy, że skupowi przez urzędy nie podlegają pieniądze zagraniczne w odcinkach większych jak podane w tabelach N. B .P., ani bilon, choćby był przewidziany do skupu przez te tabele.

Zasługujące na uwagę jest zdanie ostatnie § 2 zarządzenia, zabraniające urzędom wydawania reszty w pieniądzach zagranicznych.

Wysokość kwot skupowanych pieniędzy nie jest ograniczona.

Skupione pieniądze zagraniczne są zapisywane w specjalnych rejestrach, a następnie przesyłane do najbliższego oddziału N. B. P., gdy równowartość skupionych pieniędzy przekroczy kwotę zł 1.000,—, co najmniej jednak raz na miesiąc.

Pieniądze zagraniczne, o których wycofaniu z obiegu urząd został zawiadomiony po ich skupieniu, powinny być przesyłane do N. B. P., natychmiast po otrzymaniu wiadomości o wycofaniu tych pieniędzy.

Pamiętać należy, że koszty przesyłki skupionych pieniędzy do N. B. P. listem wartościowym pocztą obciążają urząd celny, natomiast koszty przekazania urzędowi równowartości w złotych skupionych walut obciążają Narodowy Bank Polski.

Narodowy Bank Polski skupuje pieniądze zagraniczne nadesłane mu przez urzędy po kursie skupu pieniędzy przez te urzędy. Przepis ten jest bardzo ważny dla przypadków zmian kursowych. Jeśli w okresie czasu pomiędzy skupem pieniędzy zagranicznych przez urząd a odprzedaniem tych pieniędzy NBP nastąpiła zmiana kursu, Narodowy Bank Polski obowiązany jest zaofiarowane pieniądze skupić po tym kursie po jakim zostały skupione przez urząd.

Pomijamy świadomie omawianie przepisów technicznych obowiązujących urzędy, postanowień o nałożeniu na N. B. P. obowiązku udzielania urzędom wszystkich potrzebnych wyjaśnień, instrukcji i informacji oraz obowiązku przeprowadzania kontroli prawidłowości skupu dokonywanego przez urzędy, zachowania przez nie przepisów technicznych jak również metod i postępów szkolenia pracowników celnych w tej dziedzine.

Zarządzenie weszło w życie z dniem 1. 7. 1951 r.

P. H

DZIAŁ racjonalizacji

KOMUNIKATY GŁÓWNEJ KOMISJI PROJEKTÓW USPRAWNIENIA ADMINISTRACJI W NBP

Z nielicznymi wyjątkami, działalność lokalnych komisji projektów usprawnienia administracji nie wykazuje odpowiedniego poziomu. Jedną z głównych przyczyn tego stanu jest brak należytej współpracy z projektodawcami. Dowodem tego jest fakt, że większość projektów nadsyłanych do oceny Głównej Komisji Projektów Usprawnienia Administracji przy centrali NBP nie zawiera ocen lokalnych komisji.

Odnośnie nadsyłanych ocen należy stwierdzić, że niejednokrotnie są one dokonywane pobieżnie, bez należytego zbadania celowości projektu i możliwości jego realizowania. Brak wnikliwej oceny projektów ze strony LKPUA i nadsyłanie wszystkich projektów bez odpowiedniej selekcji—powoduje w konsekwencji — dyskwalifikowanie dopiero przez GKPUA przeważającej większości nadsyłanych projektów. Na skutek niedostatecznej znajomości przepisów „Regulaminu komisji projektów usprawnienia administracji publicznej" (Zb. Dz-I/A str. 42—45), a w szczególności punktu „7" wspomnianego regulaminu, co najmniej połowa nadsyłanych projektów nie zawiera koniecznych danych, wskazujących wyraźnie co i dlaczego — zdaniem projektodawcy — należałoby zmienić w celu usprawnienia pracy oraz jakie autor proponuje sposoby usunięcia dotychczasowych niewłaściwości. Nadsyłane projekty na ogół nie oświetlają wyczerpująco stanu faktycznego oraz ujemnych stron istniejącego stanu rzeczy.

Nierespektowanie wspomnianego punktu regulaminu powoduje między innymi zbędną korespondencję i zbędną stratę czasu, konieczną na przeprowadzenie dodatkowych badań.

Z uwag powyższych powinny lokalne komisje wyciągnąć odpowiednie wnioski oraz powinny poinstruować projektodawców o właściwym sposobie opracowywania projektów, udzielając im w tym zakresie jak najwydatniejszej pomocy.

Dotychczasowa współpraca głównej komisji z lokalnymi wykazała, że na wyróżnienie zasługują lokalne komisje przy Departamencie Kredytowym i Departamencie Zagranicznym— w centrali Banku oraz lokalna komisja przy Oddziale Wojewódzkim w Bydgoszczy.

REJESTR PROJEKTÓW PRZYJĘTYCH PRZEZ GŁÓWNĄ KOMISJĘ PROJEKTÓW USPRAWNIENIA ADMINISTRACJI I WYRÓŻNIONYCH PRZEZ CENTRALNĄ KOMISJĘ USPRAWNIENIA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ PRZY PREZESIE RADY MINISTRÓW

Ob. TADEUSZ HAUSNER — pracownik Departamentu Kredytowego został nagrodzony kwotą zł 150,— za projekt w sprawie prowadzenia ewidencji ilościowej przedsiębiorstw kontrolowanych.

Projekt ewidencji opracowany przez ob. T. Hausnera zawiera w pierwszej części zestawienia branżowe uszeregowane według oddziałów wojewódzkich, zaś w drugiej części zestawienia zbiorcze. Ewidencja ta jest tak ułożona, aby mogła bezzwłocznie służyć danymi statystycznymi, zestawionymi na podstawie kartotek przedsiębiorstw. Wpisów do tej ewidencji dokonuje się raz w miesiącu po otrzymaniu wykazów i kart z oddziałów wojewódzkich. Do chwili zastosowania pomysłu ob. T. Hausnera, odpowiedź w sprawie ilości przedsiębiorstw kontrolowanych przez NBP można było uzyskać dopiero po przeliczeniu odnośnych kart. Projektodawca obliczył, że dzięki zrealizowaniu jego pomysłu osiągnie się ca 10.000 zł oszczędności w stosunku rocznym. Na podstawie powyższego projektu Wydział Ogólny Departamentu Kredytowego opracował nowe zasady techniczne prowadzenia kartoteki przedsiębiorstw kontrolowanych oraz zarządzenia regulujące w tym zakresie czynności oddziałów Banku.

Ob. ZYGMUNT KALEŃSKI – pracownik Wydziału Inspekcji i Kontroli – zespół kontrolny w Gdańsku, otrzymał podziękowanie za projekt usprawnienia ewidencji zarządzeń.

W celu szybszego odnalezienia potrzebnego w danej chwili zarządzenia lub pisma okólnego ob. Z. Kaleński proponuje zaprowadzić — niezależnie od istniejącego już skorowidza — ewidencję bieżącą zarządzeń i oddzielnie pism okólnych. Ewidencję tę powinno się prowadzić od numeru pierwszego z jednoczesnym podaniem działu, którego zarządzenie lub pismo okólne dotyczy.

Przykłady:

Zarządzenia 1951 r.	**Pisma okólne 1951 r.**
nr 1/III	nr 1/II
nr 2/IV-H	nr 2/X-A
nr 3/IV-C	nr 3/III
nr 4/I-A	nr 4/I-A
itd.	itd.

Biorąc pod uwagę, że wszystkie zarządzenia Banku układa się działami, ewidencja powyższa daje możność natychmiastowego stwierdzenia, gdzie znajduje się dane zarządzenie lub pismo okólne.

Prowadzenie ewidencji zarządzeń w formie notowania ich numerów z oznaczeniem działu, którego zarządzenie dotyczy, usprawni wyszukanie zarządzenia szczególnie w tych przypadkach, kiedy pamięta się jego numer ale nie pamięta się działu czynności, w którym zarządzenie zostało wydane.

Zagadnienie powyższe jest uregulowane przepisami Zb. Dz. I/A str. 32 pkt E, które przewidują układanie zarządzeń — tylko w zbiorach urzędowych — według kolejności numeracji.

Ob. KAROL ŚWIERCZEWSKI – z Oddziału w Lubaniu Śl. został nagrodzony kwotą zł 500,– za projekt zastosowania normalnego bibularza jako podręcznego powielacza.

Ob. K. Świerczewski zaproponował, aby zwykły bibularz biurowy, drewniany lub metalowy w razie potrzeby zamienić na podręczny powielacz w sposób bardzo prosty. Mianowicie na wygiętą część bibularza na którą normalnie nakłada się bibułę należy założyć:

a) papier woskowy (np. z okładki kalki maszynowej) lub zwykły pergamin,
b) jeden lub dwa paski bibuły do atramentu,
c) filc lub kilkakrotnie złożone płótno — nasycone farbą powielaczową oraz
d) matrycę ($^1/_5$—$^1/_6$ część normalnej matrycy) z wypisanym tekstem.

Wielkość materiałów wymienionych w punktach a), b), c) należy dostosować do rozmiarów bibuły zakładanej do bibularza. Matryca powinna być szrsza, tak aby o $^1/_2$ cm wystawała po bokach bibularza, w celu uchronienia od bezpośredniego zetknięcia się przepojonego farbą materiału z papierem przeznaczonym na odbitkę. Należy przy tym uważać, aby matryca była dokładnie naciągnięta przed zaciśnięciem bibularza, w przeciwnym bowiem razie marszczy się w czasie sporządzania odbitek. Filcu nie należy zbytnio nasycać farbą, gdyż powoduje zamazywanie się odbitki.

Próby przeprowadzone przez Wydział Gospodarczy wykazały, że projekt jest wartościowy, gdyż pismo powielone przy pomocy powielacza sporządzonego z bibularza jest dostatecznie wyraźne, przejrzyste i mało ustępuje pismu powielonemu za pomocą dotychczas używanych powielaczy.

Opisany powielacz może mieć zastosowanie przy powielaniu pism o krótkiej treści, napisów na opaskach od banknotów, kopertach itp.

Ob. WALENTY DOLIŃSKI – pracownik Oddziału w Sępolnie został nagrodzony kwotą zł 100,– za projekt zamka zapadkowego do stołów z trzema szufladami.

Ob. W. Doliński otrzymał polecenie dorobienia 20 zamków do 10 stołów z trzema szufladami, w których tylko jedna szuflada posiadała zamek. Zamiast wprawienia tych zamków, których koszt wyniósłby ca 300 z. ob. Doliński skonstruował proste i tanie urządzenie umożliwiające automatyczne zamknięcie dwóch bocznych szuflad przez zamknięcie środkowej szuflady. Oddział w Sępolnie stwierdził, że zamki zapadkowe działają bez zarzutu.

Ob. JAN ŻYŁKOWSKI – z Oddziału Wojewódzkiego w Gdańsku został nagrodzony kwotą zł 150,– za projekt dotyczący mobilizacji środków obrotowych przedsiębiorstw handlu zagranicznego.

Według dotychczasowej praktyki, przedsiębiorstwa spedycyjne odsyłały z Gdyni i Gdańska sporządzone dokumenty załadowcze, do swych zleceniodawców w Warszawie, Łodzi lub Katowicach. Zleceniodawcy dokumenty te kompletowali stosownie do warunków płatności i składali je w Departamencie Zagranicznym NBP lub w Banku Handlowym w Warszawie.

Ob. J. Żyłkowski zaproponował aby oddziałom NBP w Gdańsku i Gdyni powierzyć wysyłkę dokumentów płatnych:

a) z akredytyw otwartych przez banki zagraniczne w NBP lub w Banku Handlowym w Warszawie,
b) z akredytyw otwartych na rzecz przedsiębiorstw handlu zagranicznego w bankach zagranicznych,
c) w drodze inkasa zagranicznego.

Następnie, aby oddziałom tym powierzyć również realizację akredytyw usługowych na rzecz przedsiębiorstw portowo-morskich.

Zagraniczne inkaso towarowe przesyłane byłoby przez oddziały NBP do banków zagranicznych z zaznaczeniem, że równowartość powinna być zakredytowana na rachunku NBP w Warszawie. Departament Zagraniczny przeprowadzałby w tym przypadku rozliczenia wpływu z odnośną centralą handlu zagranicznego, na podstawie kopii listu wysyłkowego oraz noty uznaniowej banku zagranicznego.

Departament Zagraniczny ocenił projekt pozytywnie zaznaczając, że tezy poruszone w projekcie były już rozważane oraz nadmienił, że projekt zostanie wykorzystany przy opracowywaniu odnośnych zarządzeń.

Ob. JULIUSZ BUTRYMOWICZ — pracownik Oddziału Wojewódzkiego w Krakowie został nagrodzony kwotą zł 100,— za projekt w sprawie wskazówek dla wyjeżdżających do oddziałów w celu przeprowadzenia instruktażu.

Dla podniesienia poziomu pracy oddziałów, szczególnie nowozorganizowanych wysyłane są w teren przez centralę Banku i oddziały wojewódzkie ekipy pracowników specjalistów, którzy na miejscu pokazują najlepsze metody pracy oraz udzielają koniecznych wyjaśnień i pouczeń. Pracownicy ci badają również stan organizacyjny danego oddziału i w razie potrzeby proponują wprowadzenie zmian.

Ob. Butrymowicz opracował szczegółowe wskazówki dla tych ekip instruktażowych w formie planu pracy, które to wskazówki ułatwiają i przyspieszają przeprowadzanie instruktażu.

Projekt powyższy został przez kompetentny wydział wykorzystany w formie zmodyfikowanej do wydania odpowiednich wytycznych, ogólnie obowiązujących.

Ob. MIECZYSŁAW NITECKI — pracownik Departamentu Kredytowego został nagrodzony kwotą zł 100,— za projekt arkusza dekadowej kontroli wykonania planu kredytowego.

Dotychczas poszczególne wydziały Departamentu Kredytowego stosowały różne wzory arkuszy dekadowej kontroli wykonania planu kredytowego, przy czym forma ich nie była tak przejrzysta i praktyczna, jak wzoru zaproponowanego przez ob. M. Niteckiego.

Według projektu ob. Niteckiego, dla każdej branży zakłada się jedną teczkę. Dane dotyczące pierwszego kwartału nakleja się wprost na teczkę, zaś dane dotyczące kwartałów następnych nakleja się na dodatkowych wkładkach, które są przymocowane do teczki w ten sposób, że nagłówek pozostaje ten sam przez cały rok. Wkładki nie utrudniają przy tym przeprowadzania analizy kwartałów poprzednich. Projekt został zastosowany w Departamencie Kredytowym.

Ob. ZDZISŁAW KLONOWICZ — pracownik Oddziału Wojewódzkiego w Łodzi otrzymał podziękowanie za projekt dotyczący usprawnienia sporządzania awizów żyrowych.

Ob. Zdz. Klonowicz zaobserwował, że przy sporządzaniu awizów do oddziałów, można zaoszczędzić pewną ilość czasu dzięki odpowiedniej metodzie pracy. W celu ułatwienia pracy związanej z wyjmowaniem kalki i wkładki ze sporządzonego awizu ob. Klonowicz proponuje:

a) używać kalkę dłuższą od awizów o 10—15 mm, przy czym szerokość kalki i wkładki powinna być taka sama jak szerokość formularza awizu,
b) przeciwległe rogi kalki obciąć skośnie o 15 mm szerokości kalki,
c) sporządzony awiz i spięty spinaczem z dowodami wyciągnąć spod spinacza (dowody pozostają spięte) a następnie jednym ruchem prawej ręki wyjąć kalki wraz z wkładką. Wystający z pomiędzy kalek róg wkładki należy uchwycić lewą ręką, wyciągnąć i odłożyć po lewej stronie, kalki zaś pozostałe w prawej ręce odłożyć po prawej stronie, po czym awiz z powrotem włożyć pod spinacz, którym spięte są odnośne dowody.

Według ob. Klonowicza powyższa metoda zaoszczędza ca 50% czasu zużywanego obecnie na wykonywanie opisanych czynności.

REJESTR PROJEKTÓW

NIE PRZYJĘTYCH PRZEZ GŁÓWNĄ KOMISJĘ PROJEKTÓW USPRAWNIENIA ADMINISTRACJI

w czerwcu i lipcu 1951 r.

Nr projektu	Projekt dotyczył	Projektodawca	Przyczyny nieprzyjęcia	Data decyzji Gł. Kom.
260	Usprawnienia pobierania opłat za wydawane druki	Z. G.	Nie usprawni pracy i zwiększy zużycie formularzy	4. 6
275	Formularza nr 4133/II	J. M.	Wniosek oparty na błędnym założeniu	4. 6.
296	Wprowadzenia czeku rozliczeniowego zastępującego czeki gotówkowe „do rozrachunku"	P. M.	Proponowany „czek rozrachunkowy" jest właściwie poleceniem przelewu wymagającym dodatkowo stosowania form. 4110 dla uznania rachunku zleceniobiorcy	4. 6.
297	Uzupełnienia „wykazów czynności" wykresami i tabelami	K. P.	Mając na względzie dążenie do ograniczenia sprawozdawczości do koniecznego minimum— nie można — uzupełnienia „wykazów czynności" wykresami lub dodatkowymi tabelami — narzucać oddziałom w formie zarządzenia	4. 6.
298	Uzupełnienia „wykazów czynności" rubryką przeznaczoną na określanie dziennej wydajności pracy	J. T.	Rubryka taka jest zbędna. Projek oparty jest na błędnym założeniu, że przy sprawdzaniu dziennej wydajności nie uwzględnia się zapisu w wykazie roboczogodzin	4, 6.
303	Uzupełnienia przepisów dotyczących „wykazów czynności"	H. R.	Sprawa poruszona w projekcie została już uregulowana przepisem Dz. II pkt 6 str. 16 zarządzeń szczegółowych do ok. 52/51, który brzmi „przyznana ilość etatów dla komórek nie objętych wykazem czynności nie może być przez oddział podwyższona bez zgody Wydziału Organizacyjnego	4. 6.
293	Księgowania obrotów przy pomocy maszyn do sumowania	W. N.	Projekt nie nowy. Konieczność wyprowadzania sald systemem ręcznym przedłuży drugą fazę czynności. Brak odpowiedniej ilości maszyn sumujących.	4. 6.
141	Kontroli wpłat i wypłat przez komórki planowania kasowego	T. B.	Projekt słuszny lecz spóźniony	5. 6.
271	Sporządzania formularzy 4673, 4674, 4676 i 7675 przy pomocy stempli odciskanych na makulaturze	K. N.	Realizacja projektu spowodowałaby znaczne zużycie czasu, stempli i tuszu (nakłady milionowe). Obecnie formularze te drukowane są w minimalnych formatach A7. F-4675 od 1 .7. nieaktualny	5. 6.
264	Wprowadzenia nowego formularza dla przeprowadzenia wykupu list inkasowych	B. C. i M. W.	Dotychczasowe formularze 4190 egz. AD lub dla większej ilości pozycji F-4133/II/I wystarczają.	5. 6.
211	Nowych formularzy usprawniających kontrolę funduszu płac	J. M.	Pewne usprawnienie pracy w banku przy niewspółmiernie zwiększonym zużyciu papieru oraz obciążeniu przedsiębiorstw dodatkową sprawozdawczością	5. 6.
279	Zmniejszenia o 50% formularzy nr nr 10111 i 10111/I	S. K.	Projekt w tej sprawie nr 138/51 wpłynął 12. 3. br. i został już zrealizowany	5. 6.
288	Ewidencji wysyłanych sprawozdań miesięcznych z wydatków i dochodów budżetowych	J. S.	Projekt nie nadaje się do generalnego zastosowania. W niektórych jednak przypadkach może oddać pewne korzyści w zastosowaniu lokalnym. Komisja proponuje autorowi opracowanie na ten temat — artykułu do „Wiadomości NBP"	5. 6.

244	Listy kontroli wyjścia	A. F.	Projekt nieaktualny	11. 6.
6	Pieczątki do stemplowania awizów otrzymanych z innych oddziałów	W. D.	Zastosowanie specjalnej pieczątki o treści „Zaksięgowano — nr Oddziału" nie jest celowe. Dla stemplowania otrzymanych kopii awizów wystarcza całkowicie stempel z numerem oddziału oraz datownik. Fakt zaksięgowania wynika z przesłania kopii awizów przy zestawieniu awizów otrzymywanych (zał. do raportu dziennego)	11. 6.
318	Zmniejszenia formatu formularza 4108	J. L.	Projekt spóźniony. Wydział Techniki Bankowej oddał bowiem do druku F-4108/I formatu A6, realizując w zmodyfikowanej formie projekt racjonalizatorski ob. Zb. Ładosia	11. 6.
166	Zmiany księgi zapasu gotówki	M. G. i G. O.	Prowadzenie trzech ksiąg utrudniłoby księgowanie. Konieczność wydrukowania nowych formularzy zapotrzebowania gotówki ze skrabca. Wzrosłoby znacznie zużycie papieru	12. 6.
245	Ograniczenia ilości wzorów D-l, D-la, D-3 i D-3a	J. L.	Projekt nie wnosi żadnych istotnych zmian mogących mieć praktyczne znaczenie. Proponowany układ zmodyfikowanych wzorów D-l i D-la jest jedynie nowym łącznym uszeregowaniem odpowiednich elementów dotychczasowych wzorów D-l, D-la, D-3, D-3a	12. 6.
285	Wprowadzenia nowego formularza usprawniającego współpracę działu inkasowego i kredytowego	J. P. i R. P.	Zarządzenie Nr 19/51 i 20/51 jasno i wyraźnie rozwiązuje kwestię współpracy komórek kredytowych z manipulacyjnymi. Wobec tego zbędne jest wprowadzanie specjalnego formularza, który raczej rozluźniałby współpracę komórek inkasowych z kredytowymi, sprowadzając ją do wzajemnego wstawiania cyfr bez głębszej analizy i rozpatrywania zaistniałych stanów	12. 6. 25. 6.
283	Usprawnienia nadawania przelewów drogą dalekopisową	E. D.	Konieczność zawiadamiania stacji odbierającej o rodzaju telenoty. Zakładanie dodatkowej kopii i kalki powoduje stratę czasu. Proponowany układ telenoty przedłuży czas nadawania o około 40%	12. 6.
290	Usprawnienia pracy w kasach wpłat wieczorowych	F. O.	Wpisywanie kolejnego numeru kolorowym ołówkiem na chorągiewce worka trwa krócej niż wypisywanie na pasku papieru, nacinanie, odrywanie i przyklejanie do wpłaty	12. 6.
291	Oszczędności form. 4314	B. G.	Projekt spóźniony. W nowo opracowanej I. S. IV/A przewidziano prowadzenie dla każdego klienta w zasadzie jednego tylko arkusza kontrolnego (F-4314) niezależnie od ilości posiadanych przez niego rachunków	12. 6.
306 307 308	Usprawnienia pracy przy wpłatach wieczorowych	T. D.	Zabezpieczanie woreczków papierem opatrzonym pieczęcią firmy jest od dawna powszechnie stosowane. Dokonywanie wpłat wieczorowych w zwykłych kopertach papierowych nie zabezpiecza wpłat, gdyż koperty łatwo ulegają uszkodzeniu. Zwracanie sznurków po rozpakowanych wiązkach jest obowiązkiem kasjera wynikającym tak z instrukcji służbowej jak i zarządzeń oszczędnościowych	12. 6.
316	Zmiany dotychczasowego sposobu załatwiania korespondencji	S. J.	Sprawa wykorzystywania w jak najszerszym stopniu powierzchni papieru jest uregulowana przepisami o korespondencji w § 48 oraz okólnikiem Nr 141/51 w § B pkt 3e.	12. 6.

32	Zmiany w systemie kontroli rozliczeń na kontach 130 i 131	B. G.	Projekt komplikuje rozliczenia i stwarza nowe możliwości błędów. Niewątpliwie byłyby częste mylne księgowania na poszczególnych subkontach. Trudno byłoby sprawdzić salda subkont rozliczeń międzyoddziałowych	18. 6.
62	Usprawnienia wysyłki awizów do oddziałów miejskich	M. W.	Rozdzielanie przez jeden oddział przelewów przeznaczonych do kilku oddziałów spowodowałoby opóźnienie rotacji środków obrotowych zwiększenie pola błędów, skomplikowanie stornowania błędów w rozliczeniach międzyoddziałowych i inne liczne trudności	18. 6.
301	Wprowadzenia formularza polecenia przelewu, oznaczonego białym pasem ukośnym, przy pomocy którego przelewane byłyby dotacje na uzupełnienie środków obrotowych i na planowane straty	K. K.	Formularz taki jest zbyteczny, gdyż referent kredytowy kontrolując uważnie wyciągi z rachunku wraz z załącznikami bez trudności zauważy wpływy dotacji z budżetu na uzupełnienie środków obrotowych i planowane straty	18. 6.
287	Terminarza zobowiązań fakturowych	L. R.	Wprowadzenie terminarza nie da dużych korzyści, gdyż istnieje „kartoteka zobowiązań fakturowych". Ponadto zmiana uchwały KERM z 20.5. 47 zróżniczkuje terminy płatności	18. 6.
311	Wprowadzenia arkusza kontrolnego wpłat wieczorowych i dziennych	A. B.	Te same dane można uzyskać z zestawienia wpłat. Zastosowanie arkusza kontrolnego obarczyłoby oddziały dodatkowymi czynnościami	19. 6.
84	Sprawozdań miesięcznych z wykonania planu kasowego	J. R.	Nie nadaje się do realizacji, gdyż wzory 8, 9 i 12 nie są aktualne	25. 6.
337	Stempli nagłówkowych dla wydziałów w oddziałach wojewódzkich	J. S.	Projekt słuszny, lecz nie nowy. Z uwagi na przewidywane zmiany schematu organizacyjnego na razie nie nadaje się do zastosowania	25. 6.
349	Oszczędzania tuszu w poduszkach do stempli	F. O.	Proponowany sposób odświeżania poduszek do stempli, przez odwracanie ich dnem do góry po skończonej pracy, jest znany i praktykowany	25. 6.
319	Usprawnienia systemu wysyłania list inkasowych	W. S.	Stwierdzenie przez oddział podawcy braku potwierdzenia dokonanej przesyłki list inkasowych na podstawie braku wpływu uznania jest spóźnione oraz niepewne	25. 6.
142	Zmiany kartoteki należności fakturowych	M. K.	Zniesienie kartoteki nie wchodzi w rachubę ze względu na konieczność okresowego uzgadniania z klientami stanów należności i zobowiązań fakturowych	26. 6.
334	Zmniejszenia formatu formularza nr 9001	J. B.	Proponowany format nie pozwala na zamieszczenie wszystkich niezbędnych cech listy i faktury	26. 6.
336	Zmiany formularza karty należności fakturowych	J. B.	Projekt spóźniony. Wydział Techniki Bankowej oddał już do druku formularz dostosowany do najnowszych wymogów	26. 6.
322	Wprowadzenia ewidencji pobranych i zwracanych kaucji za woreczki bilonowe i rozszerzenia ewidencji i kontroli woreczków bilonowych	L. L.	Kasjer zostanie obciążony dodatkową czynnością. Nie jest konieczne prowadzenie każdorazowego stanu ilościowego wydanych za kaucją woreczków jak również ewidencjonowanie ich posiadaczy. W przypadku wątpliwości stan faktyczny można ustalić na podstawie kopii form. 10111 i 10111/I	26. 6.

295	Jednostronnego powielania oraz naklejanie zmian i uzupełnień w zarządzeniach	S. K.	Jednostronne powielanie tekstu zmian i uzupełnień w zarządzeniach nie jest konieczne, bowiem nie należy całych rozdziałów przepisywać lub naklejać, lecz posługiwać się odsyłaczem „patrz . . . .“	26. 6.
22 30 102 258	Zmiany formularza 10003 „Zestawienie obrotów dziennych“	K. W. M. W. A. K. E. K. A. S. E. N.	Ankieta przeprowadzona wśród oddziałów nie wykazała celowości wprowadzenia proponowanych zmian	3. 7.
284	Zmniejszenia i dwustronnego wypełniania form. 10111 i 10111/I	M. W.	Większość form. 10111 i 10111/I jest wypełniana do 1—4 wierszy. Odwracanie załączników przy kontroli i księgowaniu, powoduje znaczną stratę czasu. Konieczność przenoszenia sumy ze strony drugiej na pierwszą stwarza niebezpieczne pole błędów	3. 7.
345	Zaniechania każdorazowych zawiadomień oddziałów o mylnym księgowaniu awizów i wprowadzenia zeszytów kontrolnych dla ewidencji tego rodzaju reklamacji w celu ich późniejszego publikowania w „Wiadomościach NBP“ w formie „czarnej listy“ oddziałów“	W.O.	Tego rodzaju praktyka nie byłaby właściwa, gdyż oddziały dowiadywałyby się o swych błędach dopiero po okresie ca 2 miesięcy, co byłoby sprzeczne z zasadą bieżącej kontroli rozliczeń międzyoddziałowych	3. 7.
347	Usprawnienia techniki skupu obligacji PPOK	T. T.	Projekt oparty na błędnym komentowaniu przepisów	3. 7.
39 43	Modyfikacji wzoru C5	F. Z. J. S.	Projekt słuszny lecz nie mógł być wykorzystany, gdyż na razie nie można zbytnio rozbudowywać planów ze względu na trudności w opracowaniu ich przez niektóre oddziały	9. 7.
240	Przyspieszenia rozliczeń międzyoddziałowych	W. U. A. M.	Przyjęta w projekcie koncepcja sprzeczna jest z podstawowymi zasadami ustawy o obrocie bezgotówkowym przewidującej koncentrację wszystkich obrotów przedsiębiorstwa w jednym banku	9. 7.
242	Zakazu przyjmowania ubezpieczeń rzeczy osób prywatnych wyjeżdżających za granicę	A. G.	P. Z. U. W. jako instytucja wyposażona w monopol działalności w kraju może tylko w wyjątkowych okolicznościach odmówić ubezpieczenia transportów, a przeciwnie powinna dążyć do ich aktywizacji, gdyż opłacona składka zostaje w kraju. W razie odmowy ubezpieczenia należałoby zezwolić na ubezpieczenie transportu za granicą — co spowodowałoby obciążenie dewizowe — w sumie większe niż wypłata szkód	9. 7.
261	Instrukcji personalnej dla oddziałów	B. S.	Projekt nie wnosi nic nowego	9. 7.
294	Uzupełnienia umowy o przyrzeczenie ustanowienia prawa zastawu	J. M.	Proponowane zmiany § 18 I. S. Dz. VI nie zmienia charakteru umowy o przyrzeczeniu ustanowienia prawa zastawu z obligacyjnej na rzeczową, w związku z czym nie będą miały praktycznego znaczenia dla NBP.	9. 7.
325	Wzoru listu do oddziału przyjmującego finansowanie i kontrolę przedsiębiorstwa	J. M.	Wszystkie dane dotyczące przekazywanego przedsiębiorstwa zawarte są w karcie ewidencyjnej i określone zarządzeniem nr 24/VI 12 z dnia 21. 5. 51 r.	9. 7.
354	Prostowania pomyłek w zestawieniu obrotów dziennych	S. D.	Poruszone zagadnienie omawia Okólnik 167/50 Dz. X/7	9. 7.

267 263	Wprowadzenia terminarzy czynności dla kierowników komórek kredytowych w oddziałach od III do V kat. i ewentualnie dla kierowników grup w większych oddziałach	T. B. L. K.	Ze względu na płynność form materiałów sprawozdawczych oraz terminów ich składania nie byłoby wskazane wprowadzenie jednolitego formularza terminarza, który obejmowałyby wszystkie czynności z zakresu finansowania i kontroli przedsiębiorstw	17. 7.
36	Zapobiegania zużyciu wałka maszyny do pisania przez zastosowanie podkładki przy pisaniu	L. M.	Zakładanie trwałej podkładki powodowałoby pracę bardziej hałaśliwą i szybsze zniszczenie całej maszyny. Nie można stosować przy matrycach, utrudnia zakładanie papieru. Przy kręceniu wałka powoduje nierówne odstępy. Przy większej ilości kopii — zbędna.	17. 7.
324	Zastosowania tabeli porównawczej struktury środków obrotowych przy sporządzaniu sprawozdań miesięcznych ze stanu finansowego przedsiębiorstw	E. G. K. K.	Z przepisów bankowych o finansowaniu i kontroli przedsiębiorstw (IS. Cz. D § 12 rozdz. III przepisów szczegółowych) wynika, że orientacyjna analiza stanu finansowego przedsiębiorstw powinna być dokonywana na podstawie miesięcznych sprawozdań z kontroli stanu finansowego, zaś analiza szczegółowa na podstawie bilansów, przy pomocy „arkusza ewidencyjnego analizy bilansu i rachunku wyników", który to arkusz posiada specjalny układ analityczny. Zastosowanie proponowanej tabeli byłoby powtarzaniem czynności referatów kredytowych	17. 7.
338	Przyrządu do rulowania bilonu	J. P.	Projekt nie nowy. Nie daje oszczędności czasu liczenia, gdyż liczenie ręczne i rulowanie jednego worka bilonu (1000 sztuk) przy pewnej wprawie trwa16—17 minut, zaś rulowanie przy pomocy proponowanego przyrządu trwa ca 22 minuty. Między papierem nakładanym na lejek a monetami powstaje luz, osłabiający rulon.	17. 7.
339	Zastosowania półki ułatwiającej zsypywanie bilonu z rafy do woreczków	J. P.	Półka nie pomagając wiele poszerzy stół o ca 15 cm zmuszając pracującego do większego wychylenia się w celu zsunięcia monet z rafy. Praktyczniejsze są lejki blaszane wyłożone brezentem.	17 7.
341	Lampy kontrolnej do szybkiego prześwietlania banknotów w kasach i sortowniach	J. B.	Kosztowne zainstalowanie i eksploatowanie. Przydatność mała przy obecnych banknotach z wyraźnym znakiem wodnym	17. 7.
357	Skasowania kartoteki depozytowej	W. P.	Projekt spóźniony	17. 7.
360	Redagowania telenot stylem telegraficznym	S. D.	Zbytnie streszczanie się może spowodować nieodpowiednie wykonanie zlecenia. W myśl przepisów dla komórek dalekopisowych — telenoty powinny być redagowane zwięźle i jasno, bez posługiwania się stylem telegraficznym	17. 7.
368	Usprawnienia ewidencji rachunków osobowych	K. S.	Nowo opracowana instrukcja rozwiązuje to zagadnienie bardziej szczegółowo	17. 7.
371	Ewidencji przeprowadzanych kontroli	J. K.	Projekt nie nowy. Sprawdzenie, czy wszystkie kontrole zostały przeprowadzone następuje przez porównanie z planem pracy.	17. 7.

RÓŻNE INFORMACJE

Departament Kredytowy zawiadomił Główną Komisję PUA przy Centrali NBP, że projekty racjonalizatorskie, dotyczące zmian lub uzupełnień przepisów I. S. Dz. V i VI oraz formularzy pionu kredytowego — w zasadzie nie będą już mogły być kwalifikowane do zastosowania w roku bieżącym, gdyż zmiany w tym zakresie nie są przewidywane, a formularze zostały już wydrukowane w odpowiednich układach.

Napływające tego rodzaju projekty, jak rów-

nież projekty wskazujące wyraźnie, że dotyczą zmian przepisów lub układu formularzy I. S. Dz. V i VI na rok 1952 będą przekazywane komisji opracowującej I. S. na rok 1952. Projekty te nie będą mogły być ocenione do czasu uzyskania wstępnej opinii wymienionej komisji. Ocena pozytywna zostanie dokonana dopiero na podstawie stwierdzenia komisji opracowującej I. S. na rok 1952, że wspomniane wyżej projekty zostały wykorzystane w całości lub częściowo do opracowywanej instrukcji, po jej uprzednim zatwierdzeniu przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego i Ministerstwo Finansów.

WSPÓŁZAWODNICTWO

OCENA WYNIKÓW WSPÓŁZAWODNICTWA PRACY W NBP W II KWARTALE 1951 r.

Ocena wyników współzawodnictwa pracy w NBP w drugim kwartale 1952 roku dokonana została w dniu 18 lipca br. i nagrody wypłacono przed 22 lipca.

Analiza sprawozdań komisji zakładowych wykazała, że poziom współzawodnictwa stale się podnosi.

Umowy o współzawodnictwo zawierają coraz bardziej wartościowe zobowiązania, świadczące o tym, że na naradach pracy zagadnienie podniesienia jakości i wydajności pracy jest powszechnie rozważane.

Świadczy to również o tym, że kierownictwo docenia znaczenie współzawodnictwa i współpracuje w tym zakresie ze związkiem zawodowym.

Wiele sprawozdań zawiera, oprócz przewidzianych w schematach informacji, krótkie wypowiedzi stwierdzające, że polepszenie poziomu pracy osiągnięto głównie dzięki temu, że zespół pracowników przystąpił do współzawodnictwa.

Jeden z zespołów tak dalece usprawnił pracę, że w ciągu II kw. br. zwiększył wydajność o przeszło 50%. W sprawozdaniu tego zespołu czytamy. ,,Załoga zrozumiała i uświadomiła sobie sens socjalistycznego współzawodnictwa i obecnie stwierdzić można, że cała załoga jak również i poszczególni pracownicy, biją się o wykonanie i przekroczenie normy".

Codzienne interesowanie się wykresem wydajności pracy i rezygnowanie z przyznanych poszczególnym działom etatów świadczy, że idea współzawodnictwa pracy została przez załogę dobrze zrozumiana.

Z dużym zadowoleniem należy stwierdzić, że prawie każdy z zespołów przedstawionych do wyróżnienia w II kwartale br. poszczycić się może poważnymi wynikami swojej pracy Zespoły te wykazały się znacznym wzrostem wydajności, spadkiem reklamacji i spadkiem godzin nadliczbowych.

Oceny kompetentnych Departamentów i Wydziałów były znacznie korzystniejsze, aniżeli w poprzednim kwartale.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że wiele zespołów doskonałe wyniki osiągnęło w trudnych warunkach lokalowych, przy niepełnej obsadzie lub młodym, jeszcze niezbyt dobrze wyszkolonym personelu.

Z nadesłanych sprawozdań oddziałów terenowych wynika również to, że eliminacja na szczeblu komisji wojewódzkich, była znacznie ostrzejsza, aniżeli w poprzednim kwartale. Zarząd Banku, na wniosek Komisji Centralnej wyróżnił następujące zespoły i przyznał im nagrody pieniężne w wysokości zależnej od stopnia wyróżnienia i ilości członków zespołu.

w Centrali Banku

Ocena najlepsza

	Departament Ogólny		
1.	Wydział Organizacyjny — zł	5.000.—	
	Departament Zagraniczny		
	Wydział Wschodni		
2.	Dział NRD i Chiny Ludowe	5.000.—	10.000.—

Ocena b. dobra

	Departament Zagraniczny		
	Wydział Ogólny		
3.	Dział Organizacyjny	500.—	
	Wydział Planowania		
4.	Dział Planów Usługowych	. 800.—	
	Wydział Wschodni		
5.	Hala Maszyn	1.500.—	
6.	Dział Radziecki	3.000.—	
7.	Dział Południ.-Wschodni	2.500.—	8.300.—

Ocena dobra

	Departament Ogólny		
	Generalny Sekretariat		
8.	Dział Rozliczeń Rządowych	300.—	
9.	Inne działy	2.000.—	
	Departament Kredytowy		
	Wydział Fin. Przeds. Handlu Zagran.		
10.	Działy II, IV i V	2.200.—	
	Departament Zagraniczny		
	Wydział Ogólny		
11.	Dział Kontroli Wewnętrznej	500.—	
	Wydział Planowania		
12.	Dział Statyst. i Sprawozd.	400.—	
13.	Dział Plan. Zbiorczych	500.—	
	Biuro Komisji Dewizowej		
14.	Dział Kontroli	2.250.—	
	Departament Emisyjny		
15.	Wydział Planowania Kasowego	1.350.—	
	Departament Adm.-Gospodarczy		
16.	W Wydziale Administracji Nieruchom. — Referat Przeciwpożarowy i Dział Ogólny oraz w Wydziale Gospodarczym — Referat Samochod., Referat Naprawy Maszyn Biurowych i Magazyn Główny	4.700.—	
	Departament Budżetowo-Rachunk.		
17.	Wydział Płac	3.750.—	
18.	Centralna Księgowość	3.150.—	
	Wydziały Samodzielne		
	Wydział Ekonomiczny		
19.	Zesp. Bibliot. Centralnej	350.—	
	Wydział Inspekcji i Kontroli		
20.	Dział Kontroli	1.450.—	22.900.—

Zestawienie: I — 10.000.—
Zestawienie: II — 8.300.—
Zestawienie: III — 22.900.—

Razem w Centrali 41.200.—

w Oddziałach

Ocena najlepsza

1.	Bydgoszcz Oddział Wojewódzki kat. I	20.000.—	20.000.—

Ocena b. dobra

	Gdańsk Oddział Wojewódzki		
2.	Referat OKP	600.—	
	Katowice Wojewódzki		
3.	Wydział Operacyjny	5.000.—	
	Łódź Wojewódzki		
4.	Referat Ekspl. Poj. Mech.	1.500.—	
	Poznań Wojewódzki		
5.	Wydział Kredytowy	5.000.—	
	Rzeszów Wojewódzki		
6.	Dział Rozliczeń Faktur	600.—	
	Zielona Góra Wojewódzki		
7.	Dział Plan. Kasowego	300.—	
8.	Tarnów kat.II	4.800.—	
9.	Zabrze kat. II	7.500.—	
10.	Gniezno kat. III	4.500.—	
11.	Świętochłowice kat. III	3.000.—	
12.	Wrocław II/O/M kat. III	6.500.—	
13.	Głubczyce kat. V	1.500.—	40.800.—

Ocena dobra

	Gdańsk Wojewódzki		
14.	Wydział Kredytowy	1.600.—	
15.	Wydział Operacyjny	3.000.—	
	Katowice Wojewódzki		
16.	Wydział Kredytowy	5.000.—	
	Kraków Wojewódzki		
17.	Dział Adm. Gosp.	1.500.—	
18.	Dział Plan. Kasowego	500.—	
	Łódź Wojewódzki		
19.	Dział Rozliczeń Fakturowych	1.300.—	
20.	Dział Plan. Kasowego	500.—	
	Poznań Wojewódzki		
21.	Ref. OKP i Budż. Banku	1.000.—	
	Rzeszów Wojewódzki		
22.	Dział Księg. i Budż. Banku	300.—	
	Wrocław Wojewódzki		
23.	Dział Rach. Osob.	800.—	
24.	Dział Rozliczeń Fakturowych	700.—	
	Zielona Góra Wojewódzki		
25.	Dział Rach. Osob.	500.—	
26.	Bydgoszcz I/O/M kat. II	4.800.—	
27.	Chorzów kat. II	6.300.—	
28.	Gliwice I O/M kat. II	4.000.—	
29.	Warszawa IV O/M kat. II	4.500.—	
30.	Wrocław I O/M kat. II	7.300.—	
31.	Tczew kat. III	2.500.—	
32.	Bielawa kat. IV	1.500.—	
33.	Brodnica kat. IV	2.500.—	
34.	Sanok kat. IV	1.800.—	
35.	Chełmża kat. V	1.000.—	
36.	Gryfino kat. V	1.300.—	
37.	Września kat. VI	1.600.—	55.800.—

Ocena mniej dobra

	Kraków Wojewódzki		
38.	Wydział Kredytowy	3.200.—	
	Łódź Wojewódzki		
39.	Wydział Kredytowy	3.100.—	
	Poznań Wojewódzki		
40.	Kierowcy Samoch.	300.—	
41.	Gliwice kat. II	4.000.—	
42.	Łódź I O/M kat. II	7.500.—	
43.	Gdańsk III O/M kat. III	2.700.—	
44.	Bydgoszcze II O/M kat. III	3.600.—	
45.	Mysłowice kat. IV	2.000.—	
46.	Nowy Bytom kat. IV	1.300.—	
47.	Siemianowice kat. IV	1.000.—	
48.	Zamość kat. IV	1.800.—	
49.	Chodzież kat. V	900.—	
50.	Grajewo kat. V	1.200.—	
51.	Gdańsk Nowy Port kat. VI	900.—	
52.	Góra Śląska kat. VI	800.—	34.300.—

Zestawienie. I — 20.000.—
Zestawienie: II — 40.800.—
Zestawienie: III — 55.800.—
Zestawienie: IV — 34.300.—

Razem w oddziałach — 150.900.—

Zestawienie ogólne:

Centrala —	41.200.—
Oddziały —	150.900.—
Ogółem —	192.100.—

Minimalną i maksymalną wysokość nagrody pieniężnej na jednego pracownika ustalono następująco:

Grupa	Minimum	Maksimum
1. najlepsza	150.–	400.–
2. bardzo dobra	100.–	300.–
3. dobra	100.–	250.–
4. mniej dobra	100.–	250.–

Spośród oddziałów wyróżnionych i nagrodzonych następujące otrzymały tytuł „Oddział Przodujący" za największe osiągnięcia w socjalistycznym współzawodnictwie:

1. W skali ogólnokrajowej:
Oddział Wojewódzki w Bydgoszczy

2. W skali kategorii:
I. Oddział Wojewódzki w Bydgeszczy
II. Oddział w Zabrzu
III. Oddział w Gnieźnie
IV. Oddział w Bielawie
V. Oddział w Głubczycach
VI. Oddział we Wrześni

3. W skali województwa:

Białostockiego — Oddział w Grajewie
Bydgoskiego — Oddział w Brodnicy
Gdańskiego — Oddział w Tczewie
Katowickiego — Oddział w Zabrzu
Krakowskiego — Oddział w Tarnowie
Lubelskiego — Oddział w Zamościu
Łódzkiego — Piewszy Oddział Miejski w Łodzi
Opolskiego — Oddział w Głubczycach
Poznańskiego — Oddział w Gnieźnie
Rzeszowskiego — Oddział w Sanoku
Szczecińskiego — Oddział w Gryfinie
Warszawskiego — Czwarty Oddz. Miej. w Warszawie
Wrocławskiego — Drugi Oddz. Miejski we Wrocławiu

Pytania i odpowiedzi

ZAGADNIENIA DEWIZOWE.

Czy właściciel złota pozostałego z dokonanego na podstawie zezwolenia Komisji Dewizowej przerobu wyrobu użytkowego na cele dentystyczne lub inny wyrób użytkowy może zatrzymać wspomnianą resztę złota we własnym posiadaniu?

Złoto pozostałe po przerobie może być zatrzymane w posiadaniu właściciela jedynie za zgodą Komisji Dewizowej. Decyzje Komisji Dewizowej zezwalające na przerób złota zawierają obecnie z reguły zgodę na pozostawienie w posiadaniu właściciela niewykorzystanego złota do wagi 1 gram.

Czy i jaką kwotę może adwokat wyłożyć za swego klienta zamieszkałego za granicą na pokrycie wynikłych kosztów sprawy?

Na zasadzie okólnika Komisji Dewizowej Nr 2 z dnia 31. 10. 1946 r. (Dz. U. M. Sk. Nr 22) adwokaci mogą dokonywać wykładów na koszty w sprawach mocodawców zamieszkałych za granicą pod warunkiem uzyskania zwrotu równowartości wyłożonych sum w zagranicznych środkach płatniczych nadesłanych lub przekazanych z zagranicy w przeciągu dwóch miesięcy od dokonania wykładu. Dopuszczalna wysokość wykładanych kwot została ostatnio ustalona przez Komisję Dewizową na złotych 300,— na jedną sprawę.

Czy adwokaci mogą przyjmować równowartość honorarium przypadającego im od ich mocodawców zamieszkałych za granicą — w formie przesyłek towarowych z zagranicy lub też w złotych wypłacanych za cudzoziemca przez osoby zamieszkałe w Polsce?

Zgodnie z § 20 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 24 lipca 1936 r. (Dz. URP z 1939 r. Nr 7, poz. 40) wszelkie należności przypadające osobom zamieszkałym w Polsce od osób zamieszkałych za granicą — a więc i należności adwokatów za usługi świadczone mocodawcom — cudzoziemcom powinny być zaspokajane wyłącznie w zagranicznych środkach płatniczych, lub w drodze wypłaty z rachunku zagranicznego wolnego. Przyjęcie uregulowania należności w jakiejkolwiek innej formie jest bez zezwolenia Komisji Dewizowej zabronione.

Czy możliwe jest regulowanie zobowiązań wobec zagranicznych urzędów stanu cywilnego w drodze przesyłki międzynarodowych kuponów na odpowiedź?

Z dniem 16 sierpnia 1951 r. urzędy pocztowe pozaklasowe i od I do III klasy (w miastach wojewódzkich i powiatowych) podjęły sprzedaż międzynarodowych kuponów na odpowiedź. Sprzedaż kuponów i ich wysyłka za granicę następuje wyłącznie za zezwoleniem Komisji Dewizowej, o które można ubiegać się składając uzasadnione wnioski na formularzu N. B. P. Nr 7910.

Jaka jest wysokość opłaty skarbowej od pism i wniosków składanych Komisji Dewizowej?

Opłata skarbowa od pisma lub wniosku kierowanego do Komisji Dewizowej wynosi zł 6,—. Załączniki do takich pism podlegają opłacie skarbowej w wysokości zł 0,60 od każdego załącznika.

Jak oddział powinien postąpić w przypadkach niezachowania przez klienta terminu przedstawienia zaświadczeń lub złożenia do depozytu wartości dewizowych — wyznaczonego przez Komisję Dewizową?

W przypadkach niewykonania w wyznaczonym terminie czynności nakazanych decyzją Komisji Dewizowej powinien oddział N. B. P. wezwać klienta do dopełnienia tych czynności w terminie dni 7 od ponownego wezwania, a po bezskutecznym upływie tego terminu sprawę przedłożyć Komisji Dewizowej.

Czy wypłata w złotych równowartości walut obcych przypadających z rozliczenia do zwrotu osobom, które wyjeżdżały za granicę jest dopuszczalna bez zezwolenia?

Wypłata równowartości walut obcych w złotych przypadających do zwrotu osobom, które były delegowane służbowo za granicę nie wymaga zezwolenia, o ile wydatkowanie wyżej wymienionych walut zostało uznane w kosztach podróży prawidłowo rozliczonych i akceptowanych przez właściwy resort.

Czy cudzoziemcy mogą nabywać bilety kolejowe i lotnicze na przebiegi zagraniczne w ciężar prowadzonych dla nich rachunków złotowych?

Placówki sprzedaży biletów kolejowych i lotniczych mogą sprzedawać za złote cudzoziemcom dewizowym bilety na przebiegi zagraniczne w tych przypadkach, gdy pochodzenie złotych z odprzedaży zagranicznych środków płatniczych NBP lub innej instytucji uprawnionej do skupu zostanie stwierdzone zaświadczeniem instytucji, która skupu dokonała. Oddziały mogą wydawać takie zaświadczenia również wówczas gdy osoba nabywająca bilet posiada w danym oddziale rachunek zasilany wyłącznie wpływami złotych pochodzących z odprzedaży zagranicznych środków płatniczych.

Czy moneta złota może być oddana osobie prywatnej na przechowanie?

Przyjmowanie na przechowanie (do depozytu regularnego) monet złotych, złota w postaci nieprzerobionej i walut obcych nie jest handlem zabronionym art. art. 5 i 6 dekretu z 26 4. 1936 r., (Dz. URP z 1938 r. Nr 86, poz. 584 i z 1939 r. Nr 87, poz. 549). Zwrócić jednak należy uwagę na istniejący obecnie zakaz posiadania wyżej wymienionych wartości wprowadzony ustawą z dnia 28. 10. 1950 r. (Dz. URP Nr 50, poz. 460). Zatem przyjmowany na przechowanie przedmiot musi być posiadany legalnie tj. na podstawie zezwolenia Komisji Dewizowej.

Czy książeczki oszczędnościowe wystawione przez instytucje niemieckie przed 9.5.1945 r. mogą być wysyłane za granicę?

Sprawa płatności w Niemczech z tytułu należności figurujących w niemieckich książeczkach oszczędnościowych sprzed 1945 r. nie została przesądzona negatywnie przez władze niemieckie. Wobec powyższego istnieje możliwość wypłaty każdej z takich należności, a omawiane książeczki oszczędnościowe należy uważać za wartości, których wywóz jest bez zezwolenia zabroniony z mocy art. 8 ust. 1 dekretu z 26. 4. 1936 r.

Gzy oddziały powinny zawiadamiać Komisję Dewizową o przyjęciu do depozytu wartości objętych zakazem posiadania wynikającym z ustawy z 28.10.1950 r.?

Zgodnie z zarządzeniem Prezesa N. B. P. Nr 27 z dnia 1. 6. 1951 r. zawiadamianie Komisji Dewizowej o przyjętych na podstawie tego zarządzenia depozytach nie jest wymagane.

Czy dozwolone jest szacowanie i ważenie złota, pobieranie opłat za te czynności i dokonywanie obrotu złomem srebrnym?

Przepisy dewizowe nie zabraniają szacowania i ważenia złota posiadanego legalnie, ani pobierania opłat za takie czynności, ani też obrotów złomem srebrnym i nieobiegowymi monetami srebrnymi. Jednakże czynności te mogą podlegać ograniczeniom z innych przepisów.

Czy złoto dentystyczne może być uważane za wyrób użytkowy?

Złoto dentystyczne w formie krążków, klamer, lutów itp. jak również folia platynowa nie są wyrobami użytkowymi i posiadanie ich jest bez zezwolenia zabronione. Natomiast korony i mostki złote są wyrobami użytkowymi, nawet wówczas gdy zostały usunięte z jamy ustnej, w tych jednak tylko przypadkach, gdy mogą być uczynione zdatnymi do użytku zgodnie z ich przeznaczeniem tj. nałożone na zęby pacjentowi bez konieczności przetapiania wyżej wymienionych przedmiotów ze złota.

CZYTELNICY PISZĄ

GRUPA OGÓLNA DZIAŁU FINANSOWANIA I KONTROLI

W Nr 7/51 Wiadomości NBP ob. Mika z Gdyni podaje swoje uwagi i spostrzeżenia odnośnie mego artykułu w Wiadomościach NBP Nr 4/51, omawiającego projekt organizacji grupy ogólnej działu finansowania i kontroli. Fakt, że artykuł ten wywołał dyskusję świadczy, że sprawa organizacji komórek kredytowych jest sprawą otwartą i ostatecznie jeszcze nie skrystalizowaną. Praktyka i potrzeby chwili będą wskazywały właściwą drogę do jak najlepszego rozwiązania i dlatego też trudno jest nie przyznać racji ob. Mice w niektórych punktach jego spostrzeżeń, biorąc pod uwagę fakt, że artykuł mój pisany był jeszcze w lutym 1951 r. Być może, że nie mogąc w szczupłych ramach ówczesnego artykułu omówić szczegółowo zagadnienia w formie opisowej spowodowałem pewnego rodzaju niezrozumienie co do projektowanej działalności grupy ogólnej działu finansowania i kontroli. Dlatego też poczuwam się do obowiązku wyjaśnić, co następuje:

Zupełnie jasno i wyraźnie podkreśliłem na wstępie mego artykułu z Nr 4/51, że działalność grupy ogólnej sprowadza się do pięciu punktów:

1) zaznajamiania kolegów z interpretacją zarządzeń,
2) koordynacji pracy grup operacyjnych w zakresie kontroli wstępnej i bieżącej,
3) współpracy przy kontroli następnej,
4) szkolenia zawodowego,
5) t. zw. „pogotowia ratunkowego" przy terminowych pracach zleconych.

Nie było więc absolutnie mowy o jakiejkolwiek działalności operacyjnej pracowników grupy ogólnej, jak to mylnie zrozumiał Ob. Mika. Schemat organizacyjny grupy ogólnej przewidujący podział na cztery referaty podawał jedynie tytuły zagadnień, których interpretacja i wyjaśnienie kolegom z grup operacyjnych należało do danego referenta. Dlatego też cztery referaty grupy ogólnej obejmowały wszystkie zagadnienia przewidziane instrukcją służbową, a każdy z czterech referentów specjalizował się w swoich zagadnieniach. Poza tym należałoby od razu z miejsca wyjaśnić, że tego rodzaju grupa ogólna może mieć w pełni zastosowanie jedynie w dużych lub średnich oddziałach, gdzie w dziale kredytowym pracuje przynajmniej ca 30 osób. W mniejszych oddziałach wystarczy zamiast grupy — referat ogólny jedno- lub dwuosobowy. Referat taki może przy dobrym kierowniku działu, ograniczyć się jedynie do spraw technicznych. W dużych oddziałach uważam jednak, że grupa ogólna, jako „zbrojne ramię" kierownika działu musi się składać z dobrze wykwalifikowanych pracowników.

A teraz kilka uwag odnośnie zagadnień omówionych przez ob. Mikę.

F u n d u s z p ł a c. — Nie jestem zwolennikiem skoncentrowania kontroli funduszu płac w osobnej komórce, sądzę jednak, że proponowany przez ob. Mikę „pośredni punkt wyjścia" sprawdzanie na drugą rękę przez referat ogólny wyliczeń również nie da się w praktyce zastosować, gdyż jeden pracownik nie będzie w stanie sprawdzić dużej ilości wyliczeń w okresie największego nasilenia przy składaniu sprawozdań i ich korygowaniu. Najlepszym rozwiązaniem wydaje mi się sprawdzanie przez referentów wyliczeń na dwie ręce w ramach grupy na prawach wzajemności, z możnością odwołania się w wypadkach wątpliwych — o wyjaśnienie do właściwego referatu grupy ogólnej.

K a r t o t e k a u c h y b i e ń. — Przyznaję słuszność ob. Mice, że praktyczniej jest gdy kartoteki uchybień znajdują się u odpowiednich referentów operacyjnych.

K o n t r o l a w y n i k ó w d z i a ł a l n o ś c i (a n a l i z a b i l a n s ó w). Zgodnie z moim wyjaśnieniem na wstępie — poszczególni referenci korzystają jedynie w trudnych wypadkach z pomocy „speca" grupy ogólnej, który mając do dyspozycji wszystkie najnowsze zarządzenia banku, P.K.P.G., Ministerstwa Finansów, interpretacje B.O.R.-u i fachowe podręczniki zna najlepiej całość zagadnienia. Same analizy, rzecz prosta, robią referenci operacyjni.

L u s t r a c j e p r z e d s i ę b i o r s t w. — Z uwagi na zmiany organizacyjne zagadnienie to stało się dla grupy ogólnej nieaktualne.

K w a r t a l n e p l a n y f i n a n s o w e. Nie mogę się zgodzić ze stanowiskiem ob. Miki, wystarczy gdy kierownik grupy sprawdzi plan finansowania pod względem merytorycznym, a ostatecznie prawidłowość wyliczeń i ustalenie kredytów skoryguje kierownik działu. Może teoretycznie wygląda to zupełnie waściwie, ale w praktyce jest trudne do zastosowania. Wiemy doskonale, że plan finansowania w obecnym układzie nie jest rzeczą łatwą i prawidłowe jego sporządzenie należy traktować, jako „egzamin maturalny" referenta kredytowego. W większości wypadków maksimum 50% referentów zdaje ten egzamin dobrze, choćby z tego względu, że zbyt krótko pracują w dziale. Dlatego też kierownik grupy często sam sporządza i koryguje z przedsiębiorstwami niektóre plany i współpracuje ze słabszymi kolegami.

To wszystko dzieje się przeważnie ze względu na klientów, brak materiałów i bliskie terminy w dość nerwowej atmosferze. I tutaj wielkie usługi oddaje grupa ogólna niezwiązana operacyjnie z klientami, która spokojnie „na zimno" sprawdza na drugą rękę wszystkie plany pod względem formalnym i rzeczowym. Sprawdzanie odbywa się przez wszystkich czterech referentów grupy ogólnej pod kierunkiem „speca" od tego zagadnienia. Kierownikowi działu, który nie byłby w stanie sam sprawdzić „przypuśćmy 80 planów — pozostaje jedynie „ostatni rzut oka" przed wysłaniem i stały kontakt z grupą ogólną w czasie sprawdzania.

Jest zupełnie zrozumiałe, że w chwili obecnej referent kredytowy nie jest w stanie opanować wszystkich zagadnień, nasuwających się w ramach kontroli. W tej czy w innej formie musi korzystać z pomocy specjalistów. Nie wydaje mi się jednak szczęśliwe rozwiązanie tego problemu, przez pozostawienie tych specjalistów na poszczególnych grupach operacyjnych, o czym pisze ob. Mika. Z jednej strony specjalista taki zajęty normalną kontrolą nie może spokojnie pogłębiać swojej wie-

dzy, a z drugiej rzecz jasna, że zawsze w razie potrzeby będzie w pierwszym rzędzie pomagał swojej grupie, a dopiero, w wolnej chwili pozostałym. Tymczasem wyodrębniona grupa ogólna równomiernie w chwilach ciężkich pomoże wszystkim kolegom, bo nie jest organizacyjnie z nikim związana.

Nie mogę się również zgodzić ze zdaniem ob. Miki, że okres najtrudniejszy mamy poza sobą. Czeka nas ciężka praca szkolenia nowego narybku przy jednoczesnym utrzymaniu kontroli na właściwym poziomie. Wiemy, że w dalszym ciągu istnieje płynność kadr ludzkich, że wyszkoleni przez nas pracownicy niejednokrotnie bardzo szybko są przenoszeni do innych oddziałów, względnie z tych czy innych względów przechodzą — do przemysłu czy handlu. Nie możemy się uzależniać od tego rodzaju „wędrówki pracowników — musimy szkolić ciągle świeże siły".

Aby praca jednak szła normalnym trybem musi kierownictwo działu mieć oparcie o tego rodzaju komórkę jaką jest grupa ogólna, złożona z wykwalifikowanych pracowników kredytowych. Oni też mogą oddać nieocenione usługi na polu szkolenia i doszkalania zawodowego wszystkich pracowników.

Na zakończenie chciałbym jeszcze nadmienić, że podana przeze mnie w Nr 4 Wiadomości NBP organizacja grupy ogólnej zdała doskonale egzamin praktyczny w Oddziale Warszawa-Mokotów i przez dłuższy okres czasu — grupa ta „była podporą działu kredytowego", maksymalnie i bez luzów wykorzystana. I chociaż w chwili obecnej na skutek trudności etatowych — została uszczuplona, tym niemniej problem jej organizacji pozostaje w dalszym ciągu otwarty. Wierzę, że grupa ogólna zajmie w większych oddziałach właściwe sobie miejsce i z roli niejednokrotnie „kopciuszka" — zbijacza zbiorczych sprawozdań" przekształci się w ciało doradcze, szkoleniowe i operatywne w nagłej potrzebie.

Lenczewski J.

LISTA ODZNACZONYCH PRACOWNIKÓW NBP

ORDER „SZTANDAR PRACY" I KL.

Trąmpczyński Witold

ZŁOTY KRZYŻ ZASŁUGI

Centrala

1. Bartoszewski Władysław
2. Bandurski Wacław
3. Cegielski Adam
4. Jabłoński Marian
5. Litwiniuk Jan
6. Mastella Eugeniusz
7. Madura Kazimierz
8. Oleksy Tadeusz
9. Zastawny Stefan

Województwo białostockie

1. Frankiewicz Marian, Białystok

Województwo bydgoskie

1. Górewicz Jerzy, Bydgoszcz

Województwo katowickie

1. Antosz Adam, Katowice
2. Błaszczak Stanisław, Bytom
3. Berszakiewicz Józef, Zabrze
4. Dymnicki Jan, Gliwice
5. Kropiwnicki Henryk, Katowice
6. Szatkowski Alfred, Bielsko
7. Wieczorek Edward, Katowice

Województwo krakowskie

1. Koza Zdzisław, Kraków

Województwo opolskie

1. Adamiec Wiktor, Opole
2. Sztwiertnia Jan, Opole

Województwo poznańskie

1. Drogomirecki Bolesław, Poznań
2. Zakrzewski Bronisław, Poznań

Województwo szczecińskie

1. Marcickiewicz Paweł, Szczecin

Województwo wrocławskie

1. Borkowski Edward, Kłodzko

Województwo zielonogórskie

1. Ruszczyc Władysław, Zielona Góra

SREBRNY KRZYŻ ZASŁUGI

Centrala

1. Boratyński Wacław
2. Celiński Marian
3. Cieszyńska Dorota
4. Chichłowska Alicja
5. Choliński Tadeusz
6. Gawor Bogusław
7. Drożewski Marian (po raz drugi)
8. Ilka Alfred
9. Kopik Władysław
10. Królikowski Ryszard

11. Lepczak Jan
12. Małek Józef
13. Martynowicz Józef
14. Michalski Stanisław
15. Olszewski Stanisław
16. Przetocki Marian
17. Ruchniewska Zofia
18. Samborski Józef
19. Simbierowicz Edward
20. Szałowski Stefan
21. Ufnarski Felicjan
22. Wawrzyńczak Stanisław
23. Wulert Mieczysław
24. Wypych Krystyna
25. Zalewski Aleksander
26. Zasikowski Władysław

Województwo bydgoskie

1. Burger Antoni, Grudziądz
2. Latopolski Kazimierz, Bydgoszcz
3. Młodecki Andrzej, Bydgoszcz
4. Rozmysłowicz Tadeusz, Grudziądz
5. Rucki Edmund, Bydgoszcz
6. Zadorecki Władysław, Chojnice

Województwo gdańskie

1. Burakowska Stanisława, Gdańsk
2. Drewek Bolesław, Gdańsk
3. Kwada Józef, Gdańsk
4. Ossowski Wacław, Gdańsk
5. Żuk Józef, Malbork

Województwo katowickie

1. Bień Mirosław, Katowice
2. Baczyński Adam, Katowice
3. Engel Marian, Myszków
4. Figwer Marian, Mikołów
5. Franta Stanisław, Chorzów
6. Gabzdyl Franciszek Jan, Cieszyn
7. Głowacki Jan, Siemianowice
8. Górnik Jerzy, Katowice
9. Herman Maksymilian, Mysłowice
10. Jasiński Józef, Rybnik
11. Jerzański Władysław, Gliwice
12. Krajewski Rudolf, Tarnowskie Góry
13. Krzyszkowski Kazimierz, Bielsko
14. Kwiatkowski Zdzisław, Katowice
15. Majewicz Roman, Katowice
16. Marquart Paweł, Świętochłowice
17. Migoń Mieczysław, Katowice
18. Murdzieński Jan, Chorzów
19. Rączka Ignacy, Bytom
20. Roszak Jan, Katowice
21. Rybasiewicz Henryk, Sosnowiec
22. Saller Czesław, Mysłowice
23. Szymczyk Roman, Zabrze
24. Szyrocki Józef, Katowice
25. Wilczyński Wacław, Częstochowa
26. Żaczek Bolesław, Zabrze

Województwo kieleckie

1. Kunicki Bolesław, Kielce
2. Świętojański Władysław, Radom

Województwo koszalińskie

1. Gilis Piotr, Koszalin
2. Sowiński Paweł, Koszalin

Województwo krakowskie

1. Biegun Józef, Chrzanów
2. Dębicki Zdzisław, Chrzanów
3. Gryglaszewski Jerzy Antoni, Kraków
4. Kopera Antoni, Kraków
5. Matus Jerzy, Kraków
6. Rokita Tadeusz, Kraków
7. Wrążlewicz Czesław, Rabka
8. Żuk Władysław, Kraków

Województwo lubelskie

1. Celiński Eugeniusz, Kraśnik
2. Dąbski Aleksander, Krasnystaw
3. Liśkiewicz Ryszard, Chełm L.
4. Szymański Stanisław, Włodawa

Województwo łódzkie

1. Augustyniak Józef, Łódź
2. Bochniak Romuald, Tomaszów Mazowiecki
3. Kężołek Mieczysław, Łódź
4. Samborski Donat, Łódź
5. Skupińska Irena, Brzeziny

Województwo olsztyńskie

1. Koreywo Władysław, Olsztyn
2. Leszczyk Antoni, Olsztyn
3. Maszczyk Zbigniew, Olsztyn
4. Śliwa Andrzej, Kętrzyn

Województwo opolskie

1. Głąb Jan, Opole
2. Pełka Jan-Wojciech, Paczków
3. Zawadzki Marcin, Opole

Województwo poznańskie

1. Bolland Jerzy, Poznań
2. Nowak Michał, Leszno
3. Sęp Karol, Poznań
4. Szymonowicz Marian, Poznań
5. Trzciński Mieczysław, Ostrów Wlkp.

Województwo rzeszowskie

1. Dyka Zygmunt, Rzeszów
2. Osiczko Kazimierz, Rzeszów

Województwo szczecińskie

1. Jabłonowski-Snadzki Czesław, Szczecin
2. Kmiotek Edward, Szczecin
3. Leśniański Ferdynand, Szczecin
4. Wojtanowski Władysław, Świnoujście (po raz drugi)

Województwo wrocławskie

1. Bryk Maria, Legnica
2. Dobrowolski Józef, Wrocław
3. Dworznikowski Edward, Góra Śl.
4. Gabrysiewicz Mieczysław, Wrocław
5. Gierczak Zenon-Józef, Świebodzice
6. Janecki Roman, Legnica
7. Kaczmarek Władysław, Jelenia Góra
8. Mackiewicz Paweł, Lubań Śl.
9. Mirski Adam, Wałbrzych
10. Narmont Władysław, Wrocław
11. Ratajczak Jan, Wrocław
12. Rogala Krystyna, Środa Śl.
13. Rogalski Bronisław, Legnica
14. Ruszkowski Roman, Bolesławiec
15. Stąpor Stanisław, Czarno-Zdrój
16. Smoczyk Stanisław, Wrocław

BRĄZOWY KRZYŻ ZASŁUGI

Centrala

1. Adamski Czesław
2. Bochniak Jan
3. Dwornicki Tadeusz
4. Dworzecki-Bohdanowicz, Wacław
5. Gabrysiak Zofia
6. Glapiński Jan
7. Górnacz Edward
8. Kaleński Zygmunt
9. Kluczyński Stanisław
10. Kozanecki Radzisław
11. Krukowski Wacław
12. Lewandowska Halina
13. Marcinkowski Maksymilian
14. Matusiak Aleksander
15. Mayer Janusz
16. Michejda Roman
17. Mencel Mieczysław
18. Nizio Feliksa
19. Ozimek Józef
20. Pawełek Bronisław
21. Prochazka Władysław
22. Puff Feliks
23. Rutkowski Wacław
24. Semienicki Aleksander
25. Stanicka Alicja
26. Stokwisz Danuta
27. Stolarczyk Mieczysław
28. Sławomirski Stefan
29. Urban Eugenia
30. Zembrzuski Marian
31. Wawrowski Feliks

Województwo bydgoskie

1. Balcer Bernard, Bydgoszcz
2. Białowicz Antoni, Toruń
3. Darnowski Bolesław, Bydgoszcz
4. Głownicki Konstanty, Włocławek
5. Kwapik Henryk, Sępolno
6. Łuszpiński Adam, Ciechocinek
7. Pytel Paweł, Świecie
8. Siemiątkowski Leonard, Chełmża
9. Wendland Antoni, Bydgoszcz
10. Zając Jan, Bydgoszcz
11. Żamojda Edward, Bydgoszcz

Województwo gdańskie

1. Jakiel Czesław, Kartuzy
2. Januszewski Tadeusz, Starogard Gd.
3. Karpiński Aleksander, Malbork
4. Slosarski Zygmunt, Elbląg

Województwo katowickie

1. Alankiewicz Kazimierz, Katowice
2. Batko Józef, Katowice
3. Bogocz Albin
4. Brzęczek Paweł, Świętochłowice
5. Flak Franciszek, Katowice
6. Gąsiecki Władysław, Gliwice
7. Kowalski Tadeusz, Bytom
8. Lota Maria, Katowice
9. Ocharski Ludwik, Gliwice
10. Pierchała Ludwik, Rybnik
11. Stuchlik Hugon, Katowice
12. Ziarko Wiktor, Katowice

Województwo kieleckie

1. Pytlak Maria, Radom

Województwo koszalińskie

1. Sędłak Sylwester, Koszalin

Województwo krakowskie

1. Kunce Euzebiusz, Żywiec
2. Maszewski Zygmunt, Wadowice
3. Paździora Zofia, Kraków
4. Waśko Józef, Kraków
5. Zabłocki Paweł, Kraków
6. Zastawny Andrzej, Kraków

Województwo lubelskie

1. Kot Stanisław, Lublin
2. Gajewski Andrzej, Lublin
3. Fijałkiewicz Maria, Lublin
4. Kosut Stanisław, Łuków

Województwo łódzkie

1. Fontner Maria, Pabianice
2. Jasińska Janina, Łódź
3. Mielnikow Bolesław, Łódź
4. Nawrocki Stefan, Sieradz
5. Obraniak Kazimierz, Łódź
6. Owczarek Kazimierz, Łódź
7. Pietraszkiewicz Zofia, Łódź
8. Podiwin Władysław, Tomaszów Mazowiecki
9. Rymowicz Zdzisław, Zduńska Wola
10. Zawądzka Henryka, Łódź
11. Zawierka Piotr, Łódź

Województwo olsztyńskie

1. Czauderna Adam, Olsztyn

Województwo poznańskie

1. Burcew Helena, Leszno
2. Dmochowski Jan, Poznań
3. Gadomski Romuald, Oborniki
4. Grochowski Franciszek, Chodzież
5. Hoffman Mieczysław, Poznań
6. Konwiński Roman, Gniezno
7. Kühn Anna, Poznań
8. Labecki Ludwik, Poznań
9. Malinowska Urszula, Czarnków
10. Mielcarski Jan, Poznań
11. Naskręt Jan, Poznań
12. Nowak Alojzy, Poznań
13. Podemski Zbigniew, Poznań
14. Krymka Czesław, Poznan
15. Szumska Danuta, Poznań
16. Szymański Michał, Poznań

Województwo rzeszowskie

1. Szydłowski Jerzy, Krosno
2. Wryk Zofia, Stalowa Wola

Województwo szczecińskie

1. Błaszak Bernard, Szczecin
2. Juszczak Teresa, Szczecin
3. Krementowski Tomasz, Szczecin

Województwo wrocławskie

1. Brzozowska Zofia, Lubiń
2. Feret Wojciech, Legnica
3. Glista Bolesław, Świebowice
4. Niedziałkowski Stanisław, Ząbkowice Śl.
5. Nowak Wanda, Jelenia Góra
6. Wajsfeld Szlama, Szczawno-Zdrój

Wydawca: **Narodowy Bank Polski** Redaguje Kolegium

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Jasna 1.

2 B — 43303

IX.51-4.000-61 x 80-sat.-70 g. — Druk. NBP W-wa — Zam. 866.